

Tomi Mikkola

HYVINÄ PÄIVINÄ NÄEN HÄNET SELLAISENA MIKÄ HÄN OLI

- Diskurssianalyysi verkkokeskusteluista, joissa miehet kertovat kumppaninsa kärsivän mielenterveyden ongelmista

Yhteiskuntatieteiden tiedekunta
Pro Gradu
Huhtikuu 2019

TIIVISTELMÄ

Tomi Mikkola: Hyvinä päivinä näen hänet sellaisena mikä hän oli - Diskurssianalyysi verkkokeskusteluista, joissa miehet kertovat kumppaninsa kärsivän mielenterveyden ongelmista

Pro Gradu

Tampereen yliopisto

Yhteiskuntatutkimuksen tutkinto-ohjelma

Huhtikuu 2019

Tämän pro gradu -tutkielman tarkoituksena on selvittää, millaisia vakiintuneita kulttuurillisen merkityksenannon resursseja miesten kirjoituksista on mahdollista löytää silloin, kun he kertovat teksteissään kumppaninsa kärsivän mielenterveyden ongelmasta tai ongelmista. Selvitän myös sitä, millaisia näiden resurssien mahdollistamia kielellisiä identiteettejä miehet tuottavat itselleen ja kumppanilleen.

Arvioidaan, että mielenterveyden ongelmista kärsii vuosittain noin viidennes tai neljännes suomalaisista aikuisista. Yleisimmät mielenterveyden häiriöt eli masennus ja ahdistushäiriöt ovat arviolta jonkin verran yleisempiä naisilla kuin miehillä. Parisuhteita, joissa ainakin toisella osapuolella on jokin mielenterveyden ongelma tai sairaus, on siis todennäköisesti paljon. Mielenterveyden ongelmat vaikuttavat ihmisen tapaan kokea, tuntea ja antaa merkityksiä. Niihin liittyy usein myös heikentynyt toimintakyky arjessa: työnteossa, kotitöissä ja lasten hoidossa. Mielenterveyden ongelmat asettavatkin haasteen parisuhteen toiselle osapuolelle, joka on usein itse vaarassa masentua. Tässä tutkimuksessa tarkastelu on rajattu miespuolisoihin.

Aineistona tutkimuksessa ovat keskustelupalstakirjoitukset. Keräsin aineiston avoimelta anonyymiltä ja moderoidulta keskustelupalstalta, jossa keskusteluihin osallistuminen edellyttää kirjoittajilta rekisteröitymistä ja nimimerkin käyttöä. Keräsin aineistoni keskustelualueelta, joka on keskittynyt parisuhteen, perhe-elämän ja vanhemmuuden kriiseihin ja ongelmiin. Keskustelupalsta-aineisto mahdollisti laajan ja rikkaan luonnollisen aineiston tavoittamisen henkilökohtaisesta aiheesta, johon liittyy stigmaa ja häpeää, ja jota tämän vuoksi voi olla tutkimuksellisesti vaikea tavoittaa. Tarkastelin aineistoni kirjoituksia osana verkkovuorovaikutusta, mutta verkkovuorovaikutuksen analysointi ei ole tutkimukseni keskiössä.

Tutkimukseni teoreettinen viitekehys on brittiläinen diskurssianalyysi. Tämän metodologisen ajattelutavan mukaan kielen käyttäjät rakentavat tilanteellisesti ja paikallisia erilaisia versioita todellisuuden ilmiöistä, kuten asioista, ihmisistä ja tapahtumista. Nämä versiot on mielekästä ymmärtää toisaalta osana kielenkäytön tilannetta ja vuorovaikutusta, ja toisaalta osana laajempia, vakiintuneita kulttuurillisia kielenkäytön tapoja ja säännönmukaisuuksia. Näistä kielenkäytön säännönmukaisuuksista käytin tutkimuksessa nimitystä tulkintarepertuaari. Tarkastelin, millaisia erilaisia tulkintarepertuaareja miesten kirjoituksista oli mahdollista löytää. Jokainen tulkintarepertuaari tekee mahdolliseksi joukon kielellisiä identiteettejä, joista käytin nimitystä subjektipositio. Tarkastelin, millaisia erilaisia subjektipositioita miehet tuottivat itselleen ja kumppanilleen sekä sitä, millaisia positiopareja ja seurauksia näistä muodostui aineistossa.

Löysin aineistosta neljä tulkintarepertuaaria. Nimesin nämä romanttisen rakkauden repertuaariksi, huolenpidon ja vastuun repertuaariksi, tasa-arvon repertuaariksi sekä lasten edun repertuaariksi. Kolme ensimmäistä rakentaa omanlaisensa parisuhteen ihanteet ja osapuolten hyveet. Neljännessä ihannetilaksi määritetty lasten oletettujen hyvien toteutuminen, jota ei ole välttämättä sidottu parisuhteeseen. Jokainen repertuaareista mahdollistaa yhden tai useamman subjektiposition tuottamisen sekä itselle että kumppanille.

Sen ymmärtäminen, millä eri tavoilla miesten on mahdollista merkityksellistää tilannetta, jossa tulkitsevat kumppanillaan olevan mielenterveyden ongelma, auttaa ymmärtämään heidän tilannettaan. Samalla se luo paremmat mahdollisuudet miespuolisoiden kohtaamiselle ja huomioimiselle esimerkiksi terveydenhuollossa ja kolmannen sektorin toiminnassa. Ajattelen myös, että kumppanin sairaus tai sairastamisen tuottama tilanne tuo osaltaan näkyväksi sen, miten parisuhde ylipäättään rakentuu erilaisissa puhetavoissa ajassamme ja kulttuurissamme.

Asiasanat: diskurssianalyysi, parisuhde, mielenterveyden ongelmat, masennus, persoonallisuushäiriöt, tulkintarepertuaari, verkkokeskustelu

Tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck –ohjelmalla.

SISÄLLYSLUETTELO

1 Johdanto	1
2 Tutkimuksen teoreettinen tausta	4
2.1. Hulluuden ja mielenterveyden historiaa	4
2.2. Psykiatristen sairauksien erityislaatuudesta	8
2.3. Psykykinen sairaus, parisuhde ja taakka	11
2.4. Diskurssianalyysi tapana lähestyä sosiaalista todellisuutta	14
2.5. Keskeiset käsitteet ja tutkimuskysymykset.....	16
3 Keskustelufoorumikirjoitukset aineistona	21
3.1. Keskustelufoorumi ratkaisuna miesten tavoittamisen ongelmaan	21
3.2. Aineiston kerääminen, rajaaminen ja kuvailu.....	22
3.3. Keskustelufoorumi vuorovaikutuksen kontekstina ja aineiston lähteenä	23
3.4. Eettisyys.....	28
3.5. Aineiston analysoinnin vaiheet	28
4 Aineiston analyysi.....	32
4.1. Romanttisen rakkauden repertuaari	32
4.2. Huolenpidon ja vastuun repertuaari.....	37
4.3. Tasa-arvon repertuaari.....	42
4.4. Repertuaarien lomittuminen toisiinsa.....	48
4.5. Lasten edun repertuaari	51
5 Johtopäätökset	56
Käytetyt lähteet.....	64
Liite: Aineiston kirjoittajat, viestit ja sanamäärät	70

1 JOHDANTO

“Kun yksi sairastuu, monen maailma muuttuu.” Mielenterveysomaisten keskusliiton tunnuslause muistuttaa, että sairaus ei ole vain jotain yksittäisen ihmisen kehossa tai mielessä olevaa. Sairaudesta on olemassa myös ihmisten välillä, ihmissuhteissa ja vuorovaikutuksessa. Lisäksi sairaus on läsnä kulttuurillisissa merkityksissä ja puhutavoissa. Tämä pitää paikkansa suhteessa somaattisiin sairauksiin, mutta erityisen totta se on, kun puhutaan psyykkisistä sairauksista, jotka muuttavat ihmisen tapaa kokea, ajatella ja olla suhteissa muihin. Niiden, joiden maailmaa toisen ihmisen psyykkinen sairastuminen tai sairaus muuttaa, on tultava toimeen tämän uudenlaisen maailman kanssa ja löydettävä tapoja olla suhteessa sairauteen ja sairastuneeseen. Tässä tutkimuksessa tarkennan katseen yhteen ryhmään, jonka maailmaan toisen ihmisen psyykkinen sairaus vaikuttaa. Tutkimukseni kohteena ovat miehet, jotka tulkitsevat kumppanillaan olevan mielenterveyden ongelmia. Tarkastelen, millaisia kulttuurillisia merkityksenantotapoja hyödyntäen miehet kirjoittavat parisuhteestaan. Lisäksi olen kiinnostunut siitä, millaisia kielellisiä identiteettejä miehet tuottavat itselleen ja kumppanilleen. Aineistonani toimivat anonyymit internet-keskustelut.

Puolisotilanteessa elävien miesten tilanteesta ja tavoista merkityksellistää omaa tilannettaan on kaiken kaikkiaan vähän tutkimusta saatavilla. Tälle olisi kuitenkin tilausta. Kyse on yhteiskunnallisesti merkittävästä ilmiöstä myös Suomessa: arvioidaan, että mielenterveyden ongelmista kärsii vuosittain 20-25 prosenttia aikuisista. Vakavista masennus- ja ahdistusoireista kärsii noin 7,5 prosenttia aikuisista naisista. (Reini 2016, 6.) Puolisotilanteessa eläviä naisia ja miehiä on siis paljon.

Työni tuo uuden näkökulman omaistutkimukseen. Keskeinen ero olemassa olevaan tutkimukseen on käyttämäni teoreettinen viitekehys ja verkkoaineisto. Aiemmassa omaistutkimuksessa aineistojen lukutapa on ollut pääosin realistinen, eli aineistoja on luettu pääosin omaistilanteessa elävien elämäntilanteeseen ja kokemukseen. Aineistoina on käytetty pääasiassa haastatteluja ja omaisille suunnattuja kyselylomaketutkimuksia.

Valitsemani diskurssianalyttinen lähestymistapa kohdistaa huomion siihen, miten kieltä käytetään tilanteellisesti ja seurauksellisesti sen sijaan, että kieltä lähestyttäisiin pääosin johonkin sen ulkopuolella olevaan. Huomio toisin sanoen siirtyy pois siitä, millaisia miesten elämä ja kokemukset ovat, ja kohdistuu siihen, miten miehet kirjoittavat elämäntilanteestaan. Ajatuksena on, että kirjoittaessaan tilanteestaan miehet käyttävät hyväkseen laajempia kulttuurillisia merkityksenannon tapoja ja säännönmukaisuuksia, joita tutkija voi tarkastella ja eritellä kirjoituksista. Tällöin tulee mahdolliseksi ymmärtää miesten tilannetta osana laajempia kulttuurillisia merkityksenantoja ja niiden ihanteita ja hyveitä. Tutkin myös, millaisia identiteettejä

miehet kirjoituksissaan tuottavat itselleen ja kumppaneilleen näitä kulttuurillisia resursseja hyödyntäen.

Psyykkisesti sairaiden potilaiden omaisten kokemuksia ja merkityksenantoja tutkinut sosiologi David A. Karp (2002) korostaa, että läheisen psyykinen sairaus tuo näkyviin kulttuurissa vaikuttavat mallit, odotukset ja ristiriidat siitä, mikä on yksilön suhde toisiin. Tästä tasapainoilusta voi tulla yksilölle polttavaa ja konkreettista, kun läheinen on sairas. Karpin kollegansa kanssa (Karp & Watts-Roy 1999) haastattelemat omaiset kertoivat, miten joutuvat arjen elämässään tekemään ratkaisuja sen suhteen, missä kulkee raja toisesta huolehtimisen ja omien odotusten, halujen ja hyvinvoinnin välillä. Kaikki nämä pohdinnat koskevat yksilön suhdetta muihin ihmisiin - kyseessä on perustava eettinen ja yhteiskuntatieteellinen kysymys. Työtäni ja sen tuloksia voi lähestyä myös tästä näkökulmasta: miesten poikkeava elämäntilanne tuo näkyväksi arjen implisiittistä ja normaalia järjestystä kriisiyttäessään sen. Koska olen tarkentanut huomioni puolisoihin, voi tutkimuksen tuloksia lukea yhtenä tiettyssä kulttuurillisessa paikassa ja tilanteessa tuotettuna versiona siitä, miten parisuhde on mahdollista merkityksellistää tässä ajassa ja kulttuurissa.

Työni sai alkusysäyksen ollessani korkeakouluharjoittelijana Pirkanmaan Finfami ry:n vuosina 2016-2018 järjestetyssä Kolmen kimppa -projektissa. Projektissa kehitettiin hyvinvointia ja jaksamista tukevaa toimintaa 20-40-vuotiaille miehille, joita huolettavat kumppanin mielenterveyteen tai päihteidenkäyttöön liittyvät asiat. Projektin tarkoituksena oli myös lisätä ammattilaisten ja suuren yleisen tietoisuutta kohderyhmän miesten elämäntilanteista ja parisuhteista sekä lisätä ammattilaisten valmiuksia huomioida ja kohdata tämä ryhmä. Olin projektissa mukana syksyllä 2017, jolloin tapasin omaistilanteessa olevia miehiä ja kiinnostuin aiheesta siinä määrin, että päätin tutkia sitä gradussani.

Keräsin tutkimusaineiston Tukinet.netin avoimelta ja moderoidulta keskustelufoorumilta. Tukinet on Suomen mielenterveysseuran ylläpitämä verkkoalusta, joka markkinoi itseään "kriisikeskuksena netissä". Verkkosivuillaan mielenterveysyhdistys toteaa sanan "kriisi" tarkoittavan niin vaikeaa elämäntilannetta, ettei ihminen sen kohdatessa heti tiedä, miten siitä selviäisi. Tämä kuvaus sopii hyvin aineistoni kirjoituksiin, joissa miehet pohtivat mahdollisia ratkaisuja. Aineisto sisältää paljon suhteen menneisyyden, nykyisyyden ja tulevaisuuden puntarointia, mikä teki siitä mielekkään erityisesti diskurssianalyysia ajatellen. Keskustelufoorumiaineiston kautta minun oli mahdollista päästä käsiksi suureen määrään miesten kirjoittamaa tekstiä. Aineisto on miesten itse omista lähtökohdistaan tuottamaa, ja kirjoittajien omat merkityksenannot, puhettavat ja aihevalinnat tulevat näkyviksi. Tämä on yhteiskuntatieteelliselle tutkimukselle arvokas mahdollisuus, sillä miesten tilanne

mielenterveysongelmaisen puolison rinnalla on yleisyydestään huolimatta paljolti piilossa oleva ilmiö. Mielenterveyden ongelmiin liittyy edelleen stigmaa, joka koskee myös sairastuneen läheisiä. Lisäksi parisuhde ja sen ongelmat ovat asioita, joita ei välttämättä haluta jakaa esimerkiksi tutkimushaastatteluissa. Tämä näyttäisi koskevan erityisesti miehiä.

Tutkimukseni avaa ainutlaatuisen näköalan miespuolisille mahdollisiin tapoihin merkityksellistää tilannettaan ja etsiä siihen ratkaisuja. Toiveeni on, että tutkimus lisäisi omalta osaltaan ymmärrystä niistä ristiriidoista, joita kumppanin mielenterveyden ongelmien kanssa elämiseen liittyy, ja antaisi tätä kautta välineitä ilmiöön liittyvän kärsimyksen lieventämiseen.

2 TUTKIMUKSEN TEOREETTINEN TAUSTA

Olen tutkimuksessani kiinnostunut siitä, miten miehet, jotka tulkitsevat kumppanillaan olevan mielenterveyden ongelman tai ongelmia merkityksellistävät kielellisesti tilannettaan käyttäen laajempia kulttuurillisia merkityksenannon resursseja. Tämän vuoksi aloitan aiheen lähestymisten tarkastelemalla psykiatrian ja mielenterveyden yhteiskuntatieteellistä tutkimusta. Näin taustoitan sitä, mistä ylipäättänsä puhumme, kun puhumme mielenterveyden ongelmista.

Tämän jälkeen kohdennan huomion mielenterveyden ongelmiin ja parisuhteeseen. Tarkastelen lyhyesti omasta teoreettisesta lähestymistavastani poikkeavaa niin sanottua omaistutkimusta ja sitä, miten sen piirissä on pyritty ymmärtämään parisuhteen ja mielenterveyden ongelmien limittymistä *omaisen taakan* käsitteen avulla. Päädyin tähän ratkaisuun, koska käyttämästäni diskurssianalyttisestä lähestymistavasta käsin ei ole aiemmin tehty tutkimusta parisuhteen ja mielenterveyden ongelmien limittymisestä. Parisuhteessa ilmenevän omaisen taakan käsitteen esittely toimii lukijaa aiheeseen johdattelevana katsauksena.

Luvun loppupuolella esittelen vielä diskurssianalyysia tapana lähestyä sosiaalista todellisuutta, käyn läpi työni keskeiset käsitteet ja esitän työlle asettamani tutkimuskysymykset.

2.1. Hulluuden ja mielenterveyden historiaa

Hulluuden historiaa tutkinut Petteri Pietikäinen toteaa, että kaikissa tunnetuissa kulttuureissa on tehty ero normaalin ja epänormaalin mielentilan ja käytöksen välillä eli tehty jonkinlainen eronteko ”hulluuden” ja ”normaaliuden” välille (2016, 23). Tässä mielessä hulluus on universaali ilmiö. Esimerkiksi uudessa testamentissa omaiset epäilevät Jeesuksen menettäneen järkensä ja tulleen hulluksi hänen esiintyessään väkijoukon keskellä, jolloin omaiset lähtivät hakemaan häntä huostaan (Mark. 3:21). Pietikäinen (2016, 12-20) pohtii omasta kulttuurihistoriallisesta näkökulmastaan sitä, että samalla kun on jossain määrin mielekästä puhua ”hulluudesta” universaalina ilmiönä, hulluus ymmärretään kulloinkin kyseessä olevalle kulttuurille ja ajalle tyypillisten luokittelujen ja puhetaiposten kautta. Hän muistuttaa myös, että hulluuden rajat vaihtelevat ajasta ja paikasta toiseen. Se, mikä saatetaan määritellä hulluudeksi tai mielenterveyden ongelmaksi suomalaisessa työterveydessä 2010-luvulla, ei välttämättä olisi tullut luokitelluksi sellaiseksi Jeesuksen ajan Palestiinassa ja päinvastoin. Sekä

käsitykset hulluudesta että normaaliuden ja hulluuden rajat linkittyvät laajempiin ihmisenä olemisen kysymyksiin ja niihin kulloinkin annettujen vastauksien joukkoon (emt 23-25).

Moderneissa länsimaissa ja yhä laajemmin koko maailmassa lääketiede instituutioineen ja asiantuntijoineen määrittää paljolti sen, miten hulluudesta puhutaan. Lääketieteen asiantuntijoiden hallitsemaksi hulluus päätyi lännessä kuitenkin vasta 1800-luvun loppupuolella (Pietikäinen 2016, 69-139). Tässä psykiatria poikkeaa muista lääketieteen erityisalueista siten, että se ei ole kehittynyt erikoistumisen kautta muusta lääketieteestä, vaan liitetty sen osaksi. Psykiatria on koko olemassaolonsa ajan joutunut eri tavoin perustelemaan omaa tieteellisyyttään suhteessa somaattiseen lääketieteeseen. Psykiatrian historiassa erilaiset selitykset sairauksien syistä ovat vaihdelleet ja jopa vastakkaiset näkemykset ovat eläneet ajallisesti rinnakkain ja vanhat historialliset tulkinnat ovat tehneet uusintaversioina paluun (Jähi 2010, 17). Psykiatrian historian aikana teoriat ovat jakautuneet niihin, jotka etsivät syitä biologiasta eli potilaan kehosta ja niihin, jotka näkevät syyt psyykessä ja laajemmin potilaan elämänhistoriassa sekä sosiaalisessa kontekstissa. Vastaavasti ovat vaihdelleet myös pessimismin ja luottamuksen jaksot siitä, kuinka parannettavissa ja hoidettavissa mielenterveyden sairaudet ovat (ks. esim. Pilgrim & McCranie 2013, 28-34 ja Verhaeghe 2009, 77-128).

1900-luvun alkupuolella psykiatrian huomio kohdistui lähinnä mieleltään vakavasti sairaisiin laitosasukkeihin (Helén, Hämäläinen & Metteri 2011, 30). Edellisen vuosisadan aikana oli syntynyt ajatus mielisairaalasta, kun mieleltään sairaat haluttiin eristää pois terveiden joukosta lääkäreiden valvontaan ja näin suojella yhtäältä sosiaalista järjestystä ja toisaalta sairastuneita ulkopuolisen maailman haasteilta ja stressinaiheilta. Psykiatria olikin pitkään osa laajempaa poikkeavuuden kontrollia: mielisairaaloihin päätyi myös moraaliltaan arveluttavia naisia, joiden käytöksen ajateltiin johtuvan näiden mielenvikaisuudesta, sekä ihmisiä, joita kutsuttaisiin nykyisin kehitysvammaisiksi (Pietikäinen 2016, 139-190, kts. myös Helén et al. 2011, 25-26). Merkittävä muutos tähän olivat uusien vallankumouksellisten psykofarmakologisten lääkkeiden, erityisesti klooripramitsiinin, keksiminen 1950-luvulta lähtien. Ne mahdollistivat hiljalleen vakavien sairauksien hallintaan kohdistuvan psykiatrisen työn laajenemisen sairaalan seinien ulkopuolelle, kun potilaiden oireet saatiin niiden avulla parempaan hallintaan (Pietikäinen 2016, 271-303). Samalla psykiatria alkoi suuntautua myös laajemmin yhteiskuntaan (Helén et al. 2011, 17).

Psykiatrian ja siihen niveltävän niin sanotun mielenterveystyön kehitystä 1900-luvun alkupuolelta lähtien kuvaa sen jatkuva laajeneminen. Psykiatrisia sairauksia pidettiin pitkään melko harvinaisina ja sairaalahoitoa vaativina vakavina tiloina, mutta 1900-luvun alkupuolella psykiatrien huomio laajeni koskemaan myös huomattavasti

lievempiä ja yleisempiä ilmiöitä, kuten niin sanottuja neurooseja, jolloin mielenterveyden ongelmat alkoivat näyttäytyä huomattavan yleisinä väestössä. 1900-luvun loppupuolella huomio on kohdistunut alati laajenevaan psyykkisten häiriöiden ja vajaakuntoisuuden ilmiöjoukkoon sekä psyykkisen sairastumisen riskeihin ja alttiuteen (Helén et al. 2011, 30-35). Tämä on käytännössä tarkoittanut, että yhä moninaisempi inhimillinen kärsimys ja vajaakuntoisuus voidaan luokitella psykiatrisella diagnoosilla, ja että siihen voi myös saada lääketieteellistä hoitoa (Pietikäinen 2010, 393-399). David Pilgrim ja Ann McCrenie korostavat, että muutos on tapahtunut myös mentaliteetissa: on alettu ajatella, että näitä kärsimyksen muotoja on mahdollista helpottaa, näin tulee tehdä ja että avun tulee tulla tieteeltä, kuten psykiatialta (2013, 13-34).

Edellä kuvatun historiallisen kehityskulun kautta niin sanottujen vakavien psykiatristen sairauksien kuten skitsofrenian, vakavan masennuksen ja kaksisuuntaisen mielialahäiriön rinnalle on kehittynyt joukko muita diagnooseja, joista voidaan käyttää nimitystä mielenterveyden häiriöt. Aika-ajoin jotkut näistä diagnostisista kategorioista voivat saada paljonkin huomiota julkisuudessa ja muodostua eräänlaisiksi ”muodeiksi”. Petteri Pietikäinen (2013, 391-406) käyttää tästä psykiatrian uudesta alueesta nimeä ”kärsimyksen harmaa alue”, jota on eri aikoina jäsennetty lukuisista erilaisista lähestymistavoista käsin. Nykyisinkään se ei ole mitenkään itsestään selvästi psykiatrian aluetta, vaan erilaisten käsitteellisten ja professionaalisten kamppailujen ja rajankäyntien kenttä. Euroopan psykiatriyhdistyksen nimeämä psykiatrian imagoa pohtinut työryhmä esimerkiksi näki kilpailevina ammattikuntina sosiaalityöntekijät ja erilaiset terapeutit ja psykologiset suuntaukset (Möller-Leimkühler et al. 2016, 144).

Vaikka hoidolliset tulokset ovatkin parantuneet ja sairauden oireita ja kärsimystä voidaan lievittää tehokkaammin, kärsii psykiatria edelleen teoreettisesti hajaannuksesta ja siihen kohdistuvasta stigmasta tai suoranaisesta epäluulosta sekä lääketieteen sisällä että sen ulkopuolelta (Sartorius et al. 2010, Möller-Leimkühler et al. 2016). Edellä mainittu psykiatrien imagoryhmä liitti nämä epäluulot esimerkiksi nykyisen vallalla olevan biologisesti suuntautuneen psykiatrian laajaan yhteistyöhön suurten lääkeyritysten kanssa, psykiatrian historiaan sosiaalisen kontrollin välineenä, nyt jo menneisyyteen siirtyneisiin keinoihin, kuten lobotomiaan ja pakkopaitoihin, sekä populaarikulttuurissa edelleen elävän käsityksen mielisairaaloista mielivallan ja sorron paikkoina. Psykiatrit ja muut mielenterveyden ammattilaiset saavat osansa myös psykiatriisiin sairauksiin liitetystä stigmasta, joka kohdistuu ensisijaisesti sairastuneisiin. Yleinen luottamus lääketieteeseen ja sen instituutioihin on suuren yleisön keskuudessa vahvaa, mutta psykiatria ei yksiselitteisesti saa tätä samaa luottamusta osakseen (Möller-Leimkühler et al. 2016, 142-143).

Koska psykiatriset sairaudet aiheuttavat kärsimystä ja ovat näin laajasti määriteltyinä myös valtava kuluera kansantalouksissa, ovat viranomaiset nähneet tärkeäksi tehostaa niiden hoitoa, tunnistamista ja ennaltaehkäisyä myös Suomessa. Tämä on johtanut pyrkimykseen aikaistaa hoitoa siten, että oireisiin pyritään puuttumaan mahdollisimman aikaisin jo perusterveydenhuollon piirissä, ennen kuin oireisiin liittyvät riskit aktualisoituvat kalliimmin hoidettavina sairauksina. Tämä on tarkoittanut interventioiden, kuten lääkehoidon, kynnyksen laskemista (Helén et al. 2011, 34-39). Tämä liittyy osittain myös lääkearsenaalin monipuolistumiseen ja tehostumiseen, mikä mahdollistaa psykiatrisen hoidon laajamittaisen käytön. Suomalaisista noin 700 000 käyttää vuosittain jotain psykiatrisia lääkkeitä (Huttunen 2018). Nykyisten kriteerien mukaan psykiatriset häiriöt ja sairaudet ovat myös huomattavan yleisiä. Kliinisestä masennustilasta kärsii vuoden aikana noin 5% suomalaisista (Depressio: Käypä hoito -suositus 2016) ja siitä puhutaan yleisesti kansansairautena, mikä kuvaa myös keskusteluilmapiiriä (Helén ym. 2011, 29-31).

Pyrkimys vaalia psyykkistä toimintakykyä ja tasapainoa on laajentunut terveydenhuollon ulkopuolelle, esimerkiksi kasvatukseen. Tämä on johtanut siihen, että psykiatrista tietoa on systemaattisesti pyritty levittämään osaksi esimerkiksi toisen asteen opetusta pyrkimyksenä, että kansalaiset oppisivat tunnistamaan sairauksien oireita itsessään ja muissa mahdollisimman aikaisin sekä omaksuisivat erilaisia keinoja tukea niin sanottua positiivista mielenterveyttä (*well-being*) (Helén et al. 2010, 48-50). Ilpo Helén (2007, 202-203) kuvaa tätä ilmiötä uuden refleksiivisen suhteen ottamiseksi omaan itseen ja omiin tunnetiloihin. Niin sanotussa positiivisessa mielenterveystyössä, joka pyrkii vahvistamaan mielen terveyttä ja hyvinvointia, on kyse myös elämäntaidosta ja sen opettamisesta. Sitä voikin hyvin kutsua myös etiikaksi. Nykyisin myös aikakauslehtien terveysosioista on helppo löytää artikkeleita, jotka on otsikoitu tyyliin "5 tapaa, jolla ehkäiset masennusta" (otsikko Iltasanomista 20.5.2017). Mielenterveyden parissa tehtävä työ on noin sadassa vuodessa laajentunut pienen professionaalisen joukon parista koskemaan lähes kaikkia kansalaisia.

Psykiatrian ja sen käsitteiden laajeneminen osaksi yhä suuremman ihmisjoukon arkista itseymmärrystä on osittain rinnakkainen toiselle ilmiölle, josta sosiologit ja aikalaisanalyytikot ovat käyttäneet nimitystä psykokulttuuri tai kulttuurin psykologisoituminen (esim. Illouz 2008 sekä Kivivuori 1992, 1996 ja 1999). Jokaisessa kulttuurissa ihmisillä on käytössään tietty käsitteistö - metaforien, puhetapojen, kertomusten ja teorioiden joukko - jonka avulla on mahdollista ymmärtää ja tehdä selkoa omista ja toisten motiiveista, toiminnasta ja sisäisistä tiloista. Tästä kokonaisuudesta on käytetty esimerkiksi nimitystä etnopsykologia (Saastamoinen 2006, 38). Länsimaalaisessa kulttuurissa psykiatria ja psykologia toimivat näiden käsitysten ja puhetapojen merkittävänä lähteenä ja ovat keskeinen resurssi läntisen ihmisten

itseymmärryksessä (Silvonen 2006 ja Helén 2007). Vakiintuessaan psykologiasta ja psykiatriasta peräisin olevat käsitteet ja puhettavat ovat tulleet aiempien rinnalle ja osin korvanneet varhaisempia vastaavia, jotka olivat peräisin esimerkiksi kristillisjuutalaisesta uskonnollisesta perinteestä. Näihin puhetapoihin sisältyy käsityksiä siitä, mikä on ihminen, mikä on hyvää ja toivottavaa käytöstä ja miten on mahdollista saavuttaa onnellinen elämä (Saastamoinen 2006, 138-139 ja Helén 2007, 203). Esimerkkinä voi mainita itsetunnon ja identiteetin kaltaiset käsitteet, jotka mahdollistavat oman yksilöllisen kokemuksen sanallistamisen ja reflektoinnin uudella tavalla.

2.2. Psykiatristen sairauksien erityislaatuisuudesta

Mielenterveyden ongelmien jäsentäminen sairauksiksi, joita niihin erikoistunut lääketieteen ala hoitaa, tekee niistä analogisia somaattisten sairauksien kanssa. Analogia kehon ja mielen sairauksien välillä tarjoaa myös maallikoille välittömän ymmärryksen psykiatristen sairauksien luonteesta, ovathan somaattiset sairaudet ja sairastaminen kaikille tuttuja. Sairaus, sairastaminen ja niihin liitetyt toiminnalliset odotukset ovat kulttuurissa vakiintuneita ja laajasti jaettuina. Ne ovat kulttuurisia instituutioita, jotka kaikki kulttuurin jäsenet tuntevat (Middleton 2016, 190). Sairaus on näin ollen olemassa ihmisten välisissä suhteissa. Middleton viittaa Talcot Parsonsiin, joka hahmotteli vuonna 1951 julkaistussa artikkelissaan näitä odotuksia sairaan rooli käsitteen avulla (kts. myös Williams 2005). Sairaana roolilla tarkoitetaan, että kun ihminen tulkitaan sairastuneeksi, hänelle annetaan tiettyjä vapauksia arkisista velvollisuuksista ja vastuista, kuten työnteosta. Samalla hänen odotetaan suostuvan tutkimuksiin ja hoitoihin, joita lääketieteen edustajat hänelle suosittelevat, sekä pyrkivän muutenkin toimimaan tavalla, joka ei pitkitä sairautta ja siitä aiheutuvaa poikkeavuuden tilaa. Oletus siis on, että sairastunut pyrkii takaisin normaaliin. Oman työni näkökulmasta on keskeistä, että myös sairastuneen läheisten odotetaan ottavan oma roolinsa sen takaamiseksi, että sairauden tila jäisi mahdollisimman lyhyeksi.

Toisin kuin suurinta osaa somaattisia sairauksia, mielen sairauksia ei voida todentaa potilaan kehoa katsomalla tai sitä mittaamalla. Lääkäri tekee diagnoosi pääasiassa tekemällä tulkintoja potilaan kertomasta ja tämän olemuksesta sekä toissijaisesti kollegoilta saatuihin tietoihin (Verhaeghe 2009, 15-20; psykiatrian ja somaattisen lääketieteellisen diagnoosien eroista kts. Middleton 2016, 11-48). Psykiatrien ja muiden mielenterveystyön ammattilaisten diagnostiseksi käsikirjaksi tarkoitettu *Dianostic and Stastical Manual* (DSM-IV-TR, xxxi (lainattu Helén 2007, 201)), määrittää mielenterveyden häiriön kolmen “kliinisesti merkittävän” aspektin kautta. Nämä ovat

henkilökohtaisesti koettu ahdinko tai kärsimys, kyvyttömyys ja funktionaalisuus sekä riskit. Kaikkien kriteerien ei tarvitse toteutua yhden häiriön kohdalla.

Määrittelystä voi huomata ensinnäkin, että mielen sairauten liitetään kärsimys ja ahdinko keskeisenä tekijänä. Sairastunut ei kärsi, koska hänellä on mielenterveyden häiriö, vaan mielenterveyden häiriö on usein keskeisesti kärsimystä ja ahdinkoa. Se, missä määrin ihmisen normaaliin elämään kuuluu kärsimystä ja missä kulkee raja esimerkiksi surullisuuden ja masennuksen välillä, on hankalasti määriteltävissä. Rajanveto joudutaan kuitenkin käytännön työssä tekemään (Helén 2007, 207). Toiseksi mielenterveyden häiriöön liitetään muutos toimintakyvyssä tai funktionaalisuudessa, mikä välttämättä pitää sisällään ajatuksen normaalista ja odotetusta, joko henkilön aikaisempaan elämään tai yleisemmin ikätasoon suhteutettuna. Molempien määritelmien täytyminen siis edellyttää, että diagnoosin tekijä kykenee suhteuttamaan potilaan siihen, mikä ei ole poikkeavaa eli normaaliin. Näin psykiatrinen diagnostiikka onkin määritelmällisesti sidoksissa normaaliuteen ja sen rajoihin (kts. myös Crowe 2000). Kolmannella aspektilla eli riskillä tarkoitetaan kuoleman, kivun tai merkittävän vapauden menettämisen riskiä.

Sosiaalisena instituutiona sairaus on yhteydessä yksilöön kohdistuviin odotuksiin ja velvollisuuksiin sekä niistä poikkeamiseen. Pilgrim ja McCranie (2013, 20-21) korostavat, miten hulluuden tai vakavien mielenterveyden ongelmien määrittävä piirre on niiden kantajien poikkeavalla käytöksellään ympäristölle aiheuttama ahdinko ja kärsimys. Psykiatri ja psykiatrisen tutkija Hugh Middleton huomauttaa, että toiminnallinen vajaakuntoisuus (ks. yllä) tarkoittaa usein käytännössä sosiaalista vajaakuntoisuutta eli vaikeutta tai haluttomuutta toimia sosiaalisissa suhteissa odotusten mukaisesti. Esimerkiksi aivojen rappeumasairauksissa tämä voi olla osin sairauden seurausta, mutta psykiatrisissa sairauksissa odotusten vastainen toiminta on keskeinen osa niin sanottuja oireita. Näin sairaus yhdistyy vastuun ja syyllisyyden kysymyksiin, mikä vielä korostuu psyyken sairauksien kohdalla. (Middleton 2015, 165-169.) Syyllisyys ei koske ainoastaan yksilön vastuuta vajaakuntoisuudestaan, vaan myös laajemmin sitä, miksi yksittäinen ihminen käyttäytyy, kuten käyttäytyy ja miksi hän kokee elämän niin poikkeavalla tavalla. Psykiatria ei kykene nykyisellään antamaan vastauksia yksittäisen ihmisen sairauden syystä, jolloin tilaa jää paljon erilaisille selittäville teorioille sairauden syistä. Näissä syytettyjen penkille voivat joutua vanhemmat, yksilön sosiaaliset suhteet tai laajemmin koko kulttuuri (näistä kts. Jähi, 2004, 18-23).

Psykiatrista diagnostiikkaa tutkineen Paul Verhaeghe (2009, 94-96) esittää, että lääketieteellinen sairauskäsitys mielen ongelmista vapauttaa sairastuneen vastuusta suhteessa omaan vajaakuntoisuuteensa ja oireisiinsa, jotka ilman lääketieteellistä

nimeämistä voisivat jäädä potilaan kannettavaksi. Ilman virallista tai epävirallista diagnoosia oireet voidaan merkityksellistää rikkomuksiksi sosiaalisia odotuksia kohtaan, jolloin niihin liittyy selontekovelvollisuus sosiaaliselle ympäristölle. Biologisen sairauden kantaja taas on luonnon lainalaisuuksien uhri, jonka ei voi ajatella olevan moraalisesti vastuussa oireistaan. Tässä hänen ajatuksensa ovat samansuuntaisia kuin Talcot Parsonsin (1951) sairauden instituutiosta tekemät huomiot, jotka koskivat lähinnä lyhyitä akuutteja sairauden jaksoja.

Sosiaalisessa ympäristössä psyykkisesti sairastuneen normaalista poikkeava olemus, käyttäytyminen ja puhe voivat herättää levottomuutta ja moraalista suuttumusta rikkoessaan arjen järjestystä ja altistaen muita epämiellyttäville tunteille (Karp & Tanarugsachock 2000, 7). Psyykkisesti sairastuneisiin liitetään myös stereotyyppistä kuvastoa, jossa he ovat arvaamattomia, vaarallisia ja vastuussa omasta tilastaan. Psykiatrian ponnisteluista huolimatta psyykkisten sairauksien alkuperä on usein tuntematon, eikä hoito välttämättä ole riittävän tehokasta normalisoidakseen henkilöä takaisin osaksi normaalia sosiaalista järjestystä. Monien ihmisten psykiatrinen tieto sairauksista voi olla suppeaa ja stereotyyppien värittämää, eikä tieto yksin riitä valmistamaan sairastuneiden kohtaamiseen kasvotusten omassa elämässä. (Möller-Leimkühler et al. 2016, 104.) Ainakin osaksi näiden syiden vuoksi psyykkisiin sairauksiin liitetään sosiaalinen stigma. Stigman käsitteellä pyritään tavoittamaan yhteisöjen tapaa liittää jonkin piirteen kantajaan erilaisuuden, ulkopuolisuuden ja alempiarvoisuuden merkityksiä. Stigma konkretisoituu arjessa stigman saaneen välttelynä, syyttelynä sekä erilaisina ulossulkemisen käytäntöinä. (Lefley 1989.) Psyykkiseen sairauteen liitetty stigma huonontaa myös sairastuneiden käsitystä itsestään ja voi näin lisätä heidän kokemiaan häpeän tunteita ja edistää näin eristäytymistä ja aktiivisuuden kaventumista (Link et al., 2001).

Psyykkisten sairauksien kohdalla biologisuuden korostamisen on ajateltu vähentävän sairastuneisiin kohdistuvaa stigmaa, ajatuksella että kun ymmärretään että kyse on "aivan oikeista sairauksista" asenne muuttuu. Schomerus työtovereineen päätyy katsausartikkelissaan kuitenkin siihen, että tutkimuksissa stigman ei ole havaittu merkittävästi vähenevän, vaikka psyykkisten sairauksien biologinen ymmärtäminen on levinnyt viime vuosikymmeninä (Schomerus et al, 2012).

Kenties osin psyykkisiin sairauksiin liitetyn stigman sekä psykiatrian kärsimän luottamuspuolan vuoksi erilaisten tutkimusten pohjalta on arvioitu, että vähemmistö psykiatrisen diagnoosin kriteerit täyttävistä on lääketieteellisen hoidon piirissä. Suomessa tehdyssä tutkimuksessa päädyttiin siihen, että 34% kliinisesti masentuneista on hakenut apua lääketieteen edustajilta. Ahdistuneisuushäiriön kohdalla sama luku oli 36%. (Hämäläinen et al. 2008.) Vakavampien sairauksien kuten psykoottisten

häiriöiden kohdalla luvut ovat Euroopassa pienempiä, mutta karkeasti voidaan sanoa, että psykiatrisen diagnoosin kriteerit täyttävä on todennäköisemmin hoidon ulkopuolella kuin hoidossa (Kohn et al, 2008).

2.3. Psykkinen sairaus, parisuhde ja taakka

Psykkinen sairaus koskettaa lähes aina suurempaa joukkoa ihmisiä kuin ainoastaan sairastunutta itseään. Somaattisista sairauksista poiketen psykkinet sairaudet puhkeavat pääsääntöisesti nuorella iällä. Katsausartikkelissaan Kessler ja työtoverit summaavat tutkimusten siten, että karkeasti puolet psykkinisistä sairauksista alkaa ennen 17 ikävuotta ja kolme neljästä mielenterveyden ongelmasta alkaa ennen 26 ikävuotta (Kessler et al, 2007). Sairastuneen ihmissuhdeverkosto on näin erilainen kuin elämän ehtopuolella somaattisiin sairauksiin sairastuvilla. Sairastuminen ajoittuu elämän ajanjaksoon, jolloin tyypillisesti opiskellaan, siirrytään työmarkkinoille ja perustetaan perhe.

Psykkinesti sairastuneen läheisten kokemuksia on tutkittu 1950-luvulta lähtien, kun mielenterveyden avohoito alkoi yleistyä ja omaisten rooli muuttui (Jähi 2004, 28 ja Stengård 2005, 21). Suomen kielessä tästä tutkimuksesta käytetään yleisesti nimitystä omaistutkimus. Rita Jähi hahmottelee tutkimusperinteen rajauksia siten, että kun tässä tutkimusperinteessä puhutaan psykkinesti sairaudesta, tarkoitetaan yleensä vakavia mielenterveyden häiriöitä tai sairauksia, kuten skitsofreniaa, kaksisuuntaista mielialahäiriötä tai niihin verrattavissa olevia mielenterveyden häiriöitä. Pääpaino on siis vakavissa sairauksissa lievempien ja yleisempien häiriöiden jäädessä taustalle. Omaisella tarkoitetaan tavallisesti sairastuneen vanhempia, sisaruksia, puolisoa ja lapsia (Jähi 2004, 13).

Sosiologi David A. Karp on tutkimusten pohjalta (2002, 15-18) todennut, että läheisen sairaus tuo näkyviin ne sosiaalisen velvollisuuden ja vastuun siteet, jotka liittävät ihmiset toisiinsa. Sosiologina hän näkee tässä keskeisen yhteiskuntatieteen kysymyksen yksilön ja laajemman yhteisön välillä. Omaisten elämässä tämä kysymys vaatii arjessa konkreettisia vastauksia tekoina ja sanoina. Yhdessä työtoverinsa (Karp & Watts-Roy 1999) kanssa Karp on pohtinut myös sitä, miten nämä velvollisuudet ja odotukset huolehtia tai olla huolehtimatta määrittävät suhteen laadun ja omaisen sukupuolen perusteella, sekä peräänkuuluttanut tutkimusta tästä. Tutkimukseni vastaa omalta osaltaan nimenomaan tähän tarpeeseen kohdentaessaan huomion parisuhteessa eläviin miehiin. Parisuhteeseen luo oman erityisyytensä se, että se mielletään pääasiassa kahden aikuisen ihmisen vapaaehtoiseksi sopimukseksi, jonka voi halutessaan sanoa irti, kun ei

enää koe sitä omien tarpeidensa ja halujensa kannalta tyydyttäväksi. Mahdolliset yhteiset lapset toki tuovat tähän oman monimutkaistavan lisänsä. Näin parisuhde rakentuu instituutiona ja keskeisenä suhteena ratkaisevasti eri tavalla, kuin verisukulaisuuteen perustuvat suhteet, kuten vanhemmuus tai sisarus. Tämänkin vuoksi tätä ryhmää on mielekästä tarkastella nimenomaisesti itsenäisesti.

Toimiva parisuhde on useimmille merkittävä onnellisuuden lähde. Pitkään suomalaisten parisuhteita tutkinut Osmo Kontula (2013, 20-21), muistuttaa, että tutkimuksien perusteella hyvinvoinnin ja onnellisuuden ytimessä ovat terveyden lisäksi erityisesti läheiset ja merkitykselliset ihmissuhteet. Kontulan mukaan myös arvotutkimuksissa suomalaiset arvostavat erityisen paljon perhettä ja parisuhdetta. Tutkimuksissa avioliitossa elävät ovatkin ilmoittavat olevansa onnellisempia ja paremmin voivia kuin avioliiton ulkopuolella olevat. Tämä onni ei kuitenkaan vaikuttaisi liittyvän parisuhteeseen tai avioliittoon sinänsä, vaan siihen, millaiseksi osapuolet sen kokevat. Hyviksi kokemissa avioliitoissa olevat ihmiset ovat tutkimuksien mukaan onnellisin ryhmä, kun taas huonoissa avioliitoissa eläville parisuhde voi olla merkittävä kurjuuden ja onnettomuuden lähde. Kun avioliiton laatu huomioidaan osana hyvinvoinnin ja avioliiton suhteen välistä tilastollista tarkastelua, ei avioliitolla sinänsä näyttäisi olevan vaikutusta suuntaan tai toiseen (Chapman & Guven, 2016).

Bettina Wittmund ja työtoverit jakavat psyykkisen sairauden suhteelle aiheuttamat haasteet kolmeen eri osa-alueeseen aikaisemman tutkimuksen pohjalta. Vaikka heidän omat ja katsauksessa hyödynnettyjen tutkimusten teoreettiset sitoumukset poikkeavat omistani, katson, että heidän katsauksensa toimii tässä yhteydessä taustoituksena siihen, miten omaistutkimuksessa on tarkasteltu parisuhteen ja mielenterveyden ongelmien limittymistä toisiinsa ja millainen kuva näistä tutkimuksista rakentuu mielenterveyden ongelmien vaikutuksista parisuhteeseen. Wittmund ja työtoverit käyttävät omaistutkimuksessa usein käytettyä omaisen taakan käsitettä (eng. *caregivers burden*), jolla tarkoitetaan omaisen omaistilanteesta kokemaa räsitystä ja taakkaa. Osa-alueet vuorovaikuttavat ja limittyvät toistensa kanssa, ja voivat myös ruokkia toinen toisiaan. (Wittmund et al. 2002, 177.)

Arkinen taakka (eng. *everyday hassle*) viittaa siihen, että kumppanin sairauden oireet rajoittavat tämän toimintakykyä, jolloin ei-sairastuneen kumppanin vastuulle jää suurempi osa arjen pyörittämisestä ja sen työtehtävistä. Tähän kategoriaan voidaan sisällyttää sellaisia asioita, kuin kotitöistä ja taloudesta huolehtiminen sekä lastenhoito. Kumppanin on tultava toimeen sen kanssa, että sairauden oireet vaikuttavat jaettuun elämään tavalla, joka edellyttää häneltä enemmän konkreettista vastuunkantoa (kts. myös Crowe 2004, 309). Sairastuneen kunnan vaihdellessa erilaisista arjen askareiden

hoitamisesta ja jakamisesta voi tulla jatkuvan neuvottelun kohde, joka vie oman osansa energiasta (Crowe 2004, 310).

Toinen osa psyykkisen sairauden taakkaa on sosiaalinen. Psyykkisiin sairauksiin liittyy sosiaalista stigmaa ja sen myötä häpeän kokemuksia. Stigma ei koske ainoastaan sairastunutta, vaan siirtyy myös sairastuneen lähipiiriin (Corrigan & Miller 2004, 539). Kumppanin olotilasta ja sairaudesta voi olla vaikea kertoa työtovereille, ystäville tai sukulaisille joko näiden todellisten ja toteutuneiden tai ennakoitujen reaktioiden vuoksi. Puoliso voi myös haluta suojella sairastuneen yksityisyyttä tai pelätä, etteivät muut ymmärrä hänen kokemaansa. Tämä voi johtaa siihen, että sairaus salataan lähiympäristöltä, jolloin terve puoliso jää tilanteen kanssa yksin (Weimand et al 2013, 104). Tämä koskee sekä emotionaalista kokemusta että arjen pyörittämiseen liittyvää taakkaa. Kumppani voi myös kaventaa omaa sosiaalista piiriään ja välttää liikkumista kumppanin kanssa tämän olemuksen, oireiden ja diagnoosin muissa aiheuttaman hämmennyksen tai kumppanin kokeman pelon vuoksi. Parisuhteen tilanteesta voi tulla salaisuus, jota ei-sairastuneen kumppanin tulee vaalia ulkopuolisilta. Sosiaalinen taakka voi johtaa yksin jäämiseen, sosiaalisen piirin kaventumiseen ja elämän keskittymiseen sairastuneen kumppanin kanssa olemiseen. Tätä vahvistaa edellä mainittu kasvanut vastuu arjesta, joka voi vähentää kumppanin vapaa-aikaa.

Kolmanneksi Wittmund ja työtoverit (emt. 177-178) erottavat vielä elämäkerrallisen taakan. Kumppanin psyykkinen sairastuminen tuskin kuuluu kenenkään suunnitelmiin parisuhdetta solmittaessa, ja vaikka kumppanin sairaus olisikin tiedossa, voi sen todellisuus yllättää suhteen vakiintuessa. Sairastuminen ja kumppanin psyykkinen sairaus on poikkeama normaalista ja oletetusta elämäntilasta sekä sen mukanaan tuomasta elämän ja tulevaisuuden ainakin näennäisestä ennakoitavuudesta. Sairastuneen kanssa elämä ei jatkukaan tyyppillisen käsikirjoituksen mukaisesti, vaan sairaus tuo hallitsemattoman ja arvaamattoman tekijän elämäntilastuun. Sairastuneen rinnalla kumppani joutuu tarkastelemaan omia odotuksiaan ja ihanteitaan parisuhteesta ja omasta elämästään. Kumppani voi joutua rajaamaan aiempien odotusten vastaisesti omaa vapaa-aikaansa ja urakehitystään sekä elämään niukemmilla taloudellisilla resursseilla kuin olisi ehkä mahdollista ilman kumppanin sairautta. Suhteeseen jäädessään kumppani joutuu hyväksymään sen, että sairauden huonosti ennustettava kehitys vaikuttaa merkittävästi hänen omaan elämäänsä. Tähän voi liittyä luopumisen, epävarmuuden, vihan ja surun kokemuksia.

2.4. Diskurssianalyysi tapana lähestyä sosiaalista todellisuutta

Ajattelen, että diskurssianalyysin tarjoamat teoreettiset ajatukset ja metodologiset työkalut tarjoavat oman arvokkaan lisänsä mielenterveyden ja parisuhteen ilmiöiden limittymisen tarkasteluun. Aiemmista tutkimuksista poiketen olen valinnut tässä työssä lähtökohdaksi lukutavan, jossa pyrin tavoittamaan yksilöiden tarinoita laajempia kulttuurisia merkityksenantoja, puhetapoja ja niihin liittyviä dilemmoja ja moraalisia ristiriitoja. Ajatukseni on, että kumppanin mielenterveyden ongelma on mahdollista ja tärkeää nähdä osana laajempia kulttuurillisia parisuhteen merkityksiä. Spesifi tilanne, jossa kumppanilla tulkitaan olevan mielenterveyden ongelma, tarjoaa yhden mahdollisen ja muiden tavoin rajallisen tulokulman siihen, miten parisuhteesta on mahdollista puhua tänä aikana. Yrityksistäni huolimatta en ole löytänyt aikaisempia tutkimuksia, joissa parisuhdetta ja mielenterveyden ongelmia olisi lähestytty konstruktionistisesta tai diskurssianalyttisestä lähestymistavasta käsin. Työni avaa siis tutkimukselle uutta suuntaa.

Diskurssianalyysiä on mielekästä luonnehtia pikemminkin teoreettiseksi tavaksi lähestyä kieltä ja sosiaalista todellisuutta kuin analyttiseksi metodiksi (Suoninen 1992, 125). Diskurssianalyysiksi nimetty sosiaalitieteellinen tutkimusperinne on saanut alkunsa eri tieteenalojen ja teoriaperinteiden vuoropuhelusta ja yhdistämisestä, mistä on seurannut se, että tutkimusta on koko ajan tehty erilaisilla painotuksilla (perinteen taustasta esim. Potter 1996, 17-94). Erillisiksi tutkimuksen tekemisen perinteiksi on eriytyneet ainakin keskusteluanalyttisen tradition metodologisista sitoumuksista kiinni pitävä niin sanottu analyttinen suuntaus sekä laajemmin kulttuurillisia merkityksenantoja tarkasteleva niin sanottu kriittinen diskurssianalyysi (Potter 2004, Edley & Wetherell 1997, 205-206). Ei ole olemassa yhtä diskurssianalyysiä ja sen mukaisia metodologisia askelmerkkejä, joita uskollisesti seuraamalla syntyisi diskurssianalyttinen tutkimus. Omassa työssäni olen valinnut lähtökohdaksi brittiläisen diskurssianalyysin suuntauksen, jonka keskeiset ajatukset ovat muotoilleet Jonathan Potter ja Margaret Wetherell teoksessaan *Discourse and Social Psychology* (1987). Tämän lisäksi hyödynnän muun muassa molempien kirjoittajien myöhempiä kirjoituksia ja ajatuksia. Tässä luvussa hahmottelen suuntausta sellaisena, kuin sen itse olen omaksunut ja ymmärtänyt.

Margaret Wetherell on yhdessä työtoverinsa Nigel Edleyn kanssa (1997 ja 1999, kts. myös Wetherell 1998) argumentoinut keskittien puolesta analyttisen suuntauksen ja kriittisen diskurssianalyysin välillä. Tämä tarkoittaa pyrkimystä yhdistää tutkimuksen kohteena olevien tekstien lukeminen laajempiin kulttuurillisiin merkityksenannon tapoihin. Tämä lähestymistapa palvelee myös oman tutkimusongelmani käsittelyä, ja

siksi olenkin valinnut tulkintarepertuaarin keskeiseksi teoreettiseksi käsitteekseni, jolla analysoin aineistoani (kts. käsitteenmäärittelyt seuraavassa alaluvussa). En ole kiinnostunut esimerkiksi verkkovuorovaikutuksesta itsetarkoituksellisesti, vaan myös siitä, mistä miehet pyrkivät kertomaan.

Tutkimuksessa kieli ymmärretään perinteisesti resurssina tai ikkunana, joka tarjoaa pääsyn kielen ulkopuoliseen todellisuuteen. Tämä todellisuus on tutkimuksellisen huomion varsinainen kohde. Diskurssianalyysin piirissä tätä kutsutaan usein realistiseksi tavaksi lähestyä kieltä ja empiirisiä aineistoja. Kielen ulkopuolinen todellisuus, jota kohden tutkimus on perinteisesti kurkottanut, voidaan ymmärtää esimerkiksi kielenkäyttäjän kokemuksiksi, kognitiivisiksi prosesseiksi tai asenteiksi jotakin tiettyä ilmiötä kohtaan (Potter & Wetherell 1987, 172). Diskurssianalyysi sanoutuu irti käsityksestä, että kielelliset ilmaukset olisivat jollakin melko yksinkertaisella tavalla liitettävissä niiden ulkopuoliseen todellisuuteen ja että kieli näin voisi toimia luotettavana “ikkunana”. Diskurssianalyysissä kielen käytöstä ja kielellisestä toiminnasta tulee itsessään tutkimuksen kohde. Margaret Wetherell (2007, 665) kiteyttää, että diskurssianalyysin lähtökohtana on pyrkimys ymmärtää kielenkäyttöä käytännöllisenä, tilanteellisenä ja seurauksellisenä toimintana, joka liittyy ihmisten väliseen muuhun toimintaan.

Jonathan Potter (2004, 609) toteaa toiminnan, käytäntöjen ja muutoksen olevan keskeisiä lähtökohtia diskurssianalyttiselle tavalle tarkastella sosiaalista vuorovaikutusta ja todellisuutta. Diskurssianalyysin näkökulmasta sosiaalinen todellisuus on jatkuvassa muutoksen tilassa ja liikkeessä. Toimintaan ja muutokseen liittyy läheisesti ajatus tuottamisesta, uusintamisesta ja rakentamisesta. Potter (mt., 610 ja 1996, 95) ehdottaa, että tätä rakentumista ja tuottamista voidaan tarkastella kahdella toisiinsa limittyvällä tasolla. Ensinnäkin vuorovaikutuksessa tuotetut “puheenvuorot” tai tekstit rakentuvat jostakin jo olemassa olevasta: käsitteistä, kielikuvista ja retorisisista vakuuttamisen tavoista, joita voidaan tutkimuksellisesti eritellä. Toisekseen näillä ilmauksilla myös rakennetaan hetkellisiä ja tilanteellisia kielellisiä versioita sosiaalisesta todellisuudesta osana vuorovaikutusta. (Potter 2004, 609.) Näin esimerkiksi tämä tutkimuksellinen teksti, jota nyt luet, on rakennettu käyttäen tiettyjä tieteellisen kirjoittamisen konventioiden ja vakuuttamisen tapoja, ja samalla se rakentaa tietynlaisen version tai versioita todellisuudesta.

Jonathan Potter (1995, 97-98) eksplikoi näiden kahden lähestymistavan välistä eroa vertaamalla kahta erilaista tapaa ymmärtää kieltä ja kielenkäyttöä. Tämä tapahtuu peilin ja rakennustyömaan metaforien avulla. Kielen ja kielellisten ilmausten ymmärtäminen maailman kuvaksi tai sitä heijastavaksi pinnaksi tuottaa kielen alustan tai pinnan kaltaisena. Potter liittyy peilin metaforan realistisiksi kutsuttuihin tapoihin ymmärtää

kieltä. Rakentaminen taas on inhimillistä ja tarkoituksellista toimintaa, johon sisältyy ajatus valinnasta: asiat voidaan toteuttaa monella tavalla. Tämä koskee sekä lopputulosta että sitä, miten tähän päästään erilaisten ratkaisujen kautta. Peili taas heijastaa passiivisesti asioita sellaisina kuin ne ovat sen ulkopuolella. Tästä tehtävästä peili voi selvittää lähinnä hyvin tai huonosti, eli se voi vääristää kohdettaan tai tuottaa se uskollisesti näkyväksi ja läsnäolevaksi. Rakennetut asiaa sen sijaan ovat lukuisten aktiivisten valintojen tulosta, ja jokainen valinta olisi voitu tehdä myös toisella tavalla. Valintoja ohjaa inhimillinen tarkoitus ja pyrkimys: rakentaminen tapahtuu jotakin varten ja jostakin syystä. Rakenteen ja rakentamisen metafora ohjaa ajattelua kohti ajallisuutta: rakentaminen ottaa aikansa, rakennetut asiat rapautuvat ja niitä puretaan. Jos niiden halutaan kestävän aikaa, niitä täytyy ylläpitää ja uusintaa.

Diskurssianalyysissä lähtökohdaksi otetaan kielenkäytön, erilaisten kielellisten ilmauksien ja kielellä rakennettujen todellisuuden versioiden rakennettu luonne. Erilaisiin versioihin todellisuudesta sisältyy aina valintaa: ne olisi voitu tehdä myös toisin. Erilaisia versioita todellisuudesta ei arvioida sen perusteella, miten hyvin ne vastaavat niiden ulkopuolista todellisuutta, eli niiden ei ajatella toimivan peilin tavoin. Erilaiset valinnat ja yksittäiset ilmaukset tulevat parhaiten ymmärretyiksi käyttökontekstissaan. Konteksti taas voidaan ymmärtää välittömänä vuorovaikutuksen yhteytenä, eli sen kautta, mitä on tapahtunut välittömästi ennen tätä kielellistä tekoa, sekä toisaalta laajempina historiallisena ja kulttuurillisena kontekstina. Perustava kysymys on, miksi tämä valinta on tehty tässä tällä tavalla, sekä tämän kanssa osin päällekkäinen kysymys siitä, mitä valinnasta seuraa. (Vrt. Suoninen, 1999, 18-22.)

2.5. Keskeiset käsitteet ja tutkimuskysymykset

Diskurssianalyysi tarjoaa useita vaihtoehtoisia käsitteitä, joiden avulla tutkija voi lukea kielenkäyttöä teksteissä. Oman työni kannalta keskeisiä käsitteitä ovat tulkintarepertuaari, subjektipositio ja ideologinen dilemmaattisuus. Avaan käsitteet seuraavassa.

Tulkintarepertuaarilla tarkoitan kulttuurisesti kohtalaisen vakiintunutta ja toistuvasti käytettyä ja koherenttia tapaa puhua asioista, kuten toiminnoista, tapahtumista, objekteista ja ilmiöistä (vrt. Potter & Wetherell 1987, 149 ja Edley 2001, 198). Margaret Wetherell (2005, 154) määrittelee repertuaarin tavanomaiseksi ja tunnistettavaksi yhteen kuuluvien perustelujen, selityksien, arviointien, kuvausten, kielikuvien ja kliseiden joukoksi. Repertuaari rakentuu usein tietyn sille tyypillisen ja keskeisen metaforan tai metaforien ympärille. Wetherell jatkaa, että repertuaarien käytännöllisyys

perustuu juuri siihen, että ne ovat kulttuurin jäsenille niin tuttuja, että yksittäisen kielenkäyttäjän ei tarvitse ilmaista kuin jokin tähän repertuaariin kuuluva ilmaisu, niin keskustelun muut osanottajat voivat tunnistaa “merkitysmaailman”, jota repertuaari edustaa. Repertuaarit kuvaavat jotakin sellaista, “minkä kaikki tietävät”. Tällöin ei ole tarvetta sanoittaa kaikkia repertuaarin taustalla olevia oletuksia ja hyvänä pidettyjä asioita. Päinvastoin näiden oletusten ja hyvien sanoittaminen voisi tuntua oudolta ja tarpeettomalta. Repertuaarit ovat siis eräänlaista kulttuurista raaka-ainetta, jota käyttäen ja hyödyntäen kulttuurin jäsenet voivat tehdä asioita ymmärrettäviksi itselleen ja toisilleen.

Repertuaarit eivät yleensä esiinny selkeinä kokonaisuuksina, vaan enemmänkin pieninä häivähdyksinä ja viitteinä (Suoninen 1997, 19). Laajemmassa aineistossa nämä yksittäiset jaksot hahmottuvat kuitenkin säännönmukaisuuksiksi, jotka tarkka lähiluku voi tuoda näkyväksi. Repertuaarien tunnistaminen perustuu tekstin tarkan lukemisen ja erittelyn lisäksi myös siihen, että usein tutkija ja lukija ovat osa sitä kulttuuria, jossa repertuaarit esiintyvät. Repertuaarien erittely ja hahmottelu ei siis ole yksiselitteinen prosessi, jossa voisi seurata tiettyjä ennalta annettuja askelmia ja joka “paljastaisi” aineistossa olevat repertuaarit mekaanisesti. Tutkijan kielen ja kulttuurin tajulla sekä intuitiolla on keskeinen rooli prosessissa. Repertuaarien rajat eivät ole välttämättä selviä ja yksiselitteisiä (Jokinen, Juhila ja Suoninen 1993, 28). Tämän vuoksi diskurssianalyttisessä tutkimuksessa on vakiintunut tapa käyttää kohtuullisen laajoja otteita ja tuoda näkyviin tutkijan oma tapa lukea niitä. Näin on mahdollista antaa lukijan seurata tutkijan tapaa lukea aineistoa ja altistaa aineisto vaihtoehtoisille lukutavoille. Läpinäkyvyys ja tulkintojen perusteleminen aineisto-otteiden avulla rakentavat työn vakuuttavuutta. (Potter 2004, 618 sekä Potter & Wetherell 1988, 172.) Seuraan itsekin analyysissäni tätä käytäntöä.

Edley (2001) vertaa repertuaareja julkiseen kirjastoon tai varastoon, jonka valikoima on rajallinen, mutta jonka valikoimasta sosiaalinen toimija voi poimia nimikkeitä tehdäkseen asioita ymmärrettäväksi. Esimerkiksi tämän työn kannalta keskeisessä avioliiton ja parisuhteen hyllyssä on tietty määrä teoksia tai repertuaareja, jotka ovat käytettävissä juuri tällä hetkellä, ja joihin tukeutuessaan kielenkäyttäjä voi melko turvallisesti mielin luottaa tulevansa ymmärretyksi. Repertuaareja taitavasti käyttämällä kielenkäyttäjä voi tuottaa motiivinsa hyväksyttävänä. Puhuessaan ja ajatellessaan ihmiset käyttävät väistämättä repertuaareja: lähteitä tai välineitä, jotka ovat peräisin historiasta ja aikaisemmin käydyistä keskusteluista. Näin yksittäinen ja ainutlaatuinen keskustelu niveltyy osaksi kulttuuria ja sen historiaa.

Wetherell ja Edley (1997, 338, kts. myös Wetherell 1998) korostavat, että on tärkeää pitää kiinni paradoksin molemmista langoista: sosiaaliset toimijat ovat samanaikaisesti

sekä kielen tuottamia ja mahdollistamia, että kohtuullisen vapaita toimijoita, jotka käyttävät kieltä omiin tarkoituksiinsa. Tulkintarepertuaarin käsite laajentaa vuorovaikutuksen kontekstin koskemaan yksittäistä tilannetta laajempaa kulttuurista yhteyttä. Diskurssianalyysi, jota tässä sovellan, sanoutuu näin irti keskusteluanalyyttiseen traditioon tukeutuvien diskurssianalyysin edustajien metodologisesta vaateesta rajoittaa konteksti vain siihen, mitä vuorovaikutuksen osallistujat tuottavat läsnäolevaksi tarkastellussa aineisto-otteessa (emt. 338-339).

Toinen keskeinen käsite työssäni on *subjektipositio*, josta käytän analyysissäni lyhyempää ja mielestäni kielellisesti sujuvampaa muotoa *positio*. Jokainen repertuaari tarjoaa pääsyn tiettyihin puhujan ja toimijan asemiin tai positioihin, joihin liittyvät tietyt roolit ja oikeudet. Kielenkäyttäjät asemoivat itseään ja muita näihin asemiin tai paikkoihin esimerkiksi perustellessaan omia valintojaan. Subjektipositio tulee lähelle identiteetin käsitettä, mutta sillä oleellisella erotuksella, että kyse ei ole yksilön omasta sisäisestä ja kohtuullisen pysyvistä käsityksestä itsestä, vaan kielellisesti tuotetusta teosta tietyssä vuorovaikutustilanteessa tai tekstissä (Reynolds & Wetherell, 2003; Jokinen et al 1993, 37-41). Kasvokkaisen keskustelun aikana on tavallista, että erilaiset keskustelijoiden tuottamat ja omaksumat positiot vaihtelevat melko nopeasti. Diskurssianalyysissä tätä ei tavata selittää keskustelijoiden minäkäsityksen jäsentymättömyydellä, vaan sillä, että keskustelun kontekstissa repertuaareilla ja niihin kuuluvilla positioilla pyritään tekemään eri asioita. Näin kielenkäyttäjä voi esimerkiksi väistää jotakin ongelmallista positiota tarjoamalla perustelun omalle toiminnalle jostakin yleisesti hyväksyttävästä repertuaarista käsin. Ihminen voi esimerkiksi väistää “vanhanpiian” positiota korostamalla omaa valintaansa elää itsenäistä elämää ilman parisuhdetta. Näin ihminen usein kohtuullisen lyhyenkin vuorovaikutuksen aikana tuottaa useita ristiriitaisia versioita siitä, kuka hän on ja mitkä hänen motiivinsa ja tavoitteensa ovat (Wetherell 1998, 102).

Tapaani tarkastella tutkimusaiheittani on vaikuttanut myös *ideologisen dilemmaattisuuden* käsite. Käsitteen ovat ensi kerran lanseeranneet Michael Billig ja työtoverit vuonna 1988 ilmestyneessä teoksessa *Ideological Dilemmas*. Käsitteen ydin on siinä, että arjessa eletty ja jonkin tietyn kulttuurin arkijärkeä määrittävä “eletty ideologia” ei muodosta yhtä yhtenäistä, ristiriidatonta ja koherenttia kokonaisuutta, joka pystyisi ohjaamaan tai toimimaan ohjenuorana (tai kahleena) ihmisten arjen kielenkäytössä ja muissa valinnoissa. Sen sijaan eletty ideologia sisältää joukon uskomuksia, arvoja, ihanteita, maksiimeja ja käytäntöjä, jotka ovat keskenään siinä määrin ristiriitaisia, että niitä on käytännössä mahdotonta sovittaa yhteen. Ristiriitaisuus saa keskustelun liikkeelle, sillä esimerkiksi parisuhteen valintatilanteissa on aina mahdollista tehdä useita tulkintoja ja muotoilla eri versioita siitä, mikä on oikea ja hyvä tapa toimia, kun valinnassa ja perusteluissa tukeudutaan eri puoliin arkijärjestä. Tässä

mielessä yksityisetkin dilemmat on mahdollista nähdä laajempien kulttuurillisten ristiriitojen ilmentymänä. Kun ihmiset tekevät selkoa elämästään ja valinnoistaan itselleen ja muille, he joutuvat tasapainoilemaan myös kulttuurin tasolla olemassa olevan ristiriitaisuuden kanssa (Billig et al. 1988 ja Edley 2001, 202-204. Kts. myös Tows & Adams 2009).

Katson Edleyn (2001) tavoin, että tulkintarepertuaarit on mielekästä nähdä osana sitä, mitä Billig kutsuu arkijärjeksi. Dilemmaattisuuden käsite ohjaa huomion siihen, että eri repertuaarit ja niiden mukaiset versiot "samasta" aihealueesta tai ilmiöstä eivät ole itsenäisiä. Sen sijaan ne ovat historiallisessa, argumentatiivisessa ja tilanteellisessa suhteessa toisiinsa (Edley 2001, 202-204). Kielenkäytössä eri repertuaarien mukaiset versiot samasta aiheesta muotoillaan usein torjumaan ja heikentämään jonkin toisen repertuaarin taholta tullutta versiota tai mahdollista tulkintaa (vrt. Potter 2004, 610). Nykyisessä länsimaalaisessa kulttuurissa on useita vakiintuneita tapoja puhua esimerkiksi avioliitosta eri repertuaarien kautta. Avioliitto voidaan rakentaa esimerkiksi naisten alistamisen instituutioksi, kumppanuudeksi tai yhteiseksi taloudeksi. Puhetavat muodostavat kulttuurissa kunakin ajanhetkenä vallitsevan ja muuttuvan ymmärryksen siitä, mistä avioliittoinstituutiosta on kyse (avioliiton diskursiivisesta rakentumisesta kts. Lawes 1999). Ristiriidat erilaisten kilpailevien versioiden kanssa tulevat näkyväksi kahvipöytäkeskusteluissa, romaaneissa, tv-sarjoissa ja muissa kulttuurituotteissa. Näissä jatkuvissa keskusteluissa rakennettu versiot todellisuudesta ovat osaltaan vaikuttamassa siihen, millaisena maailma jatkossa näyttäytyy kulttuurisille toimijoille (Suoninen 1999, 20).

Koska käyttämäni teoreettiset käsitteet ovat nyt lukijalle tuttuja, voin muotoilla tutkimustehtäväni tarkemmin käyttäen näitä teoreettisia käsitteitä.

Tutkimuskysymykseni, joihin pyrin tässä työssä vastaamaan, ovat seuraavat:

- 1. Millaisia tulkintarepertuaareja on mahdollista tunnistaa miesten parisuhdettaan käsittelevistä kirjoituksista silloin, kun miehet tuottavat tulkinnan siitä, että kumppani kärsii mielenterveyden ongelmasta tai ongelmista?**
- 2. Millaisia näiden tulkintarepertuaarien mahdollistamia subjektipositioita, joita miehet rakentavat itselleen ja kumppanilleen, on mahdollista tunnistaa kirjoituksista?**

Lisäksi esitän näitä täydentävän lisäkysymyksen:

Miten miesten itselleen ja kumppanilleen tuottamat subjektipositiot suhteutuvat toisiinsa ja millaisia asioita ne mahdollistavat?

Seuraavaksi siirryn esittelemään aineistoani, sen keräämisen ja analysoimisen tapaa sekä tutkimuksen etiikkaa.

3 KESKUSTELUFOORUMIKIRJOITUKSET AINEISTONA

Keräsin tutkimusaineistokseni omaistilanteeseen identifioituvien miesten kirjoituksia Tukinet.net-keskustelufoorumilta. Tässä luvussa taustoitan aineistovalintaani, kuvaan aineiston keräystapaa, pohdin tutkimuksen eettisyyttä ja luotettavuutta sekä avaan niitä tapoja, joilla analysoin aineistoa ja päädyin tekemään tulkintoja, joita esitän myöhemmin analyysiluvussa.

3.1. Keskustelufoorumi ratkaisuna miesten tavoittamisen ongelmaan

Sain aiheen tähän tutkimukseen ollessani korkeakouluharjoittelijana Pirkanmaan Mielenterveysomaiset Finfami ry:n Kolmen kimppa -projektissa, jonka tarkoituksena oli kehittää palveluita 20-40-vuotiaille miehille, joiden puolisoilla on mielenterveys- tai päihdeongelma. Alkuperäisenä ajatukseni oli kerätä tarinallinen aineisto, jossa miehet kirjoittaisivat omista kokemuksistaan mielenterveysongelmaisen puolison kumppaneina. Suunnittelin kirjoituspyynnön, jossa oli perustietoja tutkimuksesta ja virittäviä kysymyksiä tarinan kirjoittamiseen. Levitin kirjoituspyyntöä yhdistyksien ja kirjastojen ilmoitustauluille Tampereella. Tämän lisäksi pyysin Finfamin paikallisyhdistysten edustajia asettamaan tulostetun kirjoituspyynnön näkyvälle paikalle yhdistyksensä tiloihin. Kirjoituspyyntö julkaistiin myös Finfamin jäsenlehdessä koko sivun kokoisena. Tarina oli mahdollista lähettää minulle sähköpostilla tai tekemälläni Webropol-lomakkeella, jossa oli samanlainen kirjoituspyynnön teksti kuin paperisessa versiossa.

Jälkikäteen ajatellen kirjoituspyynnön levittäminen onnistui hyvin. Sain hyvin näkyvyyttä, mikä ilmeni esimerkiksi siinä, että Webropol-lomake oli avattu toistatuhatta kertaa. Miespuolisten omaisten tutkimisen vaikeudesta kertoo kuitenkin se, että vain seitsemän miestä lähetti minulle tarinansa. Osa tarinoista oli lisäksi sangen lyhyitä. Tarinallista aineistoa kertyi niin vähän mahdollisesti siksi, että omasta elämästä kirjoittaminen ei välttämättä ole miehille kovin luontevaa. Omien elämänvaiheiden pukeminen tarinalliseen muotoon vaatii myös oman aikansa ja vaivansa, eikä pro gradu -työn aineiston tuottaminen välttämättä riittänyt motivaatioksi tähän. Miesten tavoittaminen vastaamaan elämän intiimejä alueita koskeviin tutkimuksiin voi yleisemminkin olla hankalaa.

Tarinallinen aineisto jäi kaikesta vaivannäöstä huolimatta niin suppeaksi, että katsoin, että tutkimuskysymyksiin vastaaminen ei ollut sen avulla mahdollista. Tästä syystä aloin pohtia vaihtoehtoisia miesten tavoittamisen tapoja. Mieleeni tulivat keskustelupalstat, joilla käydään anonyymia keskustelua aroistakin aiheista. Selvitin asiaa ja havaitsin, että anonyymi internetkeskustelu on kanava, jossa myös miespuolisot jakavat kokemuksiaan mielenterveysongelmaisen kumppanin kanssa elämisestä. Päätin, että tarinallisen aineiston sijaan kerään aineiston tällaisista keskusteluketjuista ja tutkin niitä diskurssianalyttisin metodein.

Keräsin lopullisen aineistoni Tukinet.net-sivuston avoimelta keskustelupalstalta. Tukinet on Suomen mielenterveysseuran ylläpitämä internetissä toimiva alusta eri järjestöjen tarjoamille kriisi-, tuki- ja auttamispalveluille. Se on toiminut vuodesta 2000 lähtien. Palvelimella on eri järjestöjen ylläpitämiä suljettuja ryhmiä, joiden viestejä lukeakseen käyttäjän on anottava jäsenyyttä ryhmässä. Näiden ryhmien lisäksi Tukinet tarjoaa ryhmiä, joiden viestit ovat kaikkien luettavissa ja joihin kaikki rekisteröityneet käyttäjät voivat kirjoittaa. Valitsin kyseisen keskustelupalstan aineiston keräämisen kohteeksi, sillä palsta tarjosi runsaasti aineistoa, jonka sisällöt olivat tutkimuskysymysteni kannalta relevantteja. Tämä oli luonteva ratkaisu myös siksi, että itselläni on kokemusta keskustelupalstoille kirjoittamisesta ja ne ovat teknologisia ja sosiaalisina alustoina tuttuja.

3.2. Aineiston kerääminen, rajaaminen ja kuvailu

Keräsin aineistoni Tukinet.net-sivuston avoimelta keskustelupalstalta, jossa kuka vain voi käydä lukemassa viestejä rekisteröitymättä. Keräsin pääosan aineistosta syksyllä 2017 ja täydensin sitä vielä uusilla kirjoituksilla huhtikuussa ja syyskuussa 2018. Käytin keräämisessä hyväksi hakusanalausekkeita, joissa toistuivat tutkimukseni kannalta olennaiset teemojen yhdistelmät. Etsin Google-hakukoneen avulla Tukinetin palvelimelta viestiketjuja, joissa oli valitsemiani hakusanojen yhdistelmiä. Käyttämiäni yhdistelmiä olivat esimerkiksi vaimo + masennus, tyttöystävä + epävakaa, kumppani + masennus ja parisuhde + masennus. Pyrin hakusanayhdistelmissä mahdollisimman suureen kattavuuteen sekä parisuhdesanaston että mielenterveysongelmien termistön suhteen.

Kävin tulokseksi saamani viestiketjut silmäilemällä läpi ja etsin kirjoittajia, joiden kirjoitukset soveltuivat tutkimukseeni. Kirjoittajien täytyi täyttää kaksi ehtoa: minun tuli ensinnäkin kyetä perustellusti olettamaan kirjoittaja viestien sisällön pohjalta mieheksi ja toisekseen viestien tuli käsitellä kumppanin mielenterveyden ongelmia keskeisenä

sisältönään ja käyttää tästä jotain diagnostista termiä. Käytettyjä käsitteitä olivat esimerkiksi masennus, paniikkihäiriö, persoonallisuushäiriö, narsismi tai epävakaa persoonallisuus. Sukupuolen luokittelun perusteena minulla oli se, että kirjoittaja kertoi olevansa mies, tai että sukupuoli oli muuten pääteltävissä esimerkiksi siitä, että kirjoittaja kertoi, että hänellä on biologisia lapsia naispuolisen kumppanin kanssa. Kriteerit saattoivat täyttyä saman kirjoittajan erillisissä viesteissä. Kaikki aineistooni keräämääni kirjoitukset käsittelivät heterosuhteita.

Kun olin löytänyt kirjoittajan, jonka kohdalla molemmat kriteerit täyttyivät, etsin Googlen avulla kaikki kyseisen nimimerkin viestit Tukinet.net-palvelimelta. Keräsin viestit keskustelualueelta ja järjestin ne aineistooni aikajärjestyksessä kirjoittamisajankohdan mukaan. En siis kerännyt kokonaisia ketjuja, vaan yksittäisten kirjoittajien viestejä. Joiltakin kirjoittajilta viestejä oli useita, monelta vain yksi. Tutkimusaineistooni valikoitui kirjoituksia 21 nimimerkiltä (kts. liite). Sanoja aineistossa oli yhteensä 42 438. Liuskoiksi muutettuna aineistoa oli noin 140 liuskaa 1,5 rivivälillä ja kahden senttimetrin marginaaleilla. Enimmillään yhdeltä kirjoittajalta oli 18 viestiä ja lähes 8000 sanaa. Kirjoituksissa kuvattu suhteen tila ja kirjoittajan tapa merkityksellistää sitä usein muuttui ajan kanssa. Useiden kirjoittajien kohdalla viesteistä muotoutuukin eräänlainen polveileva ja refleksiivisiä jaksoja sisältävä jatkokertomus, jossa on päiväkirjamaisia sävyjä. Tämä oli tutkimusintressini kannalta mainio asia, sillä näin minun oli mahdollista tarkastella, miten miesten tapa kirjoittaa kehittyi, miten he neuvottelivat erilaisten tulkintojen välillä ja miten eri repertuaarit tulivat ajan myötä kirjoituksissa näkyviksi. Näin aineistosta oli mahdollista tavoittaa se, mikä oli tutkimuskysymykseni kannalta keskeistä: erilaisten puhetapojen kirjo ja vaihtelevuus.

3.3. Keskustelufoorumi vuorovaikutuksen kontekstina ja aineiston lähteenä

Meredith ja Potter (2014) argumentoivat, että keskustelufoorumeille kirjoitettuja viestejä olisi mielekästä tarkastella vuorovaikutteisina sen sijaan, että aineistoa luetaan yhteydestään irrallisena. Viestit on kirjoitettu tietylle vastaanottajalle tai vastaanottajille tietyssä yhteydessä. Omassakin analyysissäni pyrin ottamaan huomioon analysoimieni tekstien vuorovaikutteisuuden, ja kontekstualisoin käyttämiäni tekstiotteita niiden ymmärrettävyyden lisäämiseksi. En ole kuitenkaan kiinnostunut keskustelufoorumin vuorovaikutuksesta itseisarvoisena ilmiönä, vaikka verkkokeskustelun ymmärtäminen kielenkäytön kontekstina onkin tärkeää aineistoni ja tuloksien ymmärtämisen kannalta.

Avaan tässä luvussa myös digitaalisen vuorovaikutuksen tutkijoiden ajatuksia, jotta digitaalinen vuorovaikutus ja erityisesti keskustelufoorumi vuorovaikutuksen kontekstina olisi työni lukijalle siinä määrin tuttu, että tämä voi seurata analyysiäni ja hahmottaa sen syntykontekstia.

Tietokonevälitteinen vuorovaikutus on tutkimuksessa tapana jakaa asynkroniseen eli ei-reaaliaikaiseen ja synkroniseen eli reaaliaikaiseen. Synkronisista vuorovaikutusalustoista esimerkkinä voi mainita erilaiset videoneuvottelun, kun taas asynkronisista suurelle yleisölle tutuin lienee sähköposti (eronteosta kts. esim. Laaksonen & Matikainen 2013, 194). Asynkronisilla alustoilla, joihin aineistolähteenä käyttämäni keskustelufoorumi lukeutuu, kirjoittajat lukevat, kirjoittavat ja julkaisevat viestinsä itselleen sopivana ajankohtana. Heidän ei tarvitse olla johonkin tiettyyn aikaan internetiin kytketyn laitteen äärellä viestejä lukeakseen, kirjoittaakseen tai lähettääkseen viestejä. Tämä mahdollistaa käyttäjälle itselle sopivan ajan ja paikan valitsemisen toisten viestien lukemiseen ja niiden sisällön pohtimiseen sekä oman viestin tuottamiseen, eikä teknologinen alusta tuota tarvetta reagoida jonkin tietyn ajan sisällä. Vuorovaikutuksen rytmi rakentuu näin hitaammaksi kuin synkronisissa viestimissä, joissa viestien lähettäminen viestii myös läsnäoloa toisille osallistujille (Riva 2002, 582). Keskustelupalstan asynkroninen luonne mahdollisti sen, että aineistoni viestit olivat usein melko pitkiä, ja että niissä oli käytetty hyväksi perinteisiä kirjallisen tekstin jäsentelykeinoja kuten kappalejakoa ja otsikointia. Pituudeltaan ne olivat jopa yli viiden liuskan mittaisia ja teksteinä kohtuullisen jäsentyneitä.

Tukinet.netissä avoimiin ryhmiin kirjoitetut viestit ovat esimoderoituja. Tämä tarkoittaa sitä, että ylläpito lukee jokaisen viestin läpi, ennen kuin se julkaistaan keskustelualueella. Jos viestin sisältö rikkoo ryhmien sääntöjä tai on muuten asiaton, ylläpito voi jättää sen julkaisematta tai muokata sitä. Näin ylläpito voi varmistaa tehokkaasti, että julkaistut viestit todella noudattavat sen laatimia periaatteita. Samalla se vaikuttaa myös vuorovaikutuksen rytmiin, sillä viestien lukeminen ja julkaisu ottaa aikansa myös ylläpidolta. Jokaisen kirjoittajan hyväksymissä, moderoinnin perustana olevissa Tukinet.netin ohjeissa kehoitetaan muun muassa kunnioittamaan toisia keskustelijoita, kiinnittämään huomiota kirjoitusten kappalejakoon ja oikeinkirjoitukseen, perustelemaan mielipiteet, käyttämään selkeää otsikointia ja pysymään viestiketjujen aiheissa. Myös sivuston julkisuudesta muistutetaan. On ehkä osin moderoinnin ansiota, että keskusteluista välittyi itselleni asiallinen yleisvaikutelma.

Monien muiden keskustelufoorumien tapaan Tukinet.netin keskustelualueilla viestittely perustuu nimimerkkeihin eli pseudonyymeihin. Nimimerkki valitaan keskustelualueen käyttäjäksi rekisteröitymisen yhteydessä ja se pysyy kullakin tunnukseksi samana. Kirjoittajan tunnistetiedot, joiden avulla kirjoittaja olisi mahdollisesti liitettävissä

verkkokeskustelun ulkopuoliseen identiteettiin, jäävät ainoastaan ylläpidon tietoon. Keskustelu on tässä mielessä anonyymiä, sillä kirjoitukset eivät yhdisty kehenkään ihmiseen keskustelualueen ulkopuolella. Nimimerkit kuitenkin mahdollistavat, että yhdellä tunnuksella kirjoitetut viestit on liitettävissä samaan kirjoittajaan. Näin jokainen kirjoittaja jättää keskustelualueelle jälkiä kirjoitusten muodossa. Näihin jälkiin tutustumalla toisille kirjoittajille voi muodostua mielikuvia ja käsityksiä siitä, keitä jotkut hänen viestiensä lukijat ja viesteihin vastaavat henkilöt ovat, vaikkei kaikkea tietoa kerrottaisi kirjoittajalle suoraan osoitetuissa viesteissä. Robert Arpo käyttää tästä viestien kautta tunnetusta lukijasta kirjallisuustieteestä lainattua termiä “implisiittinen lukija”, joka tarkoittaa kirjoittajan oletusta siitä, kenelle hän tekstinsä kirjoittaa (2005, 72).

Läsnäolo keskustelufoorumilla rakentuu ainoastaan julkaistuista viesteistä. Robert Arpo vertaa keskustelufoorumia teknologisenä alustana huutamiseen pimeään huoneeseen (2005, 282). Viestin lähettäjä ei voi tietää ketä paikalla on, lukeeko kukaan hänen viestejään ja miten nämä viestin sisältöön suhtautuvat. Toiset tulevat läsnäolevaksi vain omien huutojensa välityksellä, ja silloinkin vain sen tekstin kautta, minkä he päättävät julkaista. Muut mahdolliset huoneessa olijat, jotka kuulevat tai lukevat viestin, jäävät pimentoon. Viestin kirjoittaja ei voi tietää heistä mitään, eikä edes varmistua heidän olemassaolostaan. Tukinet.net avoimissa ryhmissä myös muut kuin rekisteröityneet käyttäjät voivat lukea ryhmään kirjoitettuja viestejä. Viestiketjujen sisältö voi näkyä esimerkiksi hakukoneiden tuloksissa, joiden avulla itsekkin ne löysin. Näin periaatteessa kuka tahansa internetin käyttäjä voi päätyä lukemaan viestejä vuosia kirjoitushetken jälkeen. Viestiketjuilla voikin olla suuri hiljainen yleisö, joka ei osallistu keskusteluihin, mutta lukee niitä peilatakseen omaa elämäänsä tai puhtaasta uteliaisuudesta. Kirjoittajat eivät voi tietää, keitä tähän suureen anonyymiin yleisöön kuuluu.

Yksi tietokonevälitteisen vuorovaikutuksen tutkimuksen alkuajoilta lähtöisin oleva tapa on tarkastella vuorovaikutusta sosiaalisten vihjeiden puuttumisen kautta. Tällöin lähtökohtana oli verrata sitä kasvokkaiseen vuorovaikutukseen ja tarkastella sitä eräänlaisena köyhtyneenä vuorovaikutuksena (tästä perinteestä kts. Walther 1996; Hankonen, Ristolainen & Lehtinen 2007, 278 ja Lamerichs & te Molder 2003, 453-455). Esimerkiksi keskustelufoorumeilla ihmiset eivät voi tunnistaa toisissaan monia sosiaalisen vuorovaikutuksen kontekstisidonnaisia vihjeitä, kuten kasvojen ilmeitä, hymähtelyä, katseen suuntaa ja äänenpainoa sekä fyysiseen läsnäoloon liittyvät tekijöitä, kuten keskusteluetäisyyttä. Tietokonevälitteisen vuorovaikutuksen tutkimuksen alkuaikoina sosiaalisten vihjeiden puutteen ajateltiin johtavan sosiaalisten normien ja rajoitusten unohtamiseen sekä äärimmäisempien mielipiteiden ilmaisuun, tehtävääorientoitumiseen ja vuorovaikutuksen dehumanisoitumiseen. Tämän

lähestymistavan perusta oli erilaisissa kokeellisissa asetelmissä saaduissa määrällisissä tuloksissa aikana ennen henkilökohtaisten tietokoneiden yleistymistä.

Tietokonevälitteisen vuorovaikutuksen yleistyttyä on kuitenkin käynyt ilmi, että samat ominaisuudet, joiden on arveltu johtavan suhteiden epäpersonalisoitumiseen, voivat tukea sitä, että osallistujat kertovat hyvin henkilökohtaisia asioita itsestään ja muodostavat merkityksellisiä suhteita. Yair Amichair-Hamburger ja Shir Etgar (2018) korostavat internetvuorovaikutusta hyvinvoinnin kannalta tarkastelevassa artikkelissaan, että anonyymius, asynkronisuus ja sosiaalisten vihjeiden puute mahdollistavat sen, että kirjoittajat voivat säädellä vuorovaikutusta paljon kasvokkaista vuorovaikutusta enemmän, mikä voi johtaa suurempaan turvallisuuden tunteeseen. Sosiaalisten vihjeiden puuttuessa toisille välittyvät kasvokkaista vuorovaikutusta vahvemmin vain ne asiat, jotka kirjoittaja itse haluaa kertoa ja ilmaista. Tietokonevälitteisessä vuorovaikutuksessa fyysisten ominaisuuksien, kuten sukupuolen, ruumiin koon tai etnisen taustan salaaminen on melko vaivatonta. Yhteisöihin kuuluminen on myös pääasiassa vapaaehtoista, eivätkä ne välttämättä linkity verkon ulkopuolisiin ihmissuhteisiin. Jos keskustelu päättyy suuntaan, joka ei osallistujaa jostain syystä miellytä, voi vuorovaikutuksen halutessaan helposti lopettaa. Verkkoyhteisöjen tutkimuksen pioneereihin kuuluvan Howard Rheingoldin mukaan virtuaaliset yhteisöt voivat yhdistää ihmisiä, kun tarpeeksi monet henkilöt keskustelevat tarpeeksi kauan muodostaen tunteita ja henkilökohtaisia suhteita verkon välityksellä (1993, 1–5).

McKinley ja McVittie (2009, 37) ehdottavat, että erilaiset virtuaaliset yhteisöt voivat tarjota arkisista kasvokkaisista suhteista erillisiä alustoja, joissa on mahdollista kokeilla erilaisia identiteettejä ja tapoja kertoa itsestä ilman, että tästä on seurauksia päivittäisille kasvokkaisille ihmissuhteille. He jatkavat, että koska erilaiset verkkoyhteisöt keskittyvät pääasiassa jonkin yksittäisen kiinnostuksen alueen ympärille, tarjoavat alustat näin potentiaalisesti saman mielisen ja suopean yleisön. Esimerkiksi harvinaisemmasta sairaudesta kärsivä voi verkon kautta tavoittaa toisia ihmisiä, joilla on sairauteen ja erilaisiin hoitoihin liittyen samankaltaisia kokemuksia. Ajattelen, että tämä ajatus soveltuu myös omaan aineistooni. Tukinet.net tarjoaa kirjoittajille mahdollisuuden kertoa parisuhteestaan ja elämäntilanteestaan tavalla, joka ei välttämättä olisi heille kasvokkaisessa vuorovaikutuksessa mahdollinen. Kirjoituksissa on mahdollista kokeilla erilaisia tapoja sanallistaa parisuhdetta, sen menneisyyttä ja tulevaisuutta sekä altistaa nämä tavat toisten reaktioille. Kirjoittaja on myös tilanteensa ensisijainen asiantuntija: hän sekä kumppani ovat lukijoille täysin vieraita ihmisiä ja tulevat läsnäolevaksi vain kirjoittajan viestien kautta. Se, että palsta on moderoitu ja keskittynyt nimenomaisesti parisuhteen kriiseihin, sisältää jonkinlaisen suopeuden lupauksen: altistettuja identiteettejä ei ainakaan suoraan tyrmitä vihamielisesti.

Tutkijalle internetin keskustelupalstat tarjoavat yltäkyläisesti niin sanottua luonnollista aineistoa, eli aineistoa, jonka muotoutumiseen tutkija ei ole millään tavalla osallistunut tai vaikuttanut. Tämä on erityisen edullista diskurssianalyttisesti orientoituneille tutkijoille, jotka pyrkivät suosimaan tämänkaltaista aineistoa (Jowett 2015, 288 ja Lamerichs & te Molder, 2003). Omaan tutkimustehtävääni soveltuvan luonnollisen aineiston hankkiminen muulla tavalla olisi ollut eettisesti ongelmallista ja käytännössä hankalaa. Kirjoituspyyntöön vastattiin niukasti, ja aiheeseen liittyvän stigman vuoksi myös miesten tavoittaminen ja haastattelu olisi todennäköisesti ollut haastavaa. Katsonkin, että keräämäni aineisto antaa erityisen hyvän ja aidosti uudenlaisen mahdollisuuden aiheen tarkasteluun.

Tukinet.netissä viestit järjestyvät otsikoiduiksi viestiketjuiksi, jotka joku keskustelijoista on aloittanut. Aloittaja määrittää ensimmäisessä viestissä viestiketjun otsikon, esimerkiksi ”Masennus parisuhteessa”, ja uudet viestit ryhmittyvät tämän otsikon alle julkaisuajankohdan mukaisesti. Keskustelujen aloitukset koskevat pääasiassa kirjoittajan omaa elämäntilannetta. Keräämäni viestit olivat ”Parisuhde, koti ja perhe” -nimisestä ryhmästä, jossa keskustellaan parisuhteen ja perheen kriisi- ja ongelmatilanteista, kuten uskottomuudesta, erosta ja perheväkivallasta. Tyypillistä aineistooni liittyville viestiketjuille oli, että avausviestin kirjoittaja kertoo omasta elämäntilanteestaan ja ajatuksistaan siihen liittyen. Usein tähän sisältyy tarina siitä, miten nykyiseen tilanteeseen on tultu, ja mitä kirjoittaja ajattelee tulevaisuudesta. Nämä viestit olivat pääsääntöisesti useita liuskoja pitkiä. Oman tilanteen kuvauksen lisäksi viesteissä on usein myös lukijoille osoitettu suora kysymys, kuten ”Onko muilla vastaavia kokemuksia?” tai ”Miten tästä eteenpäin?”. Aloitusviestejä ei siis ole osoitettu kenellekään tietylle lukijalla, ja samalla ne kuitenkin kutsuvat dialogiin esimerkiksi niitä lukijoita, joilla on vastaavia kokemuksia. Myöhemmin ketjuissa kirjoittajien on mahdollista myös kohdistaa vastauksensa jollekin ketjuun kirjoittavalle nimimerkille suoraan ja lainata tämän kirjoitusta.

Ketjuihin voi kirjoittaa kuka tahansa, joka on rekisteröinyt tunnuksensa. Ketjuun kirjoittamisen voi myös lopettaa silloin kun haluaa, ja se, ketkä keskustelua varsinaisesti käyvät, on epämääräistä. On teknisesti täysin mahdollista kirjoittaa uusi viesti keskusteluketjuun, jonka edellinen viesti on kirjoitettu esimerkiksi vuosia aikaisemmin, jolloin viestiketju nousee foorumin viestien hierarkiassa ylöspäin. Keskusteluille on tyypillistä, että ne eivät saavuta koskaan varsinaista loppua, vaan kirjoittajien osallistuminen vain lakkaa.

3.4. Eettisyys

Käyttämäni aineiston sisältö on paikoin arkaluontoista, mutta ajattelen, että sen käyttäminen tutkimuksessa on kuitenkin eettisesti perusteltua. Vaikka ihmiset ovat kirjoittaneet foorumille henkilökohtaisista ja intiimeistä asioista, viestit on mitä ilmeisemmin kirjoitettu tietäen, että ne voivat päätyä kenen tahansa luettavaksi. Viestin potentiaalinen lukija on siis myös aineistoa keräävä tutkija, vaikka tällaista lukijaa kirjoittajat eivät ehkä ole viesteilleen kuvitelleetkaan.

Suurimmalle osalle kirjoittajista avoimen keskustelufoorumin toimintaperiaate on todennäköisesti tuttu. Ennen rekisteröitymistä kirjoittajat ovat erittäin todennäköisesti tutustuneet muiden käymiin keskusteluihin palvelimella. Myös Tukinet.netin säännöissä muistutetaan viestien julkisuudesta (Ohjeet: Keskusteluryhmät). Painavin todiste sen puolesta, että kirjoittajat ovat tietoisia viestien julkisuudesta, on kuitenkin se, että he ovat kirjoittaneet tekstinsä siten, että heidän tunnistamisensa vaikeutuu. Viesteistä on jätetty pois tunnistetietoja, kuten nimiä, paikkakuntia, ammatteja ja tarkkoja ikä ja nämä on korvattu epämääräisimmillä ilmauksilla, kuten “keskisuuri kaupunki” tai “noin parikymppisiä”. Kirjoittajien anonymiyyttä suojelee lisäksi se, että käyttämäni viestit on kirjoitettu noin kymmenen vuoden aikajänteellä, jolloin niissä kuvatun elämäntilanteen tunnistaminen on entistä vaikeampaa nykyajasta käsin.

3.5. Aineiston analysoinnin vaiheet

Aloitin aineistoon tutustumisen lukemalla aineistoa läpi tutustuen sen sisältöön. Koska usealta kirjoittajalta oli melko laaja aineisto, jotka oli kirjoitettu omalla persoonallisella tyylillä, antoi aineisto hyvän mahdollisuuden tutustua kirjoittajiin ja heidän elämäntilanteisiinsa. Miesten kertomukset olivat elämänmakuisia, ja usein niihin sisältyi tilanteen kehittyminen useiden viestien myötä sekä menneisyyden reflektointi. Pyrin saamaan mieleni sisällä jonkinlaisen yhteyden henkilöihin, jotka olivat tekstit kirjoittaneet. Tähän aineisto antoikin hyvät edellytykset, sillä kirjoitukset olivat melko pitkiä ja huolella laadittuja, minkä lisäksi niiden “tarina” eteni kronologisesti, kun miehet jatkoivat suhteen vaiheiden päivittämistä ja tulevaisuuden pohtimista useissa viesteissä.

Teksteissä oli rajallinen määrä henkilöhahmoja. Pääsääntöisesti niissä esiintyivät vain kirjoittaja itse ja tämän kumppani, joiden historiaa ja ominaisuuksia teksteissä kuvailtiin. Tekstit sijoittuivat kirjoittajien omaan todellisuuteen usein jopa siinä määrin, että niiden syntykonteksti keskustelupalstalla oli mahdollista unohtaa. Teksteissä ei

useinkaan viitattu lähes lainkaan muihin kirjoittajiin tai näiden kirjoituksiin. Lukukokemuksessani tunsin samaistuvani kirjoittajien tilanteisiin ja koin myötätuntoa heitä kohtaan.

Eläytyvän lukuvaiheen jälkeen aloin tarkastella analyttisemmin sitä, millaiseksi hahmoksi kirjoittaja itsensä tuotti, ja osaksi millaista tarinaa. Osaa teksteistä voisi kuvailla romanttiseksi kamppailuksi, jossa kirjoittaja pyrkii palauttamaan aikaisemman onnen taistelemalla sitkeästi vaikeita olosuhteita vastaan. Jotkin osuudet viesteissä taas toivat mieleen tragedian, jossa kirjoitusten päähenkilö on joutunut epäoikeudenmukaisten olosuhteiden uhriksi ilman omaa syytään. Tässä vaiheessa kirjoittajat alkoivat myös asemoitumaan suhteessa toisiinsa: joku kirjoittaja muistutti toista enemmän kuin toista, ja kirjoittajien välille alkoi muodostua eroja ja yhtenäisyyksiä. Tässä vaiheessa aloin myös kiinnittää enemmän huomiota tekstien retorisiin ja kielellisiin ulottuvuuksiin, kuten siihen, millaisia sanastoa ja metaforia miehet käyttivät tilanteen kuvailussa.

Tässä vaiheessa aloin kerätä samankaltaisia tekstiosuuksia rinnakkain ja tekemään niistä alustavia kirjallisia analyysyjä. Aika ajoin palasin lukemaan koko aineistoa suhteessa kirjoittamaani aineistoon sekä viestiketjuja, joista olin aineistoni kerännyt. Aloin hahmottaa erilaisia tulkintarepertuaareja, joita miehet tuottivat teksteissään. Valitsemalleni analyysitavalle tuotti jonkin verran vaikeuksia se, että viesteissä oli melko paljon tarinoita. Miehet kirjoittivat erilaisista arkisista tilanteista ja tapatumakuluista, joiden kautta kumppani tuotettiin tiettyyn positioon. En kuitenkaan halunnut laajentaa analyysiä narratiiviseen suuntaan. Tarkemman lukemisen keskitinkin pääasiassa niihin osuuksiin, joita voitaisiin kutsua reflektiivisiksi – miehet reflektoivat niissä parisuhdettaan, itseään ja kumppaniaan. Lopulta hahmottelin analyysilukuuni lopulliset tulkintarepertuaarit ja niiden mahdollistamat subjektipositiot.

Tarkempia analyysyjä tehdessäni painin kontekstin ongelman kanssa. Pulma aiheutui paljolti aineistoni laadusta. Kirjoitukset olivat usein pitkiä, usean liuskan mittaisia. Olin poiminut ne aineistoon viestiketjuista, joissa oli myös muiden kirjoittajien viestejä. Se, minkälaisia “vuorovaikutteisia tekoja” nämä viestit olivat osana näitä viestiketjuja, askarrutti minua usein. Koska viestit olivat pääsääntöisesti pitkiä, ei puheenvuorojen esittely muiden viestien yhteydessä olisi ollut taitollisesti mahdollista. Sama koski myös otteita, jotka olivat osa pidempiä viestejä. Suurin osa lukemistani diskurssianalyttisistä artikkeleista käytti esimerkkeinä yksilö- tai ryhmähaastattelujen aineistoja, jossa puheenvuorot ovat litteroituina siististi muutaman rivin mittaisia ja nivELYVÄT edellisiin puheenvuoroihin lyhyissäkin tekstiotteissa. Verkkokeskustelu oli aineistona hyvin toisentyypistä, kuten aineistonäytteistä käy ilmi. Ongelma on tyypillinen diskurssianalyttiselle analyysitavalle: aineistoa ei suurimmassa osassa tapauksia voi

näyttää kokonaan lukijalle, ja samalla metodologinen ajattelu kuitenkin ohjaa kohti lukemista “kokonaisuudesta käsin”. Tutkijan on tässä kohtaa tehtävä metodologinen rajaus sen suhteen, mikä on relevantti yhteys.

Tehdessäni analyysiani, ja erityisesti tarkastellessani niitä otteita, jotka ovat päätyneet mukaan tekstiin, palasin aika-ajoin tarkastelemaan kirjoituksia alkuperäisessä yhteydessään osana viestiketjuja. Tämän tein juuri sen vuoksi, että halusin ymmärtää diskurssianalyttisen orientaation mukaan miesten tuottamia selontekoja osana vuorovaikutuksellista kontekstia, jossa ne saavat merkityksensä. Osassa viestejä esimerkiksi edeltävän viestin lukeminen auttoi ymmärtämään viestin sisältöä. Analyysissä olen viitannut ajoittain tähän laajempaan yhteyteen, josta viesti on poimittu, ja saattanut esimerkiksi kertoa lyhyesti edellisen viestin sisällöstä. Aineistoni rajojen voikin sanoa olevan joustavia. Internetaineistot mahdollistavat palaamisen aineiston tuottamisen kontekstiin, koska se jää saataville senkin jälkeen, kun aineisto on kerätty. Työni lukijankin on mahdollista halutessaan tutustua aineistooni Tukinet-palvelimella ja tarkastella käyttämiäni otteita osana viestejä ja keskusteluja.

Jotta kirjoitusten konteksti välittyisi lukijalle, kuvailen otteiden sekä paikoin myös kokonaisten viestin yhteyttä keskustelun kokonaisuudessa. Teen näin silloin, kun yhteyden sanallistaminen vaikuttaa analyysini kannalta tarpeelliselta. Esittelen erittelemäni repertuaarit valitsemieni lainauksien kautta. Otteita analysoidessani palasin aika-ajoin lukemaan myös koko aineistoa, jotta näin, miten hyvin tulkintani sopisivat siihen.

Olen valinnut tietoisesti otteita, joissa esittelemäni repertuaari tulee mahdollisimman rikkaasti ilmaistuksi, mistä syystä jotkin otteista ovat pitkäköjiä. Lyhyemmät lainaukset olisivat irrottaneet eri repertuaarien mukaiset osuudet irti yhteydestään, jolloin lukija olisi jäänyt enemmän tulkintani varaan. Nyt lukija saa paremman kuvan tutkimusaineistosta. Yksi tekemäni ratkaisu oli se, että poimin usein otteita kirjoittajien ensimmäisistä viesteistä. Tällöin analyysissä ei tarvinnut huolehtia siitä, miten viesti niveltyy edellisiin. Usein aloitusviestit myös olivat aineiston rikkaita osaa: pohtivia ja huolellisen oloisesti kirjoitettuja.

Diskurssianalyysin piirissä on tapana käyttää kaikista tarkastelun kohteena olevista kuvauksista nimitystä selonteko (englanniksi *account*). Tällä pyritään tekemään eroa sellaiseen lähestymistapaan, jossa aineistoa luetaan kuvauksena siitä, millainen todellisuus on. Antaessaan selontekoja ihmiset tekevät toisilleen ymmärrettäväksi itseään ja maailmaa. He tukeutuvat kulttuurissa saatavilla oleviin repertuaareihin, ja samalla selonteot myös rakentavat kulttuurin jatkuvuutta ja sen rakenteita (Suoninen 1999, 20-22). Tarkastelen aineistoani selontekoina, mutta olen valinnut tekstiin kielellisen sujuvuuden nimissä sellaisia verbejä kuin “kuvata” ja “kertoa” sekä

substantiiveja kuten “kuvaus” puhuessani aineistostani. Käytän käsitettä selonteko sellaisista aineiston otteista, joissa tulkitsen kirjoittajan tekevän erityisen vahvan kasvojaan puolustavan kielellisen teon, kun ovat tulkintani mukaan vaarassa joutua positioiduksi negatiiviseen positioon (vrt. Juhila, Hall & Raitakari 2009, 63-65 vastaavasta ratkaisusta).

Lähtökohtani on, että kulttuuri ei tarjoa mitään yksiselitteistä vastausta siihen, miten miesten tulisi merkityksellistää ja ymmärtää tilanteensa: mitä repertuaaria käyttää ja millaisia positioita omaksua. Ajattelen, että kulttuuri kokonaisuutenaan pitää sisällään sisältää joukon uskomuksia, arvoja, maksiimeja ja käytäntöjä, jotka ovat keskenään niin ristiriitaisia, että niitä on mahdotonta sovittaa yhteen. Tässä mielessä miesten tilanne on dilemmaattinen. Toivon, että analyysini auttaa ymmärtämään kirjoittajia ja heidän pyrkimyksiään sekä niitä kulttuurisia resursseja, joiden varassa omaistilanteessa olevien miespuolisoiden on ylipäättään mahdollista merkityksellistää tilannettaan.

4 AINEISTON ANALYYSI

Seuraavaksi analysoin aineistoa ja esitän lukijalle neljä tulkintarepertuaaria, joiden avulla miehet merkityksellistävät tilannettaan. Jokainen niistä rakentaa omanlaisensa parisuhteen järjestyksen ihanteineen ja mahdollisine subjektipositioineen. Romanttisen rakkauden repertuaari, huolenpidon ja vastuun repertuaari sekä tasa-arvon repertuaari ovat suoraan yhteydessä parisuhteeseen. Esittelen myös lasten edun repertuaarin, joka eroaa kolmesta ensimmäisestä siten, että siinä parisuhteen hyvä tulee läsnäolevaksi lasten hyvän kautta.

4.1. Romanttisen rakkauden repertuaari

Ensimmäistä aineistostani erittelemääni repertuaaria kutsun romanttisen rakkauden repertuaariksi. Alla on ote nimimerkki Tollokon kirjoittamasta viestistä. Siinä tulee näkyväksi tämän repertuaarin mukainen parisuhteen järjestys.

Ote 1

Rakastan tyttöystävääni yli kaiken, enkä edes harkitse eron mahdollisuutta. Uskon meidän kuuluvan yhteen ja siksi teenkin parhaani että hänen masennus saataisiin paranemaan. - Tolloko

Ensimmäisessä lauseessa kirjoittaja tuottaa romanttisen rakkauden repertuaarin mukaisesti rakkauden perusteluksi sitoutumiselle parisuhteeseen. Tämä tapahtuu eron poissulkemisen kautta: kirjoittaja rakastaa kumppaniaan *yli kaiken*, eikä edes harkitse eroa. Rakkaus ymmärrettynä kahden parisuhteessa olevan ihmisen välisenä suhteena on tämän repertuaarin keskeinen käsite. Romanttisen rakkauden repertuaarin mukaisessa jäsenyyksessä parisuhteesta keskeistä on se, että kirjoittaja ja kumppani kuuluvat kohtalonomaisesti yhteen. Kohtalonomaisuudella tarkoitan sitä, että yhteys ei ole kirjoittajan valittavissa ja että se rajoittaa tämän valintoja ja ratkaisuja. Kirjoittaja tuottaa parisuhteensa tämän puhutavan mukaisesti kertoessaan uskovansa, että hän ja kumppani “kuuluvat yhteen”. Samatapaisia ilmaisuja ovat esimerkiksi “hän on se oikea” ja “en voi elää ilman häntä”. Otteessa kirjoittaja tuottaa tämän uskon yhteen kuulumiseen perusteluksi sille (“siksi teenkin”), että tekee *parhaansa*, että masennus saataisiin paranemaan. Tällöin hän tuottaa näkyväksi romanttisen rakkauden repertuaarin mukaisen pyrkimyksen: tavoitteena on palauttaa parisuhteessä aikaisemmin vallinnut toivottavaksi määritelty tilanne, joka on nyt syystä tai toisesta poissa. Seuraavassa otteessa jännite ideaalin ja nykyisyyden välillä rakentuu monisanaisemmin:

Ote 2

Annan taas anteeksi. Ymmärrän. Tunnen sympatiaa. Rakastan niin paljon, etten voi luopua vaimostani. Olen niin ylpeä liitostamme, etten voi heittää sitä menemään. Ensimmäiset vuotemme olivat niin satumaisia, ettei viimeinen vuotemme voi olla todellinen. Viimeinen vuotemme on jonkin syöpäläisen aikaansaannos. Vaimoni itki joskus, kun näki unta, jossa oli toinen mies. Annan tukeni ja kannustukseni ja ymmärrykseni. Olen antanut jo kaikkeni, mutta annan sen vielä kerran. -
Alexander

Viimeinen yhteinen vuosi, jonka aikana kirjoittaja on edellisissä viesteissä kertonut kumppaninsa olleen masentunut ja tehneen syrjähyppyn, ei voi kirjoittajan tuottaman mukaan olla todellisuutta, vaan “syöpäläisen aikaansaannos”. Metafora rakentaa suhteen ideaalisuutta, sillä se paikantaa ongelmien syyn suhteen ja sen osapuolten ulkopuolelle. Tässä yhteydessä kirjoittaja kertoo lyhyen tarinan siitä, miten kumppani oli itkenyt nähtyään unta toisesta miehestä. Tarina tulee ymmärretyksi sen kautta, että romanttisen repertuaarin maailmaan kuuluu, että rakkaus sulkee muut mahdolliset kumppanit pois. Jo unen näkeminen toisesta miehestä on rikkomus tätä vastaan, ja sellaisena saanut unennäkijän itkemään. Näin tämä lyhyt tarina ilmentää, että parisuhde todella on romanttisen rakkauden ideaalin mukainen. Lisäperusteeksi kerrotaan se, että suhteen ensimmäiset vuodet olivat niin satumaisia: koettu onni todistaa, että kyse on romanttisen repertuaarin ideaalin mukaisesta todellisesta rakkaudesta. Romanttisen repertuaarin parisuhdekäsitystä rakentaa keskeisesti oletus, että toteutuessaan romanttinen rakkaus muodostuu parisuhteen molemmille osapuolille onnen lähteeksi ja täyttymykseksi. Yllä olevassa otteessa tämä onni ilmaistaan *satumaiseksi*. Kirjoittaja tuottaa parisuhteen todelliseksi kahden romanttisessa mielessä yhteen kuuluvan ihmisen liitoksi, eivätkä nykyiset vaikeudet näin ollen voi olla suhteen todellinen olemus.

Lyhyt kertomus unesta saa merkityksen myös suhteessa kirjoittajan toisissa viesteissään kuvaamaan syrjähyppyyn, joka on tapahtunut viime vuoden aikana. Ennen viimeisintä vuotta ja sivusuhdetta kumppani on suhtautunut romanttisen rakkauden repertuaariin sisältyvään uskollisuuden hyvään täysin eri tavalla. Tässä lainatun otteen ulkopuolella kirjoittaja tuottaa masennuksen ja sen, ettei kumppani ole “oma itsensä” selitykseksi sille, että kumppani on toiminut romanttisen repertuaarin ideaalin vastaisesti. Jännite toisaalta romanttisen repertuaarin mukaisen parisuhteen, onnen ja keskinäisen rakkauden sekä toisaalta ongelmalliseksi tuotetun parisuhteen tilanteen välillä on keskeistä tämän repertuaarin käytössä aineistossa. Tyypillisesti ideaalinen parisuhde sijoitetaan menneisyyteen ja ongelmallinen nykyisyyteen, kuten otteessa kaksi.

Subjektipositioiden näkökulmasta jäsenän tätä jännitettä siten, että kun parisuhde tuotetaan tämän ideaalin mukaiseksi ja onnelliseksi (vrt. “satumainen”), on siinä kaksi *romanttisen rakastajan* positiossa olevaa ihmistä. Romanttiset rakastajat toimivat

romanttisen repertuaarin ideaalin mukaisesti, kuten otteen kaksi kumppani menneisyyteen sijoittuvassa lyhyessä tarinassa. Kumppani saa tässä repertuaarissa kuitenkin lisäksi myös toisen position, jota kutsun *poissaolevan rakastajan* positioksi. Tämän position nimi viittaa siihen, että kyse on ennen kaikkea negaatiosta: kumppani ei enää ole rakastajan positiossa, vaan jotain muuta.

Otteessa 2 kirjoittaja Alexander tuottaa itsensä subjektipositioon, jota kutsun *traagisen rakastajan* positioksi: hän ei voi luopua vaimostaan, vaan antaa kaikkensa, jotta epätodellinen vaihe suhteessa lakkaisi ja suhteen todellinen olemus toteutuisi taas. Posioiden kannalta tulkitsem tätä siten, että poissaoleva rakastaja korvautuisi tällöin jälleen romanttisen rakastajan positiolla. Alexander tuottaa traagisen rakastajan position keskeiset hyveet: kaiken muun ylittävä rakkauden ja sitoutumisen puolisoon sekä pyrkimyksen palauttaa suhteen ideaalinen tilanne, joka sijoittuu aikaan ennen viimeistä vuotta. Ensimmäisen otteen kohdalla ideaalitalanne palauttaminen tarkoittaa masennuksen paranemista. Tulkitsem masennuksen tässä yhteydessä siten, että se tuottaa kumppanin poissaolevan rakastajan positiossa. Masentuneenakin kumppani on edelleen parisuhteessa fyysisesti läsnä, mutta ideaalitalanteen palauttamisessa on kyse kumppanin saamisesta takaisin sellaisena, kuin hän on aikaisemmin ollut.

Aineistossa kirjoittajat tuottavat polveileviä kuvauksia parisuhteen ongelmista ja kumppanin ongelmallisesta toiminnasta (kts. tasa-arvon repertuaari). Romanttisen repertuaarin mukaiset aineistokohdat sijaitsevat toistuvasti näiden osuuksien jälkeen, jolloin ne toimivat perusteluina jäädä suhteeseen. Vaikeuksien kuvaukset tuottavat parisuhteen miehen kannalta ongelmalliseksi, jolloin syntyy tarve selonteolle joka kertoo, miksi kirjoittaja ei lähde. Tästä esimerkkinä on seuraava ote, jota edeltää aineistossa pitkä osuus, jossa kirjoittaja on tuottanut parisuhteen ongelmalliseksi (kts. myös ote 11 samalta kirjoittajalta). Otteessa kirjoittaja eksplikoi itse retorisen kysymyksen, miksi jää suhteeseen:

Ote 3

Joku voisi ihmetellä, että miksen vain lähde tästä suhteesta. Olen yrittänyt jo useasti. Aina kuitenkin vain palaan siihen tosiseikkaan, että rakastan tuota ihmistä. Niinä harvoina hyvinä päivinä näen hänet sellaisena mikä hän oli ollessaan vielä terve. Rakastan tuota ihmistä. Ne vähät päivät ovat auttaneet minua jaksamaan. Usein vain tuijotan valokuvia joissa hän hymyilee, itken ja toivon, että tämä helvetti loppuisi ja saisin rakkaani takaisin sellaisena jona hänet luokseni otin.

En tiedä mitä tehdä. -Nokivaris

Otteen aluksi kirjoittaja ennakoi kuvitteellisen lukijan mahdollista reaktiota viestinsä edellisen osuuteen, jossa on kertonut suhteen ongelmista. Muotoilu “miksen vain lähde” rakentaa suhteen lopettamisen yksinkertaisena ja ilmeisenä ratkaisuna suhteen

ongelmalliseksi tuotettuihin piirteisiin. Antaessaan selonteon suhteeseen jäämiselle kirjoittaja vahvistaa myös tulkintaa, että miehen tasa-arvon repertuaarin kannalta (kts. 4.3. Tasa-arvon repertuaari) ongelmallisesta suhteesta lähteminen on mahdollinen ja ymmärrettävä ratkaisu. Tätä vasten asettuu kuitenkin romanttisen repertuaarin taholta tuleva selonteko. Kirjoittaja tuottaa itsensä tässä romanttiselle repertuaarille tyypilliseen traagisen rakastajan positioon: hän ei voi rakkautensa vuoksi lähteä suhteesta, vaan pyrkii saamaan rakkaansa takaisin. Kirjoittaja kertoo yrittäneensä menneisyydessä lähteä, mutta epäonnistuneensa. Perustelu menneisyyden epäonnistumiselle annetaan kuitenkin presensissä: “aina kuitenkin vain palaan siihen tosiseikkaan että rakastan tuota ihmistä”. Näin se ei ainoastaan rakenna kuvausta ja yleistystä menneistä epäonnistumisista (vrt. olen palannut), vaan rakentaa myös nykyisyyttä: kirjoittaja ei voi lähteä. Tässä hän rakentaa sitoutumista romanttisen rakastajan positioon. Romanttisen repertuaarin mukainen “ikuinen” yhteen kuulumisen yhdistää rakastajan positiossa olevan kirjoittajan kumppaniinsa ja rajoittaa valinnanmahdollisuuksia.

Keskeinen traagisen rakastajan position toiminta on pyrkimys palauttaa suhde kahden romanttisen rakastajan suhteeksi. Edeltävässä otteessa kirjoittaja tuottaa kumppaninsa sekä romanttisena että poissaolevana rakastajana. Ilmaisua “rakastan tuota ihmistä” toistuu otteessa kaksi kertaa. Toisella kerralla se on yhteydessä, jossa se viittaa kumppaniin sellaisena kuin kirjoittaja näkee tämän “hyvinä päivinä”, “sellaisena mikä hän oli ollessaan vielä terve”. Tällöin kirjoittaja tuottaa kumppaninsa rakkautensa kohteeksi, joka on ajoittain läsnä suhteessa. Toisaalta otetta voi lukea siten, että tämän todellisen rakkauden kohteen läsnäolo on näennäistä. Näkeminen on aktiivista toimintaa ja korostaa toimijan omaa aktiivisuutta ja pitää näin sisällään mahdollisuuden, että kumppani ei todella ole sellainen, kuin minä kirjoittaja hänet näkee.

Nokivaris kirjoittaa, että usein vain tuijottaa kuvia, joissa kumppani hymyilee ja kertoo toivovansa, että saisi rakkaansa takaisin “sellaisena jona hänet luokseni otin”. Nykyistä tilannetta määrittää rakastetun poissaolo: suhteessa oleva kumppani on joku muu, ei se rakkauden todellinen kohde, joka oli olemassa suhteen alussa. Se, viittaako lause “rakastan tuota ihmistä” ensimmäisen kerran esiintyessään ainoastaan tähän menneisyydessä suhteessa olleeseen vai myös parisuhteessa nyt olevaan henkilöön jää auki.

Perusteluksi suhteeseen jäämiselle rakentuu otteessa toive siitä, että tulevaisuus muuttuisi menneisyyden kaltaiseksi, poissaoleva rakastaja korvautuisi romanttisella rakastajalla ja onni voisi palata suhteeseen. Nykyhetken kirjoittaja viittaa “tänä helvettinä”. Tavoite ei tässä otteessa linkity mihinkään toimintoihin, joilla välimatka tavoitteen ja todellisuuden välillä voitaisiin kuroa umpeen. Sen sijaan kirjoittaja kertoo,

“ettei tiedä mitä tehdä”. Kirjoittaja ei voi lähteä suhteesta, mutta samalla kuvaa sitä helvetilliseksi.

Kaikissa romanttisen repertuaarin mukaisissa tekstiosuuksissa repertuaari ei kuitenkaan toiminut perusteluna jäädä suhteeseen. Viimeinen ote on esimerkki tällaisesta toisenlaisesta romanttisen repertuaarin käyttötavasta. Myös tässä otteessa on läsnä rakastajan ja poissaolevan kumppanin välinen ristiriita ja mahdollisuus saada kumppani “takaisin” rakentuu epävarmana.

Ote 4

Olet oikeassa että minun täytyy miettiä mitä haluan ja tiedänkin jo sen. Haluan hänet. En kuitenkaan tiedä saanko häntä koskaan takaisin, sillä se nainen joka oli olemassa suhteen alussa, tuntuu olevan vierelläni enää vain ajoittain ja pääasiassa siinä istuu nykyään katkera, vihainen ja kostonhaluinen nainen. - Tolloko

Ennen viestiä, josta ote on poimittu, toinen kirjoittaja on kehottanut kirjoittajaa miettimään, mitä hän haluaa. Romanttisen rakastajan position mukaisesti kirjoittaja kertoo haluavansa “hänet”, joka oli olemassa suhteessa alussa. Tämä nainen on suhteessa kuitenkin vain “ajoittain”. Tämän on korvannut joku, joka määritetty katkeraksi, vihaiseksi ja kostonhaluiseksi. Siinä missä muissa otteissa poissaolevan kumppanin position liitettiin sellaisia määreitä kuin “ei enää terve” tai “masentunut”, on tässä otteessa kumppani ainoastaan muuttunut, eikä selitykseksi tarjota terveyteen tai sairauteen liittyviä käsitteitä. Koska muutokselle ei tarjota mitään kausaalista syytä, voi tilanteen tulkita olevan kumppanin takaisin saamisen kannalta ongelmallisempi. Kumppani on kuitenkin suhteessa ajoittain, joten suhteessa jatkaminen saa ainakin osittaisen perustelun.

Tulkitsen edellä esittämäni siten, että kumppanin sijoittaminen poissaolevan rakastajan positioon mahdollistaa kumppanin kaksinaisen rakentamisen: kumppanille on mahdollista tuottaa toisista repertuaareista käsin ongelmallisia positioita ja samalla pitää kiinni romanttisen rakkauden ideaalista omassa parisuhteessa. Kumppani voi olla alistava tai tehdä syrjähyppyn ja hänen kirjoittajan kannalta ongelmallisia toimintojaan ja ominaisuuksiaan voidaan kuvailla sivukaupalla, mutta pyrkimys palauttaa aikaisemmin olevaksi tuotettu ideaalitalanne on perustelu jäädä suhteeseen. Tämä yhdistyy usein siihen, että kumppanin kuvataan sairastuneen, mikä tarkoittaa sitä, että se, miten hän käyttäytyy ei ole se, kuka hän “todella on”. Romanttisen rakkauden repertuaarin mukaisissa otteissa kumppanin ja suhteen “todellinen” olemus määrittyy pohjimmiltaan ideaalin mukaiseksi, mutta nykyisellään ongelmalliseksi. Romanttisen rakkauden repertuaarissa toiminnot, jotka kirjoittajat tuottavat keinoina mahdollistaa suhteen jatkuvuus, ovat pitkälti samoja kuin huolenpidon ja vastuun repertuaarissa (kts. seuraava alaluku). Tarvitaan ymmärtämistä, tukemista ja kuuntelemista. Luen kuitenkin

aineistoa siten, että romanttisessa repertuaarissa kyseessä on suhteen jatkuvuuden turvaaminen tai aikaisemman hyvän palauttaminen, kun taas huolenpidon ja vastuun repertuaarissa tavoitteena on kumppanin hyvinvointi ja paraneminen. Ero on kuitenkin häilyvä, eikä rajanvetoa ole aina mahdollista tehdä. Seuraavaksi tarkastelen huolenpidon ja vastuun repertuaaria.

4.2. Huolenpidon ja vastuun repertuaari

Huolenpidon ja vastuun repertuaarissa parisuhde rakentuu kirjoittajan ja kumppanin väliseksi hoivasuhteeksi, jossa kumppani on kirjoittajan huolenpidon ja tuen kohde. Kuten romanttiseen, myös huolenpidon ja vastuun repertuaariin sisältyy kirjoittajan valintoja rajoittava piirre. Huolenpidon ja vastuun repertuaarissa rajoittaminen rakentuu kuitenkin toisella tavalla: kyse on myös moraalista velvollisuudesta, jonka laiminlyöminen on ongelmallista.

Ensimmäinen ote on nimimerkki Mustamaalin ensimmäinen kirjoitus keskustelufoorumille kokonaisuudessaan. Oteessa huolenpidon ja vastuun repertuaari limittyy romanttisen rakkauden repertuaarin mukaisiin osuuksiin. Myös lukijan on näin mahdollista nähdä, miten nämä repertuaarit limittyvät toisiinsa. Aineistossa ei ylipäättäen ole kovin pitkiä osuuksia, joita määrittäisi ainoastaan yksi repertuaari. Kirjoituksensa nimimerkki Mustamaali on otsikoinut: “Mielisairas tyttöystäväni”.

Ote 5

Hei, kaipailisin hieman neuvoja maanis-depressiivisen ja jakomielitautisen ihmisen kanssa seurustelemiseen. Olen nyt kohta vuoden seurustellut nykyisen naisystäväni kanssa ja tilanne on jo todella vaikea. En tiedä enää mitä mieltä hän todella on meistä ja suhteestamme, koska hän saattaa aamulla olla täysin rakastunut ja halailla ja pussailla kanssani hokien miten rakastaa minua eikä halua koskaan erota, mutta yhtäkkiä kääntää koko kelkan ympäri ja ryhtyy masentuneeksi valittajaksi joka vain hokee että ei halua olla minun kanssani ja kaikki on hirveää ja elämä syvältä. Takana on myös useampia itsemurhayrityksiä(tai ainakin uhkauksia veitsi kädessä) ja väkivaltaa. Ymmärrän kyllä että kun depressio iskee, niin kaikki tuntuu turhalta ja haluaisi heittää kaiken hukkaan, mutta tiedän myös ettei tämänkaltaisessa tilassa olevaa ihmistä saa jättää yksin(enkä haluakaan). Rakastan naisystäväni, enkä toivo mitään tässä maailmassa enempää, kun että hän parantuisi. Mutta tilanne menee jatkuvasti vain pahempaan suuntaan, pelkään että jossain vaiheessa hän oikeasti tekee jotain pahaa itselleen jos en osaa auttaa. Toivoin että jos te vanhemmat ja viisaammat osaisitte opastaa. -Mustamaali

Huolenpidon ja vastuun repertuaari tulee oteessa näkyviin siinä, miten kirjoittaja rakentaa itsensä vastuulliseksi ja halukkaaksi huolehtimaan kumppanin hyvinvoinnista. Kirjoittaja tuottaa siis itsensä *huolehtivan puolison* positioon kysyessään toisilta neuvoa

tilanteeseensa. Halukkuus huolehtia kumppanista on keskeinen huolenpidon ja vastuun repertuaarin mukaisen huolehtivan puolison hyveistä.

Kumppani taas tuotetaan viestissä sekä *romanttisen rakastajan* että *sairaan puolison* positioissa. Rakastavan kumppanin positioon kirjoittaja tuottaa kumppaninsa osuudessa, jossa kirjoittaja kertoo miten kumppani “saattaa aamulla olla täysin rakastunut ja halailla ja pussailla kanssani hokien miten rakastaa minua eikä halua koskaan erota”. Tällöin kumppanin kerrotaan ilmaisevan niitä piirteitä, joita romanttisen rakastan positioon liitetään: rakkaus ja hellyys kumppania kohtaan sekä halu jatkaa tämän kanssa ikuisesti. Rakkauden tunnustusten jälkeen tarinassa tapahtuu kuitenkin jyrkkä käänne, kun kumppani “kääntää koko kelkan ympäri ja ryhtyy masentuneeksi valittajaksi”, “joka vain hokee että ei halua olla minun kanssani ja kaikki on hirveää ja elämä syvältä”. Halu lopettaa suhde on räikeässä ristiriidassa romanttisen rakastajan position kanssa, jolloin kumppani asemoituu poissaolevan rakastajan positioon. Sairaan puolison position kumppani saa, sillä kirjoittaja tuottaa käänteen taustalle kausaaliseksi syyksi masennuksen: hän kertoo ymmärtävänsä, että ”depression iskiessä kaikki tuntuu turhalta ja haluaisi heittää kaiken hukkaan”. Ristiriita selittyy depression iskulla - sairaudella, joka saa kaiken tuntumaan erilaiselta. Tämä saa kumppanin haluamaan suhteen lopettamista osana kaiken muunkin hukkaan heittämistä. Ollaan vastuun ja huolenpidon repertuaarin maailmassa: kumppanin kokemusta määrittää masennus, ja kirjoittaja osoittaa repertuaarin keskeistä hyvettä ymmärtäessään häntä. Kumppanin kategorisointi masentuneeksi ja tätä kategoriaa koskeva tieto eli tässä tapauksessa se, miltä masentuneesta tuntuu, mahdollistaa kirjoittajan tulkinnan kumppanin sisäisestä elämästä. Samalla se positioi kumppani sairaaksi. Vaikka kirjoittaja kertoi aikaisemmin, ettei tiedä mitä kumppani “todella ajattelee meistä”, kuvatussa episodissa syy erohaluihin selittyy masennuksella.

Kirjoittaja kertoo tietävänsä *myös*, “ettei tämänkaltaisessa tilassa olevaa ihmistä saa jättää yksin”. Tämä periaate tuotetaan objektiivisena tosiasiana: kyse ei ole kirjoittajan omasta halusta jatkaa suhteessa, vaan velvollisuudesta, joka koskee ennen kaikkea kumppanin hyvinvointia. Toisen hyvinvoinnista huolehtiminen on keskeinen osa huolenpidon ja vastuun repertuaaria. Huolehtiminen rakentuu repertuaarissa toistuvasti objektiivisena velvollisuutena.

Otteessa suhteen lopettamisesta käytetty ilmaisu “yksin jättäminen” korostaa suhteen lopettamispäätöksen yksipuolisuutta: se olisi nimenomaan kirjoittajan ratkaisu ja kumppani jäisi yksin, sairaana. Tässä yksin jättämisessä on moraalisesti moitittava sävy: kyse ei olisi parisuhteen loppumisesta ja siitä, että molemmat jatkavat omille teilleen, vaan sairaan ihmisen heitteillepanosta, jota *ei saa tehdä*. Näin suhteeseen jäävä

kirjoittaja tuottaa hyvinvoinnin ja vastuun repertuaarin keskeisen hyveen: hän huolehtii kumppaninsa hyvinvoinnista, jopa omasta hyvinvoinnistaan tinkien.

Keskustelufoorumini voi ajatella olevan luonteva paikka kysyä toisten kokemuksista ja pyytää neuvoa koskien erilaisia mielenterveyden ongelmia. Vaikka keskustelualue, jolta olen aineistoni kerännyt, ei ole aihepiiriltään keskittynyt omista mielenterveyden ongelmista kertomiseen ja niihin liittyvään vertaisapuun, on paikalla myös ihmisiä, jotka kirjoittavat viesteissään esimerkiksi omasta masennuksestaan. Seuraavassa otteessa huolehtivan puolison positioon liittyvät hyveet ja toiminnot tulevat näkyviin:

Ote 6

Miten pitäisi elää masentuneen kanssa? Yhtä ja toista neuvoa on matkan varrella tullut ja oman tarinani osalta pari tuntematonta ovat erostakin puhuneet mahdollisena vaihtoehtona. Itse en näe sitä vielä edes kaukaisena vaihtoehtona, vaikka moni asia sitä kohti ajaakin. Tarinani voitte kuitenkin lukea muualta, jos tahdotte.

Olen joka tapauksessa yrittänyt. Yrittänyt tukea, kannustaa, piristää, aktivoida. Olemme alkaneet kuntoilemaan, syömään paremmin. Siivoan enemmän ja valittamatta. Yritän antaa tilaa ja aikaa. Olen tainnut ajoittain hieman painostaakin ja potkia eteen päin.

Minkälaista tukea ja kannustusta ja huomiota te masentuneet haluaisitte? Miten haluaisitte puolisonne käyttäytyvän? Kuinka paljon kaipaatte hellyyttä ja halauksia? Entä sanoja ja huomiota? Tai rakastelua? Haluatteko puolison olevan aktiivinen vai passiivinen ja minkä suhteen?

Mitä te haluatte? Vaimoni ei siihen osaa vastata.

- Alexander

Otteessa kirjoittaja tuottaa itsensä huolehtivan puolison positioon jo kysymällä miten masentuneen kanssa *pitäisi* elää. Kumppani taas positioituu ennen kaikkea masentuneen kategorian edustajana, sairaana puolisona. Kirjoittaja tuottaa masennuksen määrittävän puolison kokemusta siinä määrin, että on mahdollista kysyä muilta masentuneilta siitä, miten oman kumppanin kanssa pitäisi toimia ja elää. Kysymyksen perusteluksi rakentuu myös se, että kirjoittaja kertoo vaimonsa olevan kykenemätön vastaamaan. Näin kumppanin kokemus rakentuu poikkeavaksi suhteessa mieheen ja normaaliin, ei-masentuneeseen, mutta samalla sellaiseksi, että kumppanin tarpeita ja haluja on mahdollista ymmärtää tiedon avulla (vrt. ote 5, “ymmärrän että depression iskiessä...”). Tätä tietoa on mahdollista saada haltuunsa esimerkiksi muiden masentuneiden kokemuksesta kysymällä.

Otteen toisessa kappaleessa kirjoittaja tuottaa itsensä huolehtivan puolison positioon tuottaessaan itselleen sen keskeisen hyveen: pyrkimyksen parantaa kumppanin olotilaa. Menneisyudessa kirjoittaja on koettanut kertomansa mukaan tukea, kannustaa, piristää ja aktivoida. Muotoilun “olen joka tapauksessa yrittänyt” voi tulkita esimerkiksi jonkinlaiseksi vahvistukseksi siitä, että kirjoittaja on tehnyt parhaansa. Tukeminen ja kannustaminen ovat tyypillisiä toimia, jotka huolehtivan puolison position yhteydessä nimetään ymmärtämisen lisäksi. Otteessa kirjoittaja kertoo, että hän ja puoliso ovat “alkaneet kuntoilemaan” ja “syömään paremmin”. Yhteydessään tämä tulee luetuksi siten, että aloite on ollut kirjoittajalla. Tilan ja ajan antaminen sekä siivoaminen valittamatta rakentuu osana samaa tavoitetta, joka on kumppanin hyvinvoinnin lisääminen ja pyrkimys vastavaikuttaa masennukseen. Tässä mielessä huolehtivan puolison positio voi toteutua laajana kirjona erilaisia toimia, joilla voi tulkita olevan pyrkimys tukea kumppanin hyvinvointia ja paranemista. Aineistossa usein toistuva toiminto, joka ei ole käyttämässäni otteissa läsnä, on pyrkimys saada kumppani hakemaan hoitoa eri hoitotahoilta, psykologeilta ja psykiatreilta.

Otteissa 5 ja 6 kirjoittajat kysyvät, miten auttaa masentunutta tai jakomielitautista kumppaniaan. Myös nimimerkki Tjuratam on muissa kirjoituksissaan kertonut elävänsä parisuhteessa masentuneen kanssa. Seuraava ote on hänen vastauksensa toisen kirjoittajan kysymykseen siitä, miten masentuneen kanssa tulisi olla ja häneen suhtautua (paljolti samanlainen kysymys kuin yllä, mutta eri kirjoittajan). Tässä otteessa painottuu vahvasti huolehtivan puolison toimintoihin ja hyveisiin kuuluva *ymmärtäminen*:

Ote 7

Kuten tässä jo sanottiin, yritä olla ajattelematta, että jokin asia olisi liian pieni jotta siitä kannattaisi välittää. Masentuneelle se voi olla tosi iso asia, ja tärkeintä joka tapauksessa on, että toinen vaikuttaa välittävän siitä, mitä masentunut ajattelee. Ei tässä kannata itseruokintaan tuki ruveta, itsekin tuskastun usein siitä, että vaikkapa väärällä rätillä pyyhkiminen on asia, josta kannattaa jauhaa kolmeen saakka yöllä. - Tjuratam

Otteessa huolenpito rakentuu ennen kaikkea masentuneen kokemukseen empaattisena asettautumisenä, ymmärtämisenä. Otteessa 6 kirjoittaja tuotti itsensä halukkaana ymmärtämään kumppaniaan, mutta ennen kaikkea masentuneena ihmisenä. Tässäkin otteessa masennus määrittää kumppanin kokemusta siten, että tieto siitä, miten tämän kategorian edustajien kanssa tulisi toimia, auttaa ymmärtämään myös sitä, miten oman kumppanin kanssa tulisi olla. Otteessa empaattinen ymmärtäminen ja kumppanin kokemiseen samaistuminen on se tapa, jolla masentuneen kanssa tulisi toimia. Kirjoittaja kertoo toiselle kirjoittajalle, miten masentuneelle pieni asia voi olla iso ja kumppanin on hyvä pyrkiä tämä ymmärtämään ja sopeuttaa tähän oma näkemys asioiden mittakaavasta. Masentuneen maailma rakentuu näin keskeisesti eri tavalla kuin

ei-masentuneen kumppanin, ja kumppanin on nähtävä vaivaa tämän kokemuksen tavoittamiseksi ja ymmärtämiseksi. Tjurateam jatkaa, että tärkeintä on pyrkiä viestimään toiselle. Näin ymmärtäminen saa arvon myös itsetarkoituksellisenä hyveenä, ei ainoastaan huolenpidon ja tuen mahdollistajana. Sen lisäksi, että toisen ymmärtämisellä on huolenpidon ja vastuun repertuaarissa arvoa hoivan mahdollistajana, se on myös itsetarkoituksellista.

Kirjoittaja toteaa, ettei “tässä kannata itseruoskintaan toki ruveta”. Tulkitsen tämän selontekona, joka pehmentää ja suhteellistaa aikaisemmin ihanteena tuotettua ymmärtämisen kehotusta. Koska neuvo on annettu imperatiivissa ja siinä on tulkintani mukaan läsnä osa huolenpidon ja vastuun repertuaarin moraalista velvoittavuudesta, on tällainen pehennys tarpeen. Kirjoittaja tuottaa esimerkin epäonnistumisesta tämän neuvon noudattamisesta, sillä hän itsekkin tuskastuu usein esimerkiksi siitä että, “väärällä rätillä pyyhkiminen” on asia, josta kannattaa keskustella kolmelta yöllä. Tuskastuminen rakentuu näin epäonnistumiseksi suhteessa ymmärtämisen ihanteeseen. Masentuneen näkökulmaan asettautuminen rakentuu vaikeaksi tehtäväksi, jossa kirjoittajakaan ei täysin onnistu, vaikka suosittaa tätä ihannetta kysyjälle.

Vastaava pehmentämisen tapa tulee näkyviin aineistossa myös seuraavassa otteessa. Otteessa kuusi kysymys kohdistettiin masentuneille, mutta nyt toisenlaisen diagnoosin kantajille.

Ote 8

Vastaavasti jos itse olet narsisti tai rajatila/epävakaa persoona, miten toivoisit kumppanisi yrittävän parantaa teidän molempien ja lastenne elämää? Tiedän, että pitäisi ymmärtää ja olla kärsivällinen, olla pitkä pinna eikä saisi hylätä sairasta ihmistä, mutta jos vaan omat voimavarat eivät moiseen riitä? - locobus

Ennen otetta kirjoittaja on kysynyt muilta palstan lukijoilta, onko jollakulla kokemusta “alistavasta” suhteesta ja siitä, miten suhde on muuttunut avioeron jälkeen ja miten lapset ovat tilanteeseen sopeutuneet. Nyt kysymys kohdistuu myös narsisteille ja rajatilapersoonille/epävakaille persoonille. Tämäkin kirjoittaja tuottaa itsensä ihmisenä joka tunnistaa tämän repertuaarin keskeiset hyveet (vrt. ote 5). Toiminnot ja hyveet ovat tuttuja jo aikaisemmista viesteistä: tulee ymmärtää, olla kärsivällinen, olla pitkäpinnainen eikä saa hylätä “sairasta ihmistä”. Lainauksen loppu kuitenkin nostaa esiin uuden kysymyksen: entä jos “omat voimavarat eivät moiseen riitä”? Kirjoittaja ei vastausta kuitenkaan saa.

Ote 8 on siinä mielessä erityistapaus, että siinä myös narsisti ja rajatila-persoonallisuushäiriön kantaja nimetään “sairaaksi ihmiseksi”, johon suhteessa huolenpidon ja vastuun repertuaarin hyveet tuotetaan itsestään selvinä. Kumppanit

kategorisoidaan huolenpidon ja vastuun repertuaarissa yleensä masentuneiksi tai vain sairaiksi, mikä tekee heidät toisenlaisiksi kuin kirjoittajat itse. Sairaus jäsentyy lähes aina väliaikaiseksi ilmiöksi: kumppanin kokemus ja tapa toimia on muuttunut väliaikaisesti, eikä kumppanin tapa toimia ja kokea ilmennä sitä, kuka hän todella on. Huolehtivan puolison positiossa kirjoittajan pyrkimys on kumppanin paraneminen, mikä tarkoittaa tämän kokeman huonovointisuuden lakkaamista. Persoonallisuushäiriöt ovat useammin tarkastelun alla seuraavaksi esittelemässäni tasa-arvon repertuaarissa, jossa kumppanin poikkeavuus tuotetaan pysyvämmäksi persoonallisuuden ominaisuudeksi.

4.3. Tasa-arvon repertuaari

Tasa-arvon repertuaarin maailmaan kuuluvat yksilön oikeudet ja tarpeet sekä niiden toteuttaminen. Repertuaarin mukaisessa parisuhteessa korostuu tasa-arvo, joka ei viittaa niinkään sukupuolten väliseen tasa-arvoon, vaan tulkintaan parisuhteesta kahden tasa-arvoisen ihmisen liittona, jossa molemmilla on oikeuksia ja velvollisuuksia joista voidaan sopia yhdessä keskustelemalla. Tässä ihanteellisessa tilanteessa velvollisuudet ja oikeudet jäsentyvät symmetrisiksi, ja molemmat ovat vastuussa niiden toteutumisesta. Tällöin parisuhde rakentuu symmetriseksi kahden parisuhteen hyvään sitoutuneen puolison yksiköksi. Tämän asetelman toteutuminen mahdollistaa, että suhteen osapuolet voivat voida hyvin ja olla onnellisia.

Repertuaarin tavoittilan kääntöpuoli on epäoikeudenmukaisuus, itsekkyyks, epäreiluus, alistaminen ja alistuminen suhteessa. Tähän repertuaariin kuuluviksi luin ne osuudet, joissa kirjoittajat kuvaavat parisuhteen käytäntöjä ja kumppanin tapaa toimia oikeudenmukaisuuden, reilouden, oikeuksien ja vastavuoroisuuden näkökulmasta käsin. Käytännössä tämä tarkoittaa kumppanin toimista tai parisuhteesta kertomista tavalla, jossa poikkeaminen ihanteesta tulee näkyväksi ja kumppani tuotetuksi näiden ihanteiden vastaisesti: *huonoksi puoliseksi*. Tällöin itsestään selvä näkökulma on, että reiluus ja tasa-arvo parisuhteessa ovat hyviä ja tästä poikkeavat käytännöt ja toimet ongelmallisia tai kumppani on ongelmallinen ja poikkeava toimiessaan näin. Tämänkaltaisia osuuksia oli aineistossa paljon. Ne saivat muotonsa usein yksittäisten tapahtumien tarinamuotoisina kertomuksina sekä suhteen käytäntöjen laveampina kuvauksina.

Seuraava ote kuvaa suhteen käytäntöjä. Se on poimittu nimimerkki Tjuritamin ensimmäisestä kirjoituksesta tämän itsensä avaamaan viestiketjuun. Hän on otsikoinut ketjun: "Olenko narsistin kanssa vai onko vika minussa? Mitä tehdä?". Ote on noin kuusi liuskaa pitkän kirjoituksen puolestavälistä.

Ote 9

Jos olen kotona, minun edellytetään tulevan hänen ovesta tullessaan eteiseen vastaan tervehtimään. Sen sijaan kun hän tulee, tyypillinen tervehdys on "hmpf," täysi hiljaisuus, tai välitön äyskiminen jostain asiasta. Takki jää lojumaan matolle, ja minun pitää se laittaa kaappiin, kun häntä väsyttää.

Kun lähemme johonkin, hän painaa menemään heti kun saa vaatteet päälleen, jättäen minut laittamaan valot pois, ovet lukkoon, jne. Juuri koskaan ei hän odota, vaan joskus olen jopa joutunut arvailemaan, mitä kautta hän on lähtenyt, ja juoksemaan perään - oli päällä sitten lenkki- tai juhlavaatteet. Minun pitää tietysti aina kuunnella häntä ja olla aina tekemässä hänen haluamiaan asioita, oli minulla mikä tahansa asia kesken tai olin miten väsynyt tahansa. Sairaanakin tai yöllä herätettynä hoidan hänen asioitaan, kun esimerkiksi sellainen, että hän sammuttaisi yövalon omalta puoleltaan sänkyä, voi olla väsyneelle hänelle liian vaativaa. Muutakin vastaavaa pientä "kaapin paikan näyttämistä" on paljon, mutta hän ei taida edes sitä huomata, eikä asiasta saa huomauttaa. - Tjuratam

Otteessa kirjoittaja tuottaa parisuhteen toiminnallisella kuvauksella siitä, miten nainen toimii sekä toisaalta siitä, miten mies toimii ja hänen oletetaan toimivan. Kuvatut tilanteet, kuten kotiin saapuminen tai yhdessä ulos lähteminen, ovat siinä määrin arkisia ja toistuvia, että kirjoittaja voi olettaa lukijan tietävän, miten niissä on normaalisti ja tavanomaisesti tapana toimia. Kumppanin toiminta rakentuu tähän kehykseen sopimattomaksi: kotiin saapuessa hän ei tervehti normaalisti, tiputtaa takin lattialle toisen nostettavaksi, eikä lähtiessä odota kirjoittajan olevan valmis ja lähde vasta sitten yhdessä toisen kanssa matkaan. Näissä osuuksissa kirjoittaja tuottaa kumppanin huonon puolison positiossa, koska tapa jolla tämän toimintaa kuvataan on räikeässä ristiriidassa repertuaarin hyvän kanssa. Huonon puolison positiossa kumppani ei huomioi toisen hyvinvointia. Kirjoittaja taas kertoo hoitavansa kumppanin asioita sairaanakin, ja tuottaa itsensä näin *alistetun puolison* positiossa. Epäsymmetria on ilmeinen. Tasa-arvon repertuaarin hyvään kuuluva toisen hyvinvoinnin huomioiminen ja tasa-arvoisuus jää räikeästi puuttumaan.

Näiden konkreettisten toimintojen kuvauksen lisäksi otteessa on kuvauksia siitä, mitä mieheltä odotetaan: hänen tehtävänsä on tulla eteiseen vastaan tervehtimään sekä poimia kumppanin lattialle jättämä takki. Hänen tulee *tietysti aina* kuunnella puolisoaan ja olla tekemässä tämän haluamia asioita. Se, mitä mieheltä odotetaan rakentuu lauseilla, joiden toimijuus on epämääräinen, kuten "minun edellytetään", "minun pitää", "olen joutunut" ja "minulta odotetaan". Nämä rakentavat odotuksia ja vastuita parisuhteen tosiasioina. Samalla ilmaukset kuten, "juuri koskaan", "aina", "olin miten väsynyt tahansa" rakentavat näiden vaatimuksien ehdottomuutta, jatkuvuutta ja äärimmäisyyttä. Kyse ei ole joustavista periaatteista, jotka mukautuvat tilanteen ja

toimijoiden tarpeiden ja virityksen mukaan, vaan ehdottomista vaatimuksista. Kumppanin kohdalla tämä ei kuitenkaan päde: kirjoittajan pitää tietysti aina kuunnella ja olla tekemässä hänen haluamiaan asioita väsymyksestä ja sairaudesta huolimatta, kun taas yövalon sammuttaminen omalta puolelta sänkyä voi olla väsyneelle kumppanille “liian vaativaa”.

Passiivilauseiden käyttö hämärtää vastuiden ja velvollisuuksien lähteen. Näin miehelle rakentuu positio epäoikeudenmukaisen järjestyksen kohteena eli alistetun puolison positiossa. Samalla hän välttää sanomasta, että puoliso on se, joka vaatii häntä tekemään asioita, tai että hän itse on se, joka suostuu.

Vaatimusten kuvaukset luokitellaan esimerkeiksi (“muutakin vastaavaa on”) kaapin paikan näyttämisestä, jota siis tapahtuu suhteessa enemmänkin. Arkisessa kielenkäytössä kaapin paikan näyttäminen tarkoittaa valtasuhteiden näkyväksi tekemistä ja “se joka määrää kaapin paikan” käyttää valtaa parisuhteessa, joko toisen suostumuksella tai ilman. Esimerkit arjen tapahtumista rakentuvat vallankäyttönä, jonka tarkoituksena on osoittaa miehelle “tämän paikan” eli teroittavat suhteen sisäisiä valtasuhteita. Kirjoittaja ei kuitenkaan rakenna kumppaniaan täysin vastuulliseksi tai tietoisesti toimijaksi, sillä nainen “ei taida tätä huomata”. Tämä pehmentää osin kumppanin syyllisyyttä eli tahallista ilkeyttä ja alistamista, tai ainakin tuo sen epäilyksen alaiseksi. Jos toiminta tapahtuu huomaamattomasti, ei kumppani toimi täysin tietoisesti ja omaa toimintaansa halliten, jolloin ei ole myöskään täysin vastuussa siitä. Näin kirjoittaja lieventää huonon puolison positiointia. Tämä ei kuitenkaan lievennä kuvausta, jossa parisuhteen oikeudet ja velvollisuudet rakentuvat epäsymmetrisesti ja ongelmallisiksi ja kumppani parisuhteen järjestyksen uhriksi.

Kirjoittaja myös lisää, että suhteen epätasa-arvoisista käytännöistä ei saa huomauttaa. Näin hän rakentaa yhdeksi parisuhteen järjestyksen piirteeksi sen, ettei hänen tulkintaansa valtasuhteista saa tuoda ilmi. Kumppani on siis tietämätön ja hiukan paradoksaalisesti, mutta ymmärrettävästi myös tahtoo pysyä sellaisena.

Otetta Tjutaramin kirjoituksesta voi lukea myös kuvauksena kumppanin itsekeskeisyydestä. Parisuhteen järjestys, jonka tarkoitus on “kaapin paikan osoittaminen” palvelee ainoastaan kumppania, ja käytös on miehen hyvinvoinnista piittaamatonta. Huonon puolison positiossa kumppani ei pyri tasa-arvon repertuaarin keskeisiin hyveisiin: reiluuteen ja tasapuolisuuteen.

Seuraavassa otteessa kirjoittaja rakentaa kuvauksen parisuhteen arjesta, jossa korostuu samankaltainen reiluuden puuttuminen kuin Tjutaramilla, mutta tällä kertaa vahvemmin arjen rutiinien kautta. Kaksi seuraavaa otetta ovat nimimerkki Iocobuksen ensimmäisestä kirjoituksesta viestiketjuun otsikolla “Loppuelämä rajatilapersoonan kumppanina?”. Viestissään nimimerkki esittää tarinamuotoisen kuvauksen suhteen

kehittymisestä, josta siirtyy nykyhetken kuvauksiin, minkä jälkeen pohtii erilaisia vaihtoehtoja tulevaisuuden suhteen. Ote on kohdasta, jossa suhteen imperfektissä kirjoitettu menneisyys muuttuu otteen alkamisen kohdalla preesens-muotoiseksi:

Ote 10

Kotitöiden tekeminen vähenee aste asteelta, kunnes lopulta hän huolehtii vain omista pyykeistään, meikeistään jne. Imuroi ja siivoaa vain kun hänen vanhempansa ovat tulossa tarkastuskäynnille pitääkseen yllä kulissia. Usein valittaa ja huokailee tehdessään kotitöitä. Hermostuu lattialle jätetyistä "esteistä", heittelee leluja, paiskoo kaapin ovia jne. - locobus

Kotitöiden tekeminen ja siivoaminen ovat itsestään selvä osa yhdessä asumisen arkea. Tasapuoliseen kotitöihin osallistumiseen sitoutumisen tulkitseen osaksi tasa-arvon ihannetta, jossa molemmat puoliset osallistuvat ja sitoutuvat yhdessä taloudesta huolehtimiseen tasapuolisesti. Sitoutuminen näihin arjen toimiin on osa *hyvän puolison* positiota. Kirjoittaja kertoo, että kotitöiden tekeminen suhteen edetessä vähenee ja että kumppani huolehtii lopulta vain omista pyykeistään ja meikeistään. Kirjoittaja kuvaa kumppanin siivoavan vain, kun vanhemmat ovat tulossa tarkastuskäynnille. Siinä missä yhteisen kodin siivoaminen ja pyykeistä huolehtiminen näyttäytyy arjessa melko itsestään selvänä toimintana, jolle ei tarvitse juuri antaa syyselityksiä, antaa kirjoittaja tässä yhteydessä erityisen motiivin kumppanin siivoamiselle: hän haluaa pitää kulisseja yllä vanhemmilleen. Sitoutuminen yhteisestä kodista huolehtimiseen tai pyrkimys kotitöiden reiluun jakautumiseen rajautuu motiivien ulkopuolelle.

Kuvaukset hermostumiseen "esteistä", lelujen heitteleminen ja oven paiskaaminen ovat myös rakentamassa kotitöitä kumppanille erityisen vastenmielisinä. Tämän voi lukea olevan myös puolison tuottamista tunneilmailmistaan poikkeavana tai epäkypsänä (vrt. ote 15). Tulkitsen kaiken kaikkiaan otteen tuottavan kumppanin huonon puolison positiossa, sillä siitä puuttuu kokonaan hyvän puolison positioon kuuluva sitoutuminen yhteisen talouden hoidosta ja pyrkimys tasapuolisuuteen tai reiluuteen. Seuraava ote on suoraa jatkoa samasta viestistä, eikä kirjoittaja ole erottanut sitä kappalejaolla.

Ote 9

Lasten synnyttyä vaikea luonne tuli selkeämmin ilmi. Yöherätykset lipuvat minun hoidettavakseni tai aiheuttavat raivarin mikäli on hänen vuoronsa (olemme sopineet vuorot). Hän esittää nukkuvaa tai ei vain herää lasten itkuun. Itse sääntään aina vaistomaisesti pystyyn oli minun vuoroni tai ei ettei muut taloudessa herää. Nuoremman synnyttyä minä siirryin kokopäiväisesti vanhemman lapsen hoitajaksi. Imettäminen oli hänelle hyvä syy nukkua aina aamuisin pitkään ja valvoa yöllä myöhään ottaen "omaa aikaa". Päivisin puolisoni liukenee paikalta muihin mukavampiin kotitöihin kun olisi vaipanvaihdon tai lasten ruokkimisen aika. Omat tarpeet ovat usein etusijalla, nälkä, työongelmat, vessakäynnit, tärkeät viestit ja puhelut jne. Usein selkävaivoja, migreeniä,

polvivaivoja mikä estää nousemasta sohvalta lapsi sylissä tai nostamasta lasta pinnasänkyyn. Väsymys on yleinen ongelma, usein katsoo TV:tä tai näplää kännykkää lasten päiväunien ajan ja taktisesti alkaa itse päiväunille kun lapset heräävät. Hän tietää etten uskalla herättää. Voin jatkaa listaa toisessa viestissä, pointti varmaan tuli selväksi. -locobus

Ote jatkaa edellisen viestin keskeistä teemaa, mutta nyt yhteytenä on lasten hoito. Siinä missä vanhemmuuteen vahvana kulttuurillisena kategoriana tai positiona liitetään pyrkimys ja halu huolehtia lapsen hyvinvoinnista omien tarpeiden ja halujen kustannuksella, tuottaa kirjoittaja kumppanin erilaisten arkisten esimerkkien avulla ihmisenä, joka nimenomaisesti asettaa omat tarpeensa ja halunsa lapsista huolehtimisen edelle. Tässä yhteydessä lasten hoito tapahtuu parisuhteen sisällä ja luen näitä lastenhoitoon liittyviä esimerkkejä kuvauksena siitä, miten kumppani toimii nimenomaan puolisona, tässä tapauksessa osana perhettä, jossa on lapsia. Kirjoittaja ei vain mainitse puolison laiminlyövä lasten hoitoa, vaan tuottaa tämän motiiviksi omat tarpeet ja “ongelmat” enemmän tai vähemmän ironisesti. Kumppani rakentuu näin jonakuna, joka pyrkii luikertelemaan lastenhoitoon liittyvistä toimista valheellisin tai liioitelluin perustein.

Kirjoittaja tuottaa otteessa erilaisen position itselleen. Hänen toimintansa muodostavat kontrastin kumppanin toiminnalle: kumppani ei nouse lohduttamaan vauvaa tämän itkiessä yöllä, vaikka näin on sovittu ja olisi hänen vuoronsa, mutta kirjoittaja sääntää itse vaistomaisesti pystyyn, oli hänen vuoronsa tai ei, jotta muut eivät heräisi. Kirjoittajan tuottaa näin itsensä ilmentämään sitä hyvän vanhemman hyvettä, johon on kumppanilleen tuottanut etäisyyttä: hän haluaa huolehtia lasten hyvinvoinnista omasta mukavuudestaan piittaamatta. Luen hyvän tai huonon vanhemman ominaisuuksien tuottamista tässä suhteessa hyvän ja huonon puolison positioihin, koska vanhemmuus tapahtuu kuvauksessa osana parisuhdetta ja sen sisällä.

Edeltävä ote alkaa toteamuksella, miten lasten synnyttyä kumppanin vaikea luonne tuli selkeämmin ilmi. Tämä tarjoaa lukijalle tulkintakehyksen, jossa lukea kuvauksia arjesta: kyse on kumppanin persoonan olemuksesta, jota esimerkeiksi tuotetut kuvaukset “ilmentävät”. Ennen lainaamiani otteita kirjoittaja on tuottanut lyhyen tarinan suhteen alusta ja siitä, miten kumppani oli pitänyt häntä täydellisenä ja pari oli muuttanut yhteen melko pian. Kokonaisuutena luen ilmi tuotujen asioiden perustelevan jo viestin otsikossa olevaa kumppanin kategorisointia rajatilapersoonaksi. Kumppanin poikkeavaa toimintaa ei selitetä sairastumisella tai masennuksella, vaan poikkeavuus rakennetaan pysyväksi ominaisuudeksi (“vaikea luonne tuli selkeämmin ilmi”). Tasa-arvon repertuaarin käyttäminen ja kumppanin tuottaminen huonon puolison positioon on keskeinen tapa, jolla kumppani kategorisoidaan persoonallisuushäiriöiseksi.

Seuraava ote on nimimerkki Tollokon toisesta viestistä keskustelualueelle. Viesti on otteessa kokonaisuutenaan. Tollokon ensimmäinen viesti oli alueelle tyypillinen suhdetta laajalti kuvaileva ja taustoittava kirjoitus, johon useat kirjoittajat vastasivat. Tässä ensimmäisessä viestissä Tolloko tuotti kumppaninsa ensisijaisesti huonon puolison positioon samankaltaisesti kuin nimimerkki Tjuratam otteessa seitsemän, ja itsensä alistetun puolison positioon. Tolloko kuitenkin tuotti positioiden syyksi kumppanin masennuksen ja ahdistuksen “jaksot”. Kahden erilaisen positioinnin välinen rajanveto tulee näkyviin seuraavassa otteessa.

Ote 10

Kiitos vastauksistanne. Niistä on apua.

Kokonaisuudessaan tämä tilanne on kyllä vaikea ja viime aikoina on ensimmäistä kertaa tuntunut todella siltä että olisi keinot vähissä. Meinaan monta kertaa on tullut fiilis että nyt saa riittää, mutta se on kuitenkin mennyt ohi kun on käynyt vaikka lenkillä juoksemassa aggressiot pois.

Nyt mielialana on kuitenkin jotenkin seesteinen ja realistinen olo siitä että mun ei tarvitse enää kestää ihan mitä tahansa, vaan mulla on oikeus astua takavasemmalle ja poistua hetkeksi ulos ja sanoa El joutumatta kärsimään siitä syyllisyyttä.

Mutta en halua tuudittautua siihen tunteeseen että olen toiminut oikein. Mä haluaisin tietää mitä voisin tehdä paremmin, koska haluan että puolisoni paranee. Ettehan te sitä tietenkään osaa varmasti kertoa parin viestin perusteella, mutta kiitos jo noista vastauksista. Elämme mielenkiintoisia aikoja :) - Tolloko

Ensimmäisessä kappaleessa kirjoittaja vastaa edelliseen viestiin saamiinsa vastauksiin. Tässä kappaleessa kirjoittaja rakentaa tarinaa suhteen tilanteen kärjistyisestä “viime aikoina”. Luen sitä myös vastauksena ja lievänä samanmielisyyden osoituksena edellisten kirjoittajien viesteihin, joissa suhdetta on kommentoitu Tollokon kannalta tuhoisaksi ja sanottu hänen olevan “pelinappula manipuloivan ihmisen pelilaudalla” ja elävän “toisen ehdoilla”. Tätä samanmielisyyttä rakentaa esimerkiksi muotoilu “fiilis, että nyt saa riittää”: parisuhteen tasapaino on ollut vääränlainen ja “raja” on tullut vastaan. Näin kirjoittaja tuottaa itsensä tasa-arvon repertuaarin mahdollistamassa positiossa, jota kutsun tässä *oikeuksistaan kiinni pitävän puolison* positioiksi. Tämä positio on suhteessa siihen alistetun puolison positioon, johon kirjoittaja on itsensä aikaisemmin tuottanut.

Toisessa kappaleessa kirjoittaja rakentaa muutoksen suhteessa aikaisempaan. Muutos ei paikannu suhteen käytäntöihin, vaan kirjoittajan omaan ymmärrykseen vastuista ja velvollisuuksista, jotka hän tuottaa objektiivisina tosiasioina: “mun ei tarvitse”, “mulla on oikeus”. Kirjoittaja kertoo ymmärtävänsä oikeutensa ja velvollisuutensa parisuhteessa nyt uudella tavalla: hänen ei enää tarvitse kestää mitä tahansa,

hänellä on oikeus poistua tilanteesta ja sanoa “ei” joutumatta kärsimään siitä syyllisyyttä. Näin hän myös loitontuu alistetun puolison positiosta, jota edellisten viestien kirjoittajat ovat hänelle tarjonneet ja jossa hän on itse itsensäkin tuottanut aikaisemmin. Nyt hän tuottaa itsensä positiossa, jossa pyrkii korjaamaan parisuhteen tasapainoa kohti tasa-arvon repertuaarin ihannetta ja vahvempaa toimijuutta: hän on oikeuksistaan kiinni pitävän puoliso.

Luen kolmatta kappaletta tasa-arvon repertuaaria tasapainottavana: kirjoittaja ei halua ainoastaan “tuodittautua siihen että on toiminut oikein”, vaan on edelleen sitoutunut myös huolenpidon ja vastuun repertuaarin mukaiseen pyrkimykseen, että kumppani paranisi. Tällöin kumppani määrittyy sairaaksi ja kirjoittaja huolehtivaksi puolisosksi. Kirjoittajan tulkinta aikaisemmissa viesteissä on ollut, että kumppani kärsii masennuksesta, eli on sairas. Huolenpidon ja vastuun repertuaariin tukeutuminen vahvistaa viestissä kirjoittajan toimijuutta. Siinä missä kirjoittaja rakentuu huonon puolison toiminnan kohteeksi alistetun puolison positiosta, tarjoaa huolehtivan puolison positio vahvemman toimijuuden ja määrittää kumppanin huolenpidon kohteeksi. Otetta voi lukea ilmauksena näiden kahden repertuaarin ja niiden mukaisten positioiden välisestä jännitteestä.

Tasa-arvon ja huolenpidon ja vastuun repertuaarien välinen problemaattinen suhde nousi aineistossa muutenkin esiin kiinnostavalla tavalla. Tarkastelen tätä suhdetta erikseen seuraavaksi.

4.4. Repertuaarien lomittuminen toisiinsa

Tässä alaluvussa syvennän aiemmin esiteltyjen kolmen repertuaarin välistä suhdetta. Erityisesti otan tarkastelun alle tasa-arvon repertuaarin ja huolenpidon ja vastuun repertuaarin välisen suhteen, joka rakentui aineistossa erityisen jännitteiseksi. Tulkiten tätä siten, että huolenpidon ja vastuun repertuaari on siinä määrin voimakas ja velvoittava, että miehet joutuvat neuvottelemaan sen kanssa ja ottamaan siitä etäisyyttä tuottaessaan itseänsä kunniallisina suhteessa sen vaatimukseen. Se, määrittykö kumppani sairaaksi vai huonoksi puolisosksi, on aineistossa keskeinen jakolinja sen suhteen, millaisia positioita miesten on mahdollista omaksua. Seuraava ote on nimimerkiltä Nokivaris, jonka kirjoitusta tarkastelin myös otteessa kolme.

Ote 11

Kumppanini syyttää minua siitä, että en auta häntä. Että en kestä kaikkea ja lohduta enkä ole jatkuvasti tukena. Hänen mielestään minun pitäisi olla omasta jaksamisestani riippumatta

jatkuvasti läsnä ja pitää huoli, että hän tuntee olonsa turvalliseksi. Tämä siksi, että hänellä ei ole muita ja minulla on hänen mielestään velvollisuus pitää hänestä huolta, koska seurustelemme. Minä olen aivan loppu.

Viime keväänä sairastuin itse henkisesti, koska en jaksanut tätä tilannetta. Masennuin, enkä siksi kyennyt panostamaan silloisiin pääsykokeisiin, joiden kautta olisin kenties päässyt unelmaopiskelupaikkaani. Olen siitä lähtien myös oireillut fyysisesti ahdistuksesta, pyörtyillyt ja voinut pahoin. Kävin lääkärissä ja minut todettiin fyysisesti terveeksi, joten oireilun on oltava henkistä. Tätä tukee myös se, että olen useaan otteeseen mm. pyörtynyt juurikin ahdistavissa tilanteissa. - Nokivaris

Otteessa on käytetty huolenpidon ja repertuaarin sanastoa, kuten toimintoja tukeminen, lohduttaminen ja huolenpito. Sanastoltaan sen voisi lukea kuuluvaksi tähän repertuaariin. Kirjoittaja ei kuitenkaan rakenna kirjoitusta tämän repertuaarin “sisältä käsin” ja allekirjoita repertuaarin ihanteita ja tavoitteita käyttäen yksilön ensimmäistä persoonaa (vrt. ote 5). Tämän sijaan kirjoittaja tuottaa itsensä tasa-arvon repertuaarin mahdollistamasta alistetun positiosta käsin, kun taas kumppani määrittyy huonoksi puoliseksi. Positio rakentuu siten, että kirjoittaja tuottaa kumppanin taholta tulevan velvoittavuuden äärimmäisenä: kumppani syyttää, ettei kirjoittaja auta häntä, vaikka viestissä kirjoittaja kertoo antamastaan tuestaan, moittii tätä siitä, ettei kirjoittaja kestä *kaikkea* ja ole *jatkuvasti* tukena. Ilmaisuihin *jatkuvasti* toistuu otteessa vielä toisen kerran, sillä kirjoittajan pitäisi omasta jaksamisestaan riippumatta olla “jatkuvasti läsnä”. Huolenpidon ja vastuun repertuaariin paikallistuvassa otteessa 5 kirjoittaja kertoi tietävänsä, ettei kumppania saanut jättää yksin, ja näin tuotti tunnistavansa jonkinlaisen objektiivisen huolenpidon periaatteen. Nyt tarkastelemassani otteessa periaate on kuitenkin kumppanin (“minun on hänen mielestään velvollisuus”).

Otteessa parisuhteen osapuolten positiot rakentuvat myös suhteessa tapahtuneiden asioiden seurauksien kautta. Kirjoittaja kertoo olevansa tilanteen vuoksi “loppu” ja sairastuneensa henkisesti, masentuneensa, koska ei jaksanut tilannetta, jonka kumppanin vaatimukset ovat tuottaneet. Kumppanin vaade rakentuu siis sairastumisen syyksi, ja sairastumisen seuraukseksi se, ettei kirjoittaja ole kyennyt tavoittelemaan hänelle tärkeitä asioita. Kumppanin vaateesta on seurannut myös fyysinen oireilu, jonka syyksi kirjoittaja paikantaa ahdistuksen: hän on fyysisesti terve ja on usein pyörtynyt nimenomaisesti ahdistavissa tilanteissa. Parisuhteen tasapaino rakentuu näin kohtuuttomaksi ja jopa vahingolliseksi miehen kannalta. Tasa-arvon repertuaarin näkökulmasta tilanne on siis ongelmallinen. Se, että keneltäkään ei pidä vaatia enempää kuin hän voi antaa, on jonkinlainen kohtuullisuuden periaate, jota kumppanin vaateet rikkovat. Seuraavassa vastauksessa viestiketjuun toinen kirjoittaja tarttuukin tähän

vastuun tematiikkaan ja tarjoaa Nokivarikselle jonkinlaista vapautusta kumppaniin paikannetusta vaateesta: “et ole vastuussa toisesta”.

Toisin kuin otteessa 7, tässä vaade paikantuu selkeästi kumppaniin, eikä kirjoittaja tuota sitä passiivilauseiden kautta. Kumppani odottaa asioita kirjoittajalta, eikä suhteessa vain “odoteta”. Tuotetut positiot ovat kuitenkin samoja: kirjoittaja on alistettu puoliso, kumppani taas huono puoliso. Nimimerkki Nokivaris ei otteessa kritisoi huolenpidon ja vastuun ihannetta ja siihen sisältyvää velvoittavuutta, vaan sen äärimmäistä muotoilua. Kenties muotoilu, joka kiistäisi vastuun sairaasta puolisoista kokonaan, tuottaisi kirjoittajan liian hankalassa positiossa. Lähimmäksi tämänkaltaista muotoilua tulee seuraavaksi tarkastelemani ote, jossa tasa-arvon ja huolenpidon ja vastuun repertuaarien mukaiset ihanteet kärjistyvät suhteessa toisiinsa.

Romanttisen rakastajan positiossa (otteet 1 ja 2) “kaiken antaminen” rakentui ongelmattomana ja hyveellisenä pyrkimyksenä. Tämä “toiselle olemisen” tematiikka on läsnä myös seuraavassa otteessa, jonka alkuun nimimerkki Becks on lainannut edellisen kirjoittajan tekstiä (ensimmäinen kappale).

Ote 12

Persoonallisuushäiriöisen ihmisen kanssa voi olla vaikea löytää rakentavaa vuorovaikutusta, jos oma asenne tökkii liian pahasti vastaan. Jos niin on, kuinka käsitellä omaa asennetta niin että se ei töki eikä tykitä tukehduttavasti? Mitä kirjoitit, kuvasi että asennehankaluutta on vaimosi puolella enemmän mutta jos oman asenteesi purkamisen kautta alkaisi purkautua jotain hänenkin asenteissaan?

- Ihan vaan ajattelemisen ja selviytymistoivon rohkaisemana: Tuo kyllä voidaan tulkita helposti niinkin, että anna imeä sielusi tyhjäksi ja kärsi. Ruoki toisen olemassaoloa ja ota vastaan kaikki vääristyneisyys, viha, jatkuva tuska ja loppumattomat ja viiltävät pettymykset. Ole ravintona ja unohda itsesi ja elämänhalusi sekä se, miten paljon positiivisempi, iloisempi ja vapautuneempi ihminen olisit muuten ja miten paljon enemmän sinulla olisi sellaisena annettavaa muille. Ja on olemassa ennen kaikkea se vahva usko, että voi saavuttaa joskus tulevaisuudessa terveen ja myötävaikutteisen parisuhteen, jos ei ole halua elää yksinkään. Se miten entisen liiton lapset sopeutuu kaikkeen on ihan eri tarinansa. Ja haastellinen, tärkeysjärjestyksessä ykkönen. - Becks

Edellinen kirjoittaja, jonka viestiä otteessa on lainattu, on korostanut kumppanin asenteen merkitystä persoonallisuushäiriöisen puolison kanssa kommunikoidessa. Sana asenne toistuu lainatussa osuudessa neljä kertaa ja kirjoittaja tarjoaa nimenomaisesti oman asenteen tarkastelua ja mahdollista muuttamista ratkaisuna “rakentavan vuorovaikutuksen löytämiseen”. Keskinäinen kommunikaatio ja ymmärtäminen rakentuu näin ratkaisuksi suhteen ongelmiin. Viesti on ketjussa, jossa Becks on kirjoittanut omasta tilanteestaan ja parisuhteestaan, ja se on näin suora kommentti hänen

aikaisempiin viesteihinsä. Huomion kiinnittäminen vuorovaikutukseen ja omaan asenteeseen sekä sen sopeuttaminen kumppanin tilan erityisyyteen, persoonallisuushäiriöön, on lukutapani mukaan osa huolenpidon ja vastuun repertuaarin maailmaa ja sanastoa (vrt. ote 3). Luen otetta siten, että edellinen kirjoittaja tarjoaa huolenpidon ja vastuun repertuaarista tulevaa tulkintaa tilanteesta sekä tämän repertuaarin mukaista huolehtivan puolison positiota, jossa terve kumppani saa vastuun tilanteesta. Tulkitsen Becksin taas vastaavan tasa-arvon repertuaarin mahdollistamasta positiosta käsin. Becks ei varsinaisesti väitä lainatun kirjoittajan kehottaneen häntä toimimaan kuvaamallaan tavalla, vaan tuottaa eräänlaisen tulkinnan hänelle tarjotusta huolehtivan puolison positiosta. Katson että, tässä tulee näkyviin jotain olennaista näiden kahden repertuaarin välisestä ristiriidasta.

Huolenpidon ja vastuun repertuaarin mukainen ehdotus kiinnittää huomiota omaan asenteeseen ja sen muuttamiseen tulee Becksin viestissä kirjoitetuksi uudelleen käskyn tai kehotuksen muodossa (imperatiivissa). Otteen loppua voi luonnehtia satiiriseksi uudelleenmuotoiluksi edellisen kirjoittajan kehotuksesta, ja samalla huolenpidon ja vastuun repertuaarin keskeisestä sisällöstä. Uudelleenmuotoilu rakentuu kahden toisiinsa limittyvän kielikuvan ympärille, jotka ovat negatiivisten tunteiden, kuten vihan ja tuskan vastaanottaminen sekä toisen ravinnoksi asettautuminen. Molempia yhdistää passiivisuus, kohteeksi asettautuminen tai alistuminen ja omasta toimijuudesta ja subjektiivisuudesta luopuminen, mikä yhdistyy kehotukseen luopua itsestä. Samalla viestiin sisältyy kehotus unohtaa muut vaihtoehdot: “miten elämä voisi olla parempaa suhteen ulkopuolella, ja että voisi joskus tulevaisuudessa saavuttaa terveen ja myötävaikutteisen parisuhteen, jos sellaisen haluaa”. Myötävaikutteinen parisuhde ja omien valintojen tekeminen ovat osa sitä mitä tarkoitan tasa-arvon repertuaarilla. Huolehtivan kumppanin tarjottu positio tulee näin uudelleenmuotoiluksi passiivisuutena ja itsestä luopumisena. Becks tuottaakin itsensä oikeuksistaan kiinni pitävän puolison positiossa, samoin kuin nimimerkki Tolloko otteessa yhdeksän.

4.5. Lasten edun repertuaari

Käsittelen lopuksi lasten eduksi nimeämäni repertuaaria. Tässä repertuaarissa on keskeistä asioiden ja valintojen arvottaminen ja arvioiminen lasten oletetun hyvän lähtökohdasta käsin. Tämä hyvä ei rakennu joksikin tietyksi asiantilaksi, vaan ilmenee joukkona erilaisia uskomuksia siitä, mikä lapsille on hyväksi ja mikä haitaksi. Aineistossa kirjoittajat arvioivat ja arvottava lasten edun perspektiivistä käsin erilaisia mahdollisia tulevaisuuden valintoja, parisuhdetta sekä omaa ja kumppaninsa tapaa toimia. Näin tehdessään kirjoittaja tuottaa itsensä *hyvän vanhemman* positiosta käsin.

Tämän repertuaarin yhteydessä oleelliseksi tulee hyvän tai sopivan vanhemman kategoria ja se, miten kumppani asemoidaan suhteessa tähän. Hyvä vanhempi kykenee toimimaan lasten parhaaksi. Siinä määrin kuin repertuaariin sisältyy ihanne siitä, millainen parisuhteen tulisi olla, rakentuu se lasten hyvää koskevien käsitysten kokonaisuutena. Hyvien vanhempien moraalinen hyve on taata tämän tapahtuminen, yksin ja yhdessä.

Niillä kirjoittajilla, jotka kertoivat yhteisistä lapsista suhteessa, lasten edun repertuaari oli keskeinen repertuaari, jonka kautta suhdetta ja sen tulevaisuutta arvioitiin. Tämä tarkastelu jäsenyi usein sen ympärille, millainen nykyinen suhde on lasten kannalta, tulisiko suhteesta erota vaiko ei, ja mitä lapsille tapahtuisi eron jälkeen. Kirjoittajat arvioivat myös kumppaniaan vanhempina. Repertuaarin käyttö ei kuitenkaan rajautunut suhteisiin, joissa oli yhteisiä lapsia, vaan kaksi kirjoittajaa, joilla ei kertomansa mukaan ollut kumppanin kanssa yhteisiä lapsia, käytti myös lasten edun repertuaaria arvioidakseen ja arvottaakseen suhdetta. Tällöin suhdetta arvioitiin sen perusteella, onko parisuhde mahdollisesti tulevaisuudessa sellainen, että se soveltuisi lasten kasvuympäristöksi sekä kumppania sen perusteella, olisiko tämä hyvä äidiksi.

Ote 13

Ajattelin ottaa kissan pöydälle näistä kertomistani ongelmista kun tuo asia tulee puheeksi, sillä tarvitsen aikamoiset vakuudet sille etteivät nämä ongelmat vaivaa meitä tulevaisuudessa enää. En nimittäin halua lapsia sellaiseen perheeseen, jossa välillä lentelee kattilat, tärykalvot halkeaa ja veri lentää (isistä :auts) säännöllisin väliajoin. - Tolloko

Kirjoittaja on toisaalla kertonut, että hän itse ja hänen kumppaninsa haluavat lapsia. Otteessa hän arvioi suhdetta lasten edun näkökulmasta eli hyvän vanhemman positiosta käsin: onko parisuhde sellainen, joka olisi hyvä lapsille ja johon hän haluaisi lapsia? Tämä toimii perusteluna sille, että parisuhdetta tulisi muuttaa, jotta tämä olisi mahdollista. Otteessa väkivaltaa ei tuoteta kumppanin tekemäksi, vaan parisuhteen ominaisuudeksi, joka säilyessään tekee suhteesta lasten hyvän kannalta epäedullisen. Näin lasten edun repertuaari mahdollistaa tavan arvottaa kumppanin toimintaa ja parisuhdetta. Erityisen käyttökelpoisen siitä tekee se, että siinä ei rakennu kirjoittajan omaa intressiä, koska hyvän tai huonon vanhemman positio ei rakennu suhteessa kirjoittajaan, vaan lapsen hyvää koskeviin uskomuksiin.

Seuraavat kaksi otetta ovat nimimerkki Becksin ensimmäisestä kirjoituksesta keskustelualueelle, jonka hän on otsikoinut: “Vaimolla ilmiselvä persoonallisuushäiriö?”. Viestissä, josta ote on poimittu, kirjoittaja tuottaa kumppanin pääasiassa huonon puolison positiolla. Lisäksi hän pohtii laajalti sekä eron että yhteen jäämisen seurauksia ja arvioi itseään ja kumppaniaan vanhempina. Otteessa kirjoittaja tuottaa itsensä hyvän vanhemman positiosta käsin:

Ote 14

Eroa on haettu vaimon toistuvan pettämisen ja epätasapainoisuuden takia jo kerran ja vuosi meni umpeen hiljattain. En pystynyt tekemään lopullista niittä, koska arvioin lapsilla olleen tähän mennessä kuitenkin edes vähän turvallisempi olo, kuin erotilanteessa mahtaisi olla. Lisäksi meillä on asuntolaina, joka tosin voitaisiin siirtää pelkästään minun nimiini, jos saisin jäädä lasten kanssa nykyiseen kotiimme. Tosin sekin laina yksin pelottaisi näinä aikoina. Pelkästään vaimon nimiin sitä ei voi siirtää tuloasioiden takia. Siksi ainakaan minä en lähtisi myymään, koska se olisi sellainen rumba kaiken muun keskellä. Lapset ovat sitä paitsi kotiutuneet ja viihtyvät nykyisessä ympäristökokonaisuudessa. En koe, että olisi millään muotoa parempi, jos he joutuisivat muuttamaan äitinsä mukana toistaiseksi tuntemattomaan paikkaan ja ympäristöön. -Becks

Kirjoittaja perustelee suhteeseen jäämistä kahdella toisiinsa limittyvällä syyllä. Ensinnäkin hän arvioi “lapsilla olleen tähän mennessä kuitenkin edes vähän turvallisempi olo, kuin erotilanteessa mahtaisi olla”. Ensimmäiseksi perusteluksi mies siis tuottaa lasten turvallisen olon. Toinen perustelu on monimutkaisempi ja kietoutuu siihen, että kirjoittaja on kertonut otteen ulkopuolella, ettei usko saavansa erotilanteessa täyttä huoltajuutta lapsiinsa, jolloin järjestelynä olisi todennäköisesti lasten muutto äidin luokse joko osittain tai kokonaan. Kirjoittaja perustelee nykyistä järjestelyä, eli avioliiton jatkumista ja yhdessä asumista sillä, että lapset ovat kotiutuneet nykyiseen ympäristöönsä kokonaan tai osittain ja muuttaminen ei “olisi millään muotoa parempi”. Näin lasten hyväksi otteessa rakentuu toisaalta se, että näillä on turvallisempi olo kuin toisessa tilanteessa sekä se, että he voivat jatkaa ympäristössä, jossa viihtyvät ja johon he ovat kotiutuneet. Lasten hyvä rakentuu näin kahdesta hiukan erilaisesta perustelusta. Huomioidessaan näitä erilaisia hyviä ja niiden suhdetta erilaisiin valintoihin kirjoittaja tuottaa perustelut suhteeseen jäämiselle hyvän vanhemman positiosta käsin. Kirjoituksessa tästä positiosta tuotetut perustelut ovat ainoita perusteluja jatkaa suhteessa. Tämä kertoo myös tämän repertuaarin kulttuurillisesta voimasta, se ei tarvitse tuekseen muista repertuaareista käsin tulevia perusteluja. Välittömästi edelleen otteen jälkeen nimimerkki Becks arvioi myös itseään ja kumppaniaan vanhempina:

Ote 15

Lisäksi ikävä kyllä arvioin itseni kokonaisuudessaan tasapainoisemmaksi, vastuullisemmaksi ja motivoituneemmaksi huoltajaksi kuin vaimoni. Puhumattakaan vaimon antamasta esimerkistä ja häiriintyneestä seksuaalikäyttäytymisestä. Vaimoni saa mielestäni aiheettomia raivareita arjessa tämän tästä ja ne johtavat toisinaan raivoisaan käyttäytymiseen. Hän saattaa huutaa ja paiskoa rajusti, sekä on haukkunut minua jopa lasten kuullen. Pahimmillaan hän on huutanut muutaman kerran, että minut pitäisi tappaa. Hän ei toisinaan jaksa olla kovinkaan kummoista aikaa lasten kanssa yksin, jos minulla on joku lyhyehkökään meno. Soittelee koko ajan ja on ahdistunut. Lapsille hän ei tietääkseni ole ollut väkivaltainen, mutta on kyllä huutanut suoraan ja epäsuorasti.

Epäsuorasti siten, että alkaa huutaa sitä suoraa yksinuottista pitkää karjumistaan. Tosin en voi tietää lapsiin kohdistuvasta väkivallasta, en voi olla läheskään kaikesta varma tuollaisen persoonan kanssa. Paljastuuhan sieltä edelleen salattuja ja häiriintyneitä asioita. Korotan itsekin lapsille ääntä, mutta silloin hän iskee taas riidan pystyyn ja syyllistää. -Becks

Tulkitsen huoltajuusratkaisun kehyksessä lauseen, jossa kirjoittaja vertaa itseään kumppaniinsa ja arvioi, että hänellä on itsellään enemmän sellaisia ominaisuuksia kuin tasapainoisuutta, vastuullisuutta ja motivoituneisuutta. Nämä luonnehdinnat ovat hyvän vanhemman position ominaisuuksia. Tulkitsen muotoilun “ikävä kyllä” viittaavan siihen, että Becks on aikaisemmin kirjoituksessa arvellut, että eron tapahtuessa huoltajuus siirtyisi ainakin osittain kumppanille. Itselleen positiivisen vertailun määrittäminen ei-toivottavaksi asiantilaksi vahvistaa myös kirjoittajan tuottamaa positiota itsestään hyvänä vanhempana: kyse ei ole henkilökohtaisesta tarpeesta nähdä itsensä paremmassa valossa kuin puoliso, vaan siitä, mikä on lapsille parasta.

Nimimerkki Becks rakentaa otteessa perusteluja sille, että kumppani on lasten huoltajaksi sopimaton. Hän tuottaa vaimon toiminnasta kuvauksen, joka tuottaa hänet emotionaalisesti poikkeavana. Kirjoittaja tuottaa “raivarit” aiheettomina ja toistuvina. Tunnereaktio ja tilanne eivät ole kirjoittajan kuvauksessa odotetussa ja normaalissa tai kirjoittajalle edes ymmärrettävässä suhteessa. Samoin tunteen ilmaisu ja tilanne rakentuvat epäpariseksi: kumppani saattaa haukkua kirjoittajaa jopa lasten kuullen. Ilmaisut “raivoisa käyttäytyminen” ja “asioiden paiskominen” sekä “huutaminen rajusti”, rakentavat tunneilmaisun myös voimakkuudeltaan poikkeavaksi. Yhdessä kuvaukset kumppanin tunneilmaisusta tuottavat kumppania sopimattomaksi hyvän vanhemman kategoriaan. Samalla tämä kumppanin tunnereaktioiden ja -ilmausten rakentaminen poikkeavaksi luo pohjaa myös mahdollisuudelle, että kumppani voisi olla väkivaltainen. Tämä mahdollisuus tuodaan läsnäolevaksi sen kautta, ettei kirjoittaja siitä tiedä, ainakaan varmasti. Siinä missä kirjoittaja pohtii asioita ja vaihtoehtoja lasten edun kannalta eli tarkastelee omaa parisuhdettaan hyvän vanhemman positiosta käsin, rakentuu kumppani impulsiiviseksi ja arvaamattomaksi sekä potentiaalisesti väkivaltaiseksi lapsia kohtaan: *huonoksi vanhemmaksi*. Tätä kategorisointia vahvistaa myös se, että kirjoittaja tuottaa puolison kykenemättömäksi olemaan pidempiä aikoja lasten kanssa ilman miehen läsnäoloa.

Käsittelyssäni otteessa kumppanin antama *esimerkki* ja *häiriintynyt seksuaalikäyttäytyminen* määrittävät uhkaksi lasten hyvinvoinnille. Uhkan lasten tulevalle hyvinvoinnille voikin muodostaa heihin kohdistettujen toimien lisäksi myös vanhempien antama malli. Mallin käsitteeseen sisältyy ajatus, että vanhempien käyttäytyminen on vaarassa siirtyä lapsille, kuten seuraavassa otteessa nimimerkiltä Iocobus.

Ote 16

Toinen mitä ehdotetaan on, että "kasvata pallit ja pistä akka kuriin". Siihen suuntaan olen nyt hieman yrittänytkin mennä, mutta se on vaan niin luonteeni vastaista että tunnen kadottavani itseni siinä. En halua olla mäkättävä, komenteleva aviomies. En halua myöskään antaa lapsilleni sellaista esikuvaa. Heistä ei saa kasvaa alistuvia, eikä dominoivia. Alistumalla taas annan silloinkin väärän miesmallin. - Iocobus

Otteessa Iocobus tuottaa hyvän vanhemman positiosta käsin arvion ratkaisuehdotuksesta parisuhteen tilanteeseen. Toimintamallin hylkääminen tapahtuu arvioimalla sitä suhteessa lasten etuun ja siihen, millaisen "mallin" se antaa lapsille. Kirjoittaja nimeää alistumisen vääräksi malliksi lapsille. Se, että lapsista "ei saa kasvaa sen enempää alistuvia kuin dominoiviakaan" tulee ymmärrettäväksi siten, että vanhempien tapa toimia vaikuttaa siihen, millaisia lapsista kasvaa myöhemmin, hyvässä ja pahassa. Samassa viestissä ennen otetta kirjoittaja on pohtinut, miten kumppani on mahdollisesti samaistunut dominoivaan isään lapsuudessaan, mikä toimii selityksenä hänen nykyiselle käytökselleen. Näin rakentuu tulkinta kausaalisuhteesta vanhempien toimintatavan ja aikuisten lasten toimintamallien välille. Tämä toimii perusteluna arvottaa ja hylätä erilaisia mahdollisia toimintamalleja.

5 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tutkimukseni tarkoitus oli ensinnäkin tarkastella, millaisia erilaisia tulkintarepertuaareja on mahdollistaa tunnistaa miesten kirjoituksista silloin, kun miehet kirjoittavat parisuhteestaan, jossa tulkitsevat kumppaninsa kärsivän mielenterveyden ongelmasta tai ongelmista. Toiseksi halusin tarkastella, millaisia tulkintarepertuaarien mahdollistamia subjektipositioita, joita miehet rakentavat itselleen ja kumppanilleen, on mahdollista tunnistaa näistä kirjoituksista. Mielenkiintoni kohteena oli myös se, miten rakennetut subjektipositiot suhteutuvat toisiinsa, ja millaisia asioita ne mahdollistavat.

Vastatakseni tutkimuskysymyksiini keräsin miesten kirjoituksia internetin avoimelta, moderoidulta ja rekisteröitymistä edellyttävältä keskustelupalstalta, joka on aihealueeltaan keskittynyt parisuhteen ja perheen kriiseihin. Keräsin aineistooni viestejä, joissa kirjoittajat tuottivat kumppaninsa kärsivän mielenterveyden ongelmista. Analyysin tuloksena löysin neljä erilaista tulkintarepertuaaria, joita miehet käyttävät aineistossa kirjoittaessaan puoliosastaan ja parisuhteestaan. Jokainen näistä repertuaareista rakentaa omanlaisensa parisuhteen maailman ihanteineen, hyveineen ja mahdollisine subjektipositioineen. Nimesin repertuaarit romanttisen rakkauden repertuaariksi, huolenpidon ja vastuun repertuaariksi, tasa-arvon repertuaariksi ja lasten edun repertuaariksi. Lasten edun repertuaarissa keskeistä ovat lasten oletetut hyvät, jotka eivät ole välttämättä ole sidoksissa parisuhteeseen. Tässä mielessä se poikkeaa kolmesta muusta repertuaarissa. Vedän seuraavassa yhteen johtopäätöksiä repertuaareista ja niiden mahdollistamista subjektipositioista.

Romanttisen rakkauden repertuaarin maailmassa oli aineistossa keskeistä kahden ihmisen muut romanttisessa mielessä poissulkeva rakkaus, joka toteutuessaan tuottaa täyttymyksen suhteen osapuolille. Tämän repertuaarin mukaisessa parisuhteen maailmassa rakkaus oli elämän tärkein asia ja ehtona onnen toteutumislle. Repertuaarissa romanttinen rakkaus rakentui ulkopuoliseksi voimaksi, kaksi ihmistä “kuuluvat yhteen” eivätkä he voi tähän itse vaikuttaa. Tämä romanttinen rakkaus kaventaa myös osapuolten valinnan mahdollisuuksia, osapuolet eivät voi jättää suhdetta ja rakkautensa kohdetta, lopettaa parisuhdetta. Erittelin aineistosta kolme miesten tuottamaa romanttisen rakkauden tulkintarepertuaarin mahdollistamaa subjektipositiota joita kutsuin romanttisen rakastajan, poissaolevan rakastajan ja traagisen rakastajan positioiksi.

Romanttisen rakastajan positio ilmensi repertuaarille tyypillisiä toimia ja hyveitä: halua jatkaa parisuhteessa ikuisesti, rakkautta kumppania kohtaan, hellyyttä ja uskollisuutta. Kun parisuhteen osapuolina on kaksi romanttisen rakastajan positiossa olevaa, repertuaarin ideaalitalanne täyttyy: osapuolet ovat onnellisia ja parisuhde saa

täyttymyksensä. Tällainen tilanne oli aineistossa läsnä nykyisyyden kuvauksissa ainoastaan häivähdyksinä, mutta se sijoitettiin toistuvasti parisuhteen menneisyyteen. Nykyinen parisuhteen tilanne rakentui poissaolevan rakastajan ja traagisen rakastajan positioiden välisenä jännitteen kautta.

Poissaolevan rakastajan positiota määritti aineistossa se, että tämä ei ole enää romanttinen rakastaja, mutta on aikaisemmin ollut sitä tai on nykyisin sitä hetkittäin, ja voi olla sitä myös tulevaisuudessa. Aineistossa miehet tuottivat puolisonsa tähän positioon erityisesti kirjoitusten nykyhetkessä. Tällöin kumppani “ei ole enää” se, joka hän on ollut aikaisemmin. Syyksi muutokselle tuotettiin sairastuminen, masennus tai muutos jätettiin selittämättä tai tuotettiin jonkin metaforisen voiman aiheuttamaksi. Suhteessa poissaolevaan rakastajaan rakentui aineistossa traagisen rakastajan positio, joka ilmentää romanttisen rakastajan tavoin repertuaarin keskeisiä hyveitä, kuten sitoutumista kumppaniin ja tämän rakastamista. Koska romanttisen rakkauden repertuaarin maailmassa onni voi toteutua vain, jos rakkauden ideaali täyttyy, on pyrkimys romanttisen rakkauden ideaalitalanteen palauttamiseen itsestään selvä pyrkimys. Traagisen rakastajan positiossa kirjoittajien pyrkimyksenä oli saada romanttinen rakastaja takaisin erilaisten toimien avulla. Keskeisin keino oli auttaa kumppania parantumaan, jolloin tämä palaa siksi, joka hän on ollut aikaisemmin, ja parisuhteen ideaalinen onni voi näin palata. Tämä dynamiikka - menneisyyteen sijoitettu ideaali, ongelmallinen nykyisyys ja pyrkimys palauttaa menneisyyden tilanne tulevaisuudessa - muodosti keskeisen jännitteen repertuaarin mukaisissa tekstiotteissa.

Itsensä tuottaminen traagisen rakastajan positiossa toimi aineistossa usein perusteluna jatkaa parisuhteessa. Romanttisen rakastajan ja poissaolevan rakastajan välinen kaksinaisuus mahdollisti sen, että kumppania oli mahdollista luonnehtia hyvin kielteisillä määrein samalla kun tämä kuitenkin oli myös romanttinen rakastaja ja ilmensi lähinnä positiivisia määreitä. Sama koski myös parisuhdetta, joka näissä kielteisissä kuvauksissa tuotettiin usein räikeässä ristiriidassa romanttisen repertuaarin ideaalin onnen ja rakkauden täyttymyksen kanssa. Tällöin parisuhde saatettiin tuottaa nykyisellään epäoikeudenmukaisena ja kärsimystä tuottavana, mutta samalla potentiaalisesti onnea ja täyttymystä tarjoavana, kunhan ongelmien yli päästäisiin. Romanttisen rakkauden repertuaarin joustavuutta ja kulttuurillista voimaa lisäsi se, että rakkaus määrittyi siinä subjektin ulkopuoliseksi voimaksi, jolloin parisuhteesta lähtemisen saattoi rakentaa mahdolltomaksi. Kenties näiden selontekojen voimaa lisäsi myös se, että “yhteen kuuluminen” määrittyi osapuolten sisäisen kokemuksen kautta, eikä muilla ole siihen pääsyä.

Huolenpidon ja vastuun repertuaarissa kirjoittajien ja kumppaneiden suhde rakentui epäsymmetriseksi hoivasuhteeksi. Tässä tulkintarepertuaarissa miehet tuottivat itsensä

huolehtivan puolison positiosta käsin. Huolehtivan puolison positioon kuului laaja joukko erilaisia toimia, joita voi tulkita yhdistävän pyrkimys parantaa kumppanin vointia tai tuottaa tälle positiivisia kokemuksia. Hyväntahtoinen pyrkimys suhteessa puolisoon olikin tämän repertuaarin keskeinen hyvä. Huolehtivan puolison positioon liittyviä toimia olivat aineistossa esimerkiksi ylimääräisten kotitöiden tekeminen, yhteisten elämäntapojen parantaminen ja rohkaiseminen. Havainnon voi tulkita heijastavan sitä, että hyvinvointi voidaan tulkita kulttuurissa monella tavalla. Aineistossa usein toistuvia ja repertuaarin kannalta keskeisimpiä toimia olivat kuitenkin kannustaminen, tukeminen, kuunteleminen ja ymmärtäminen. Repertuaarissa korostui myös kirjoittajan pyrkimys saada kumppani hakeutumaan hoidon piiriin, tai mahdollistaa tämä esimerkiksi etsimällä puolisolle terapeuttia.

Kumppani paikantui hoivan ja vastuun repertuaarissa sairaan puolison positioon. Huolehtiva puoliso ja sairas puoliso määrittyivät suhteessa toisiinsa, ja sairas puoliso oli ennen kaikkea huolehtimisen kohde. Nimetty sairaus oli useimmiten masennus, jolloin kumppani määrittyi masentuneeksi. Sairaana kumppanin kokemus itsestään määrittyi poikkeavaksi: kumppani oli muuttunut sairauden myötä ja oli erilainen kuin aiemmin. Kumppani määrittyi poikkeavaksi myös suhteessa huolehtivaan puolisoon, jonka oli nähtävä vaivaa ymmärtääkseen kumppaninsa kokemusta. Ymmärrys rakentui ensinnäkin itsenäisenä hyveenä, jolloin pyrkimyksenä oli ymmärtää puolisoa empaattisesti ja tulkita tämän henkilökohtaista kokemusta, jonka sairaus oli tehnyt hankalasti tavoitettavaksi. Diagnostisiin kategorioihin vetoaminen toimi resurssina tulkita kumppanin kokemusta ja käytöstä. Tällöin kumppanin toiminnasta voitiin tuottaa kausaalisia tulkintoja vedoten diagnostisia kategorioita koskevaan tietoon, joka koski esimerkiksi sitä, miten masennus vaikuttaa kokemukseen tai käytökseen. Toistuvasti miehet myös tuottivat itsensä huolehtivan puolison positiossa kysyessään, miten sairaan puolison kanssa tulisi toimia ja mitä esimerkiksi masentuneet haluavat.

Aineistossa kirjoittajat tuottivat huolehtivan puolison position mukaiset hyveet ja toimet moraalisenä velvollisuutenaan tai vastuunaan. Tämä tapahtui siten, että miehet käyttivät ilmaisuja, jotka ilmentävät suomen kielessä tekemisen pakollisuutta (“pitää” ja “täytyy”), ja toisaalta negatioita (“ei saa”). Miehet liittivät velvollisuuden ja vastuun tietämiseen: “tiedän ettei saa” tai “tiedän että minun pitää”. Velvoitteiden tuottaminen tietona rakensi ne objektiivisiksi ja kiistattomiksi. Kirjoittajat rakensivat sitoutumistaan huolehtivan puolison positioon tuottaessaan sen itsestään selvänä, olosuhteiden tuottamana ja ehdottomana, ja velvollisuuden jonain, mitä kenen tahansa samassa tilanteessa olevan tulisi tehdä.

Kolmatta parisuhdetta järjestystä rakentanutta tulkintarepertuaaria kutsuin *tasa-arvon repertuaariksi*. Siinä ihanteena on kahden tasa-arvoisen puolison muodostama

symmetrinen parisuhde, jossa molemmilla on yhtenäiset oikeudet ja jossa asioista sovitaan yhdessä keskustelemalla. Parisuhde määrittyi hyväksi suhteessa näiden ihanteiden toteutumiseen. Hyvä suhde mahdollistuu tässä repertuaarissa siten, että molemmat osapuolet omaksuvat hyvän puolison subjektiposition mukaiset toimet ja hyveet. Keskeinen näistä on sitoutuminen parisuhteen yhteiseen hyvään ja kumppanin hyvinvoinnin huomioiminen sekä sitoutuminen reiluuteen ja tasapuolisuuteen. Hyvän puolison negaatio on huono puoliso, joka asettaa itsensä etusijalle ja toimii tavoilla, jotka rikkovat tasa-arvon symmetrian ihannetta. Huono puoliso ei sitoudu kotitöihin ja lastenhoitoon sekä on kohtuuttoman vaativa ja alistava suhteessa kumppaniinsa. Puolison lisäksi kirjoittajat saattoivat tuottaa myös parisuhteen järjestyksen kannaltaan epäoikeudenmukaiseksi silloin, kun järjestys tarkoitti vastuiden ja velvollisuuksien epätasa-arvoista ja epäreilua jakautumista. Aineistossa kumppani tuotettiin pääasiassa huonon puolison positiossa. Kirjoittajat taas tuottivat itsensä hyvän puolison positiossa, usein tavalla, jossa oma hyvän puolison position mukainen toiminta tuotettiin suhteessa kumppanin huonon puolison positiossa tapahtuvaan toimintaan.

Huonon puolison positio tuotettiin aineistossa toistuvasti yhteydessä, jossa puoliso kategorisoitiin myös jonkin persoonallisuushäiriön diagnostisen luokan edustajaksi: narsistiseksi, epävakaaaksi tai antisosiaaliseksi persoonallisuudeksi. Näissä yhteyksissä kumppani luokiteltiin muutamassa tapauksessa sairaaksi, mutta häntä ei yhtä poikkeusta lukuun ottamatta tuotettu sairaan kumppanin positiossa, vaan huonona puolisona. Tällöin kirjoittaja ei tuottanut myöskään itseään huolehtivana puolisona.

Persoonallisuushäiriöiseksi kategorisoitu kumppani tuotettiin sairaan puolison position tavoin toiminnaltaan ja kokemukseltaan poikkeavaksi. Miehet selittivät tässäkin repertuaarissa puolison käytöstä diagnostisiin kriteereihin liittyvän kategoriasidonnaisen tiedon avulla, mutta tilaa ei rakennettu väliaikaisena ja ohimenevänä, vaan kumppanin vakaana ominaisuutena tai olemuksena. Suhteessa huonoon puolison ja suhteen epäoikeudenmukaiseen järjestykseen rakentuivat oikeuksistaan kiinni pitävän puolison ja alistetun puolison positiot. Positioista ensimmäisessä kirjoittaja tuottaa parisuhteen järjestyksen tai kumppanin toiminnan kohtuuttomana ja epäreiluna ja itsensä positioon, jossa vastustaa ja tai pyrkii muuttamaan epäreilua asetelmaa. Alistetun puolison positiossa kumppani jää passiivisempaan asemaan, epäreilun järjestyksen kohteeksi ja alistamaksi, mutta parisuhteen järjestys tai kumppani positioidaan tässäkin tasa-arvon repertuaarin hyveiden vastaiseksi eli huonoksi.

Neljäs aineistostani erittelemäni tulkintarepertuaari on *lasten edun repertuaari*. Lasten edun repertuaarin hyvänä oli lasten oletettu hyvä. Tämä hyvä ei rakentunut tiettyinä ideaalitulana, vaan joukkona yksittäisiä lasten hyvää koskevia uskomuksia ja niiden toteutumista. Tämän vuoksi tämä repertuaari ei myöskään rakentanut mitään selkeää

parisuhteen ihannetta, paitsi siten, että hyvässä parisuhteessa erilaisten lasten hyvien on mahdollista toteutua. Mahdolliset hyvät eivät kuitenkaan ole välttämättä sidoksissa juuri parisuhteeseen. Tässä mielessä repertuaari poikkeaa kolmesta aiemmasta. Lasten etua koskevat erilaiset hyvät joka tapauksessa mahdollistivat parisuhteen sekä oman ja kumppanin toiminnan arvioimisen ja arvottamisen aineistossa. Koska kyse on joukosta erilaisia hyviä, repertuaari on joustava ja tilanteen voi arvottaa eri hyvistä käsin eri tavoilla.

Niillä kirjoittajilla, jotka kertoivat viesteissään, että heillä on yhteisiä lapsia puolisonsa kanssa, lasten edun repertuaari oli keskeinen tapa, jolla kumppania, omaa toimintaa, parisuhdetta ja mahdollisia tulevaisuutta koskevia ratkaisuja arvotettiin. Kirjoittajat tarkastelivat erilaisia ratkaisuja ja toimia hyvän vanhemman positioista käsin, tuottaen itsensä ihmisenä, joka ottaa huomioon lasten hyviä ja pyrkii niitä toteuttamaan. Muutama otteeseen aineistossa myös sellaiset kirjoittajat, joilla ei ollut yhteisiä lapsia kumppaninsa kanssa, arvottivat parisuhdetta ja kumppania suhteessa potentiaaliseen vanhemmuuteen: onko tämä sellainen suhde tai kumppani, jonka kanssa haluaisin lapsia? Hyvän vanhemman positiossa lasten hyvä on hyvistä korkein, ja muiden repertuaarien tuottamia hyviä ei tuoda läsnäoleviksi. Hyvän vanhemman position keskeisenä hyveenä onkin lasten oletetun hyvän asettaminen tärkeimmäksi.

Toinen tämän repertuaarin mahdollistama subjektipositio on huonon vanhemman positio. Tähän positioon soveltuu sama kuin yllä hyvän vanhemman positioon, koska lasten oletettu hyvä rakentuu joukosta erilaisia olettamuksia siitä mikä on lapsille hyväksi, muotoutuu hyvän vanhemman positio vastaavasti suhteessa tähän moninaisuuteen. Näin myös huonon vanhemman positio on tässä mielessä mahdollista tuottaa monin eri tavoin. Tämä positio mahdollisti kumppanin, tämän toiminnan ja parisuhteen arvottamisen miehen omista intresseistä riippumattomana, koska siinä hyvä rakentuu suhteessa lapseen eikä esimerkiksi suhteessa parisuhteen järjestykseen kuten tasa-arvon repertuaarin kohdalla.

Seuraavaksi pohdin tutkimustuloksia ja niiden laajempaa merkitystä. Keräsin aineiston parisuhteen ja perheen kriiseihin keskittyneeltä keskustelualueelta. Sen arvioiminen, miten tästä aineistosta analysoimani tulkintarepertuaarit ovat suhteessa muihin toisenlaisiin kulttuurillisiin vuorovaikutuksen konteksteihin, on väistämättä empiirisen työni mahdollisuuksien ulkopuolella. On mahdollista, että kyseinen vuorovaikutuksen konteksti kutsuu vahvasti juuri tietynlaisia repertuaareja ja itsensä tuottamisen tapoja, jotka ovat spesifejä juuri tälle keskustelupalstalle. Toisin sanoen on mahdollista, että keskustelupalstalla on aivan tietynlainen kulttuuri. Toisaalta aineistosta erittelemäni repertuaarit tuntuvat intuitiivisella tasolla siinä määrin “yleisiltä” ja tunnistettavilta, että niiden tulkitseminen versioina laajemmista kulttuurissa läsnäolevina parisuhteen

järjestyksestä tuntuu houkuttelevalta. Koen olevani tässä osin jäävi, sillä oma kulttuurillinen intuitioni on ollut keskeisenä välineeni aineiston tulkinnasta. Omaa lukeneisuuttaan ja intuitiotaan seuraava lukija, joka on lukenut ainoastaan aineistotteita ja niistä tekemiäni analyysyjä, voi olla tässä asiassa paremmassa asemassa.

Uskon, että tutkimukseni tuloksia on mahdollista käyttää osana omaistilanteessa olevien puolisoiden kanssa tehtävää työtä. Ajattelen ideologisen dilemmaattisuuden ajatusta seurailleen, että vaikka jokaisen omaistilanteessa olevan puolison tilanne on ainutlaatuinen, tulevat näissä tilanteissa näkyviin myös laajemmat kulttuurilliset ristiriidat erilaisten puhetapojen ja niiden tuottamien hyvien välillä. Näin aineistosta erittelemäni repertuaarit voivat auttaa omaistilanteessa olevia puolisoita hahmottamaan erilaisia tapoja tarinallistaa omaa tilannettaan. Vaikka näiden puhetapojen, niihin liittyvien positioiden ja hyvien välisten ristiriitojen sanallistaminen ei tarkoita niiden ratkaisemista, voi kielellinen eksplikoiminen kuitenkin auttaa tekemään tilanteessa implisiittisesti olevia ristiriitoja paremmin näkyväksi. Tämä voi tukea omaistilanteessa olevien puolisoiden pohdintaa omasta tilanteestaan ja siitä, miten he itse merkityksellistävät suhteitansa kumppaneihinsa. Repertuaarien pohjalta on mahdollista muokata erilaisia virikemateriaaleja henkilökohtaisen reflektion tai ryhmäkeskustelun pohjaksi. Nämä virikemateriaalit voisivat olla esimerkiksi tyyppikuvauksia erilaisia repertuaareja edustavista puolisoista tai lyhyitä repertuaarin mukaisia tarinoita tai muita tekstejä. Kolmen kimppa -projektin yhteydessä näin oli myös tehty tutkimuksen alustavien tulosten pohjalta miespuolisoiden vertaisryhmätapaamisessa, jossa en valitettavasti ollut itse paikalla.

Tutkimuksen tuloksena erittelemäni repertuaarit voivat auttaa myös omaistilanteessa olevien kanssa ammattinsa kautta työskentelevien ymmärrystä puolisoiden ristiriidoista. En usko tulokseksi saamieni repertuaarien olevan spesifejä suhteessa mielenterveyden ongelmiin, vaan tulkintani mukaan ne ovat sovellutuksia laajemmista kulttuurillisista tavoista ymmärtää parisuhdetta. Tämän vuoksi uskon niiden olevan tunnistettavissa myös ihmisille, jotka eivät ole itse omaistilanteessa. Tämä voi helpottaa empaattista samaistumista omaistilanteessa oleviin: erilaiset jäsenyyksen parisuhteesta ja niihin sisältyvät ihanteet ovat, jos olen oikeassa, periaatteessa kaikille tai suurimmalle osalle kulttuurin jäsenistä ennestään tuttuja. Ne voivat näin ollen auttaa näkemään mielenterveyden ongelmasta johtuvan omaistilanteen sen spesifisyyden ulkopuolella ja vähemmän outona tai vieraana.

Internetkeskusteluaineisto osoittautui mielekkääksi tavaksi vastata tutkimuskysymyksiini. Jälkikäteen arvioiden olisi ollut helpompaa, jos olisin rajannut aineiston tiukemmin, esimerkiksi kunkin kirjoittajan ensimmäiseen kirjoitukseen keskustelupalstalle. Nyt aineiston suuri määrä teki analyysiprosessista melko raskaan.

Ensimmäiset kirjoitukset olivat pääasiassa myös melko rikkaita ja päädyinkin käyttämään niitä melko usein aineisto-otteissa. Tällä rajauksella olisin välttynyt myös viestien vuorovaikutteisuuden pohtimiselta, mikä olisi tehnyt aineistosta homogeenisemmän ja kenties helpommin analysoitavan, eikä analyysin rikkaus olisi tästä välttämättä kärsinyt.

Menetelmän työläydestä huolimatta koin tutkimusta tehdessäni, että tutkimusote, jossa käytetään keskustelupalsta-aineistoja diskurssianalyttisessä tutkimuksessa, on mielekäs. Rikasta aineistoa on saatavilla yltäkylläisesti. Tämä nostaa esiin rajaamisen ongelman, mutta toisaalta mahdollistaa esimerkiksi monien stigmoittuneiden aihealueiden tarkastelun luonnollisilla aineistoilla. Vastaavan kaltaisen aineiston hankkiminen muilla menetelmillä voi olla vaikeaa tai jopa mahdotonta.

Diskurssianalyysin metodien ja käytäntöjen kehittäminen internetkeskusteluaineistoihin paremmin soveltuviksi voisi mahdollistaa näiden rikkaiden aineistojen hyödyntämisen entistä vivahteikkaammin. Kasvokkaisen vuorovaikutuksen analyysimenetelmien soveltamisessa on omat pulmansa.

Tutkimusta tehdessäni jouduin rajaamaan mielenkiintoisia, jo jonkin aikaa kehittämiäni teemoja lopullisen tutkimuksen ulkopuolelle. Nämä teemat voisivat olla lähtökohta uudelle tutkimukselle. Näistä ensimmäinen olisi keskustelupalstojen kirjoitusten tarkastelu nimenomaisesti maskuliinisuuden rakentumisen kautta. Kirjoituksissaan miehet tuottivat muutamassa otteessa mieheyden läsnäolevaksi relevanttina kategoriana, kommentoiden omaa toimintaansa miehuuden näkökulmasta. Näitä otteita analysoimalla olisi ollut helppo laajentaa tutkimusta sukupuolen tuottamisen suuntaan. Sukupuolen merkitystä miesten tilanteelle olisi ollut herkullista tarkastella. Nyt sukupuolen tuottaminen jäi ikään kuin ilmaan leijumaan, sillä rajasin tutkimukseni ja aineiston oletetun sukupuolen mukaan. Myös vastaavassa omaistilanteessa olevien naisten kirjoitusten tarkastelu sukupuolen tuottamisen näkökulmasta voisi olla hedelmällistä. Ajattelen, että kumppanin oletettujen mielenterveyden ongelmien kaltainen poikkeustilanne voi tuoda hedelmälliseksi näkyväksi myös sukupuolen tuottamisen käytäntöjä.

Koin tutkimusta tehdessäni, että diskurssianalyysi tarjoaa hedelmällisen välineen eritellä omaistilanteessa olevien kumppaneiden mahdollisia tapoja kielellistä tilannettaan.

Olisi mielenkiintoista tarkastella omaistilanteessa olevien käyttämiä tulkintarepertuaareja esimerkiksi vertaistukitapaamisissa. Tällöin työ, jonka olen tehnyt internetin keskustelupalstalta keräämälläni aineistolla, voisi olla yksi lähtökohta. Oma tutkimukseni kohdentui miehiin, joiden kumppaneilla oli näiden tulkinnan mukaan mielenterveyden ongelmia. Tämän yksittäisen tutkimuksen pohjalta on aika lailla mahdotonta sanoa, miten paljon löytämäni repertuaarit ovat spesifejä nimenomaisesti

mielenterveyden ongelmille ja sairauksille ja missä määrin ja miten muunlaisessa omaistilanteessa olevat käyttävät samoja repertuaareja. Tätä olisi kiintoisaa selvittää jatkotutkimuksen kautta.

Kolmas teema, jota sivusin analyysissäni, oli, miten kumppanin kuuluminen erinäisiin psykiatrian diagnostisiin kategorioihin perustellaan keskustelupalstojen kirjoituksissa. Tarkastelemassani aineistossa kirjoittajat näkivät vaivaa sen eteen, että väitetyt diagnoosit olivat uskottavia lukijoille, erityisesti silloin kun kertoivat, ettei kumppanilla ole virallista, lääkärin antamaa diagnoosia. Aineistosta sai vaikutelman, että esimerkiksi masennus näyttäytyy hyvin laaja-alaisena selittävänä kategoriana kumppanin toiminnalle. Kumppanin kuuluminen masentuneen kategoriaan perusteltiin hyvin erilaisin oirekuvauksin ja samalla tämä kategorisointi toimi joustavana selityksenä erilaisille toiminnoille. Jatkotutkimuksissa esimerkiksi systemaattisempi masennus- tai persoonallisuushäiriökategorian tarkastelu voisi tuoda näkyväksi, millaisen kulttuurillisen resurssin mielenterveyden ongelma selittävänä resurssina tarjoaa kulttuurissa eläville, miten näitä resursseja on mahdollista käyttää ja mitä niistä seuraa. Psykiatriset diagnoosit ovat merkittävä osa nykyistä sosiaalista todellisuutta. Ne nivELYvät ja kiinnittyvät siihen, mikä ymmärretään normaalina ja odotettavana. Tämänkaltainen tutkimus voisi tuoda näkyviin myös sitä odotettua ja normaalia, jota vasten oireet ja diagnostiset kategoriat rakentuvat.

KÄYTETYT LÄHTEET

Amichair-Hamburger, Y. & Etgar, S. (2018) Internet and Well-Being teoksessa: Forgas, J. P., & Baumeister, R. F. (Eds.). *The Social Psychology of Living Well*. Routledge.

Arpo, Robert (2005). *Internetin keskustelukulttuurit*. Joensuun yliopisto.

Billig, M., Condor, S., Edwards, D., Gane, M., Middleton, D., & Radley, A. (1988). *Ideological dilemmas: A social psychology of everyday thinking*. Sage Publications, Inc.

Chapman, B. & Guven, C. *J Happiness Stud* (2016) 17: 533.

Crowe, M. (2000). Constructing normality: a discourse analysis of the DSM-IV. *Journal of Psychiatric and Mental Health Nursing*, 7(1), 69-77.

Crowe, M. (2004). Couples and mental illness. *Sexual and relationship therapy*, 19(3), 309-318.

Corrigan, P. W., & Miller, F. E. (2004). Shame, blame, and contamination: A review of the impact of mental illness stigma on family members. *Journal of Mental Health*, 13(6), 537-548.

Edley, N. (2001). Analysing masculinity: Interpretative repertoires, ideological dilemmas and subject positions. *Discourse as data: A guide for analysis*, 189-228.

Edley, N., & Wetherell, M. (1997). Jockeying for position: The construction of masculine identities. *Discourse & society*, 8(2), 203-217.

Hankonen, N., Ristolainen, H., & Lehtinen, V. (2007). Sosiaalipsykologisia lähestymistapoja verkkovuorovaikutukseen. *Psykologia*, 42(4), 276-288.

Matikainen, J. (2008). Sosiaalinen media–millaista sosiaalisuutta?. *Media & viestintä*, 31(4).

Helén, I., Hämäläinen, P., & Metteri, A. (2011). Komplekseja ja katkoksia–Psykiatrian hajaantuminen suomalaiseen sosiaalivaltioon. Teoksessa Helén Ilpo (toim.): *Reformin pirstaleet. Mielenterveyspolitiikka hyvinvointivaltion jälkeen*. Vastapaino.

Helén, I. (2007). Masennuksen tarinat. *Psykologia*, 42(3), 196.

Hämäläinen, J., Isometsä, E., Sihvo, S., Pirkola, S., & Kiviruusu, O. (2008). Use of health services for major depressive and anxiety disorders in Finland. *Depression and anxiety*, 25(1), 27-37.

- Illouz, E. (2008). *Saving the modern soul: Therapy, emotions, and the culture of self-help*. Univ of California Press.
- Jokinen, A., Juhila, K. & Suoninen, E. (1999) *Diskurssianalyysi liikkeessä*. Vastapaino.
- Jowett, A. (2015). A case for using online discussion forums in critical psychological research. *Qualitative Research in Psychology*, 12(3), 287-297.
- Juhila, K., Hall, C., & Raitakari, S. (2010). Accounting for the Clients' Troublesome Behaviour in a Supported Housing Unit: Blames, Excuses and Responsibility in Professionals' Talk. *Journal of Social Work*, 10(1), 59–79.
- Jähi, R. (2004). *Työstää, tarinoida, selviytyä. Vanhemman psyykkinen sairaus lapsuudenkokemuksena*. Tampere University Press.
- Karp, D. A. (2002). *The burden of sympathy: How families cope with mental illness*. Oxford University Press.
- Karp, D. A., & Tanarugsachock, V. (2000). Mental illness, caregiving, and emotion management. *Qualitative health research*, 10(1), 6-25.
- Karp, D. A., & Watts-Roy, D. (1999). Bearing responsibility: How caregivers to the mentally ill assess their obligations. *Health*, 3(4), 469-491.
- Kessler, R. C., Amminger, G. P., Aguilar-Gaxiola, S., Alonso, J., Lee, S., & Ustun, T. B. (2007). Age of onset of mental disorders: a review of recent literature. *Current opinion in psychiatry*, 20(4), 359.
- Kivivuori, J. (1992). *Psykokulttuuri: sosiologinen näkökulma arjen psykologisoitumisen prosessiin*. Hanki ja jää.
- Kivivuori, J. (1996). *Psykopolitiikka. Paljastava psykologia suomalaisen yhteiskunnallisen keskustelun perinteenä*. Hanki ja Jää.
- Kivivuori, J. (1999). *Psykokirkko: Psykokulttuuri, uskonto ja moderni yhteiskunta*. Gaudeamus.
- Kohn, R., Saxena, S., Levav, I., & Saraceno, B. (2004). The treatment gap in mental health care. *Bulletin of the World health Organization*, 82, 858-866.
- Kontula, O. (2013). *Yhdessä vai erikseen. Tutkimus suomalaisten parisuhteiden vahvuuksista, ristiriidoista ja erojen syistä*. Perhebarometri.
- Laaksonen, S-M., Matikainen J. & Tikka, M. (2013) *Otteita verkosta: verkon ja sosiaalisen median tutkimusmenetelmät*. Vastapaino.

- Lamerichs, J., & Molder, H. F. M. T. (2003). Computer-Mediated Communication: From a Cognitive to a Discursive Model. *New Media & Society*, 5(4), 451–473.
- Lawes, R. (1999). Marriage: An analysis of discourse. *British journal of social psychology*, 38(1), 1-20.
- Lefley, H. P. (1989). Family burden and family stigma in major mental illness. *American Psychologist*, 44(3), 556.
- Link, B. G., & Phelan, J. C. (2001). Conceptualizing stigma. *Annual review of Sociology*, 27(1), 363-385.
- McKinlay, A., & McVittie, C. (2009). *Social psychology and discourse*. John Wiley & Sons.
- Middleton, H. (2015). *Psychiatry reconsidered: From medical treatment to supportive understanding*. Springer.
- Möller-Leimkühler, A. M., Möller, H. J., Maier, W., Gaebel, W., & Falkai, P. (2016). EPA guidance on improving the image of psychiatry. *European archives of psychiatry and clinical neuroscience*, 266(2), 139-154.
- Parsons, T. (1951). Illness and the role of the physician: a sociological perspective. *American Journal of orthopsychiatry*, 21(3), 452.
- Pietikäinen, P. (2013). *Hulluuden historia*. Gaudeamus Helsinki University Press.
- Pilgrim, D., & McCranie, A. (2013). *Recovery and mental health: A critical sociological account*. Palgrave Macmillan.
- Potter, J. (1996). *Representing reality: Discourse, rhetoric and social construction*. Sage.
- Potter, J. (2004). Discourse analysis. In Hardy, M., & Bryman, A. *Handbook of data analysis* (pp. 607-624). Sage.
- Meredith, J., & Potter, J. (2014). Conversation analysis and electronic interactions: Methodological, analytic and technical considerations. In *Innovative methods and technologies for electronic discourse analysis* (pp. 370-393).
- Potter, J. & Wetherell, M. (1987). *Discourse and Social Psychology. Beyond Attitudes and Behaviour*. Sage.
- Raamattu 1992. Suomen evankelilais-luterilaisen kirkon kirkolliskokouksen vuonna 1992 käyttöön ottama suomennos. Suomen Piipiseura
- Reini, K. (2016). Mielenterveyden edistämisen taloudelliset vaikutukset: nuorten miesten syrjäytymistä ehkäisevän Aikalisä-tukipalvelun arviointi.

- Reynolds, J., & Wetherell, M. (2003). The Discursive Climate of Singleness: The Consequences for Women's Negotiation of a Single Identity. *Feminism & Psychology*, 13(4), 489–510.
- Rheingold, H. (1993). *The virtual community: Finding connection in a computerized world*. Addison-Wesley Longman Publishing Co., Inc.
- Riva, G. (2002). The sociocognitive psychology of computer-mediated communication: The present and future of technology-based interactions. *Cyberpsychology & behavior*, 5(6), 581-598.
- Romakkaniemi, M. (2011). *Masennus: Tutkimus kuntoutumisen kertomusten rakentumisesta*. Lapin yliopistokustannus
- Saastamoinen, M. (2006). *Yksilö, riskitietoisuus ja psykokulttuuri*. Teoksessa Rautio, Pertti – Saastamoinen, Mikko (toim.) *Minuus ja identiteetti, sosiaalipsykologinen ja sosiologinen näkökulma*. Tampere University Press.
- Sartorius, N., Gaebel, W., Cleveland, H. R., Stuart, H., Akiyama, T., Arboleda-Flórez, J. & Suzuki, Y. (2010). WPA guidance on how to combat stigmatization of psychiatry and psychiatrists. *World Psychiatry*, 9(3), 131-144.
- Schomerus, G., Schwahn, C., Holzinger, A., Corrigan, P. W., Grabe, H. J., Carta, M. G., & Angermeyer, M. C. (2012). Evolution of public attitudes about mental illness: a systematic review and meta-analysis. *Acta Psychiatrica Scandinavica*, 125(6), 440-452.
- Silvonen, J. (2006) *Psykologian uuden historian näkökulmia*. Teoksessa: Komulainen, K., Rätty, H. & Silvonen, J. (toim.) *Hulluudesta itsehallintaan - uuden historian näkökulmia psyykkisiin ilmiöihin ja ammattikäytäntöihin*. (ss. 10-33) *Psykologian tutkimuksia 25*. Joensuun yliopisto, Psykologia
- Stengård, E. (2005). *Journey of hope and despair. The short-term outcome in schizophrenia and the experiences of caregivers of people with severe mental disorder*. Tampere University Press.
- Suoninen, E. (1992) *Perheen kuvakulmat: diskurssianalyysi perheenäidin puheesta*. Tampereen yliopisto.
- Suoninen, E. (1997). *Miten tutkia moniäänistä ihmistä?: diskurssianalyttisen tutkimusotteen kehittelyä*. Tampereen yliopisto.
- Suoninen, E. (1999). *Vuorovaikutuksen mikromaiseman analysoiminen*. Teoksessa Arja Jokinen & Kirsi Juhila & Eero Suoninen. *Diskurssianalyysi liikkeessä. Vuorovaikutus, toimijuus ja kulttuuri empiirisen tutkimuksen haasteina*. *Vastapaino*, 101-125.

Towns, A. J., & Adams, P. J. (2009). Staying quiet or getting out: Some ideological dilemmas faced by women who experience violence from male partners. *British Journal of Social Psychology*, 48(4), 735-754.

Verhaeghe, P. (2009) Normaalijuudesta ja muista mielenhäiriöistä. Suom. Janne Kurki. Englanninkielinen alkuperäisteos *On Being Normal and Other Disorders: A Manual for Clinical Psychodiagnostics* 2004. Apeiron Kirjat.

Walther, J. B. (1996). Computer-Mediated Communication: Impersonal, Interpersonal, and Hyperpersonal Interaction. *Communication Research*, 23(1), 3-43.

Wetherell, M. (1998). Positioning and Interpretative Repertoires: Conversation Analysis and Post-Structuralism in Dialogue. *Discourse & Society*, 9(3), 387-412.

Wetherell, M., & Edley, N. (1999). Negotiating Hegemonic Masculinity: Imaginary Positions and Psycho-Discursive Practices. *Feminism & Psychology*, 9(3), 335-356.

Wetherell, M. (2007). A step too far: Discursive psychology, linguistic ethnography and questions of identity. *Journal of Sociolinguistics*, 11(5), 661-681.

Wetherell, Margaret (2005). Interpretative repertoires. In: Jupp, Victor ed. *The Sage Dictionary of Social Research Methods*. Sage, pp. 153-155.

Williams, S. J. (2005). Parsons revisited: from the sick role to...? *Health*, 9(2), 123-144.

Wittmund, B., Wilms, H-U., Mory, C. & Angermeyer, M. C. (2002) Depressive disorder in spouses of mentally ill patients. *Social Psychiatry and Psychiatric Epidemiology* 37(4), 177-182.

Wittmund, B., Nause, B., & Angermeyer, M. C. (2005). Everyday burden of mentally ill people's spouses--client orientated approaches in relatives' support. *Psychiatrische Praxis*, 32(5), 233-238.

Digitaaliset lähteet:

Depressio - Käypä hoito suositus (online). Suomalaisen Lääkäriseuran Duodecimin ja Suomen Psykiatriyhdistys ry:n asettama työryhmä. Helsinki: Suomalainen Lääkäriseura Duodecim, 2016 (viitattu 4.12.2018). Saatavilla internetissä: www.kaypahoito.fi

Huttunen, Matti (2018) Psykelääkkeet. Lääkärikirja Duodecim. www.terveyskirjasto.fi käyty 30.11.2018

Tukinet.net palvelukuvaus. www-sivu <https://www.tukinet.net/info.tpl> viitattu
20.4.2019

Tukinet.net Ohjeet – keskusteluryhmät. www-sivu <https://www.tukinet.net/ohjeet.tpl>
21.4.2019

LIITE: AINEISTON KIRJOITTAJAT, VIESTIT JA SANAMÄÄRÄT

Nimimerkki	Viestejä	Sanoja
Isä ymmällään	1	174
Nokivaris	1	539
Teuvo	3	1092
Jake2	1	831
Alexander	8	2965
Mascot	1	433
Becks	8	6281
Tolloko	18	7795
rhr80	1	441
Lapukka	1	404
Reipas_isä	2	746
Keaton	7	2013
Tjuritam	5	3939
Planaatti75	1	193
Eroa_kohti	10	3411
Iocobus	5	2776
HylättyJätetty	2	1421
Mustamaali	2	348
Väsynyt_isä	2	395
Reipas_isä	1	94
Peruskallio	18	6147
Kirjoittajia: 21	98	42438